

Underskudd på 11 mill. kroner

Den storstilte satsingen i Sør-Sudan er blant de programområder som vil bli berørt etter at Norsk Folkehjelp fikk et underskudd på 11 millioner kroner i fjor. – Underskuddet kom helt overraskende på oss. Vi hadde ikke fått noen forvarsel, sier styreleder Reulf Steen (bildet). Han innrømmer at det – mot slutten av året – kan bli problematisk å dekke de løpende utgifter.

Side 6

Fadderpenger til avdrag

Norske faddere som ga en tusenlapp til organisasjonen Norsk Nødhjelp i fjor var neppe klar over at bare 350 kroner ble sendt videre til prosjekter i Romania, Albania, Kenya og Tanzania. Resten – 650 kroner – gikk til å dekke gammel gjeld. – Dette er forferdelig og helt meningsløst, sier organisasjonens nye daglige leder og «ryddegutt» Jon Brække.

Side 7

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 4 · 2001

Sydnes åpner for parti-bistand

De politiske partiene skal heretter få lov til å bruke bistandsbudsjettet til å hjelpe partier i andre land – og tallet på prioriterte samarbeidsland skal reduseres. Det var blant nyhetene da utviklingsminister Anne Kristin Sydnes presenterte sin utviklingspolitiske redegjørelse.

Side 8

Ny jakt på 50 IPS-millioner

Side 6

Vil støtte business-talenter

Mangeårig innsats innenfor mikrolån til fattige har vært vel og bra, men har gitt få større arbeidsplasser. Nå satser Strømmestiftelsen på et eget program for gründer-talenter.

Side 24

Halvering av egenandeler

...men UD varsler strengere krav til effektivitet

■ Det legges opp til omfattende endringer i tilskuddsordningen for støtte til det sivile samfunn i utviklingsland, herunder NORADs og Utenriksdepartementets bistand via norske frivillige organisasjoner.

■ – De norske organisasjonene som er gode på sitt felt og som har evne til å konsentrere sin virksomhet vil ha nytte av omleggingen. De som sprer seg mye,

hist og her både tematisk og geografisk, vil oppleve et større press, sier statssekretær i Utenriksdepartementet Sigrun Møgedal.

■ Det skal herettes skilles klarere mellom støtteordninger som «støtter det sivile samfunn på dets egne premisser» og samarbeid for å oppnå strategiske mål for norsk utviklingspolitikk.

■ Kravet til egenandel for de frivillige organisasjonene over den ordinære globale «friv.org.-bevillingen» går ned fra 20 til 10 prosent, mens tilskuddet til administrasjon skal økes. – En gladnyhet, sier Norsk Folkehjelps avtroppende generalsekretær Halle Jørn Hanssen. Også andre frivillige organisasjoner applauderer.

Side 4 og 5

FOTO: MORTEN A. STRØKSNES

Norsk bistand i ulendt terreng på Balkan

■ Den 3. april innledet Norge sin bistand til Sør-Serbia. Bistanden er i første omgang på omlag 8 millioner kroner og skal blant annet leveres i form av medisinsk utstyr.

■ Den norske bistanden er ment som støtte til en fredsplan for området – særlig myntet på tre kommuner der den albanske del av befolkningen er i flertall. Men i det samme området er den albanske geriljaen på marsj og opererer uhindret i KFOR-kontrollerte grenseområder.

■ – Vi startet vår kamp uten hjelp fra USA og Vesten, og vi kommer til å avslutte den uten hjelp fra andre enn det albanske folk, sier UCPMB-geriljaens kommandant «Luli» i et intervju med Bistandsaktuelt.

Side 16-18

Med bind for øynene?

AV ØYSTEIN TVETER

DEBATT

I Bistandsaktuelt, nr. 2 /2001, tar tidligere sjefsøkonom i Verdensbanken, Joseph Stiglitz, et kraftig oppgjør med «de to store», dvs. Verdensbanken og det Internasjonale Pengefondet. (Det han sier om Banken og Fondet gjelder også Verdens Handelsorganisasjon). «De gjør fatale feil», sier økonomiprofessoren fra Stanford som vet hva han snakker om. Han hevder at Bretton Woods institusjonene er «grunnleggende udemokratiske» og de «lytter nesten ikke til råd fra noen - med unntak fra USAs finansdepartement». Dette kommer på toppen av kritikk fra tungvektene som tidligere finansminister Summers, som hevder at IMF's medisin er verre enn ingen medisin.

Det Stiglitz og Summers sier nå har de fattige og maktesløse i den tredje verden sagt i mange år, men deres vitnesbyrd har vært feiet vekk og bortforklart med maktens tradisjonelle arroganse. Den ene etter den andre av våre regjeringer, borgelege og sosialistiske, har i likhet med resten av makteliten vendt det døde øret til. Vi er mange som lurar på hva mon vår regjering tenker på, og hva som bestemmer vår politikk i forhold til disse institusjonene som nå, i økende grad og så entydig, fordømmes av store deler av verdens befolkning. Det er ikke lenger bare steinkastende ungdommer som enkelt kan diskrediteres i media.

Statssekretær Møgedal medgir i sin kommentar til Stiglitz' kritikk at «eierstrukturen og stemmetyngden i styret er slik at de fattige landene er svakere representert enn i organer der hvert land har sin stemme.» Dette visste vel de fleste. Men det som overrasker, er når hun tillegges videre å si at «dette i seg selv gjør ikke prosessene udemokratiske, men gjør det særlig nødvendig å ta hensyn til legitimitet og åpenhet fordi beslutninger i høy grad angår land med liten egen innflytelse i styret».

Ingen er mot at man praktiserer åpenhet og bestreber seg på «legitimitet», hva som nå måtte menes med det i denne sammenheng. Men er hensyn til legitimitet og åpenhet i forhold til de utestengte avgjørende kriterier for hva et demokrati

I India, verdens mest folkerike demokrati, er fattigdom og barnearbeid fortsatt utbredt. Men hvor stor innflytelse har landet på avgjørelser som tas i Verdensbanken og IMF? FOTO: SCANPIX/REUTERS

debatt

er? Hva med alle de fine ordene om selvstyre, empowerment og kapasitetsbygging? Og er det slik at kampen om alminnelig stemmerett kunne vært unngått både i vår egen historie, og for eksempel i frigjøringsbestrebelsene i Sør Afrika, dersom bare makthaverne hadde bestrebet seg på «legitimitet og åpenhet» i forhold til de som var uten stemme?

Jeg håper at Sigrun Møgedal er feilaktig gjengitt. Norge har jo sammen med resten av de mektige landene gjort kampen for demokrati og mot korrupsjon til hovedsatsninger i bistandssamarbeidet. Holder det med at makthaverne i våre samarbeidsland bestreber seg på legitimitet og åpenhet i forhold til befolk-

Er det nok at makthaverne i våre samarbeidsland bestreber seg på legitimitet og åpenhet? Dreier ikke demokrati seg om faktisk medbestemmelse?

ningen i landene sine? Dreier ikke demokrati seg om faktisk medbestemmelse?

Statssekretær Møgedal har forhåpentligvis et ganske annet syn på hva demokrati i det overnasjonale beslutningssystemet innebærer. Hun og regjeringen må ta kritikken fra den tidligere sjefsøkonomen i Verdensbanken på alvor. Den deles av talsmenn og kvinner for den overveiende del av jordens befolkning og den rammer norsk politikk i forhold til disse institusjonene og i forhold til marginaliserte land og folk.

Øystein Tveter er seniorrådgiver ved Diakonhjemmets internasjonale Senter.

Ta bindet bort fra øynene

AV SIGRUN MØGEDAL

Øystein Tveter har rett i at min kommentar, slik den var redigert ned av Bistandsaktuelt, kunne misforstås. Men han har vel også valgt å misforstå. For sakens skyld. Og saken er viktig: vi trenger internasjonale institusjoner som samarbeider om å endre rammevilkårene for utvikling. Demokratisering, eierskap og folkelig deltakelse i egen utvikling er grunnpilarene i dette. Nasjonalt og overnasjonalt.

En informert, aktiv og kritisk opinion og representasjon gjennom demokratisk valgte organer er både et mål og en forutsetning. Å arbeide

for dette på alle fronter og nivå er regjeringens politikk. For eksempel nå de siste to ukene sammen med likeinnede, på vårmøtene i OECD/DAC, i Washington og på høynivåmøtet mellom Bretton Woods-institusjonene og FN i New York.

Disse møtene viste to ting. For det første at det nå foregår rask endring i tidligere fastlåste posisjoner. Som OECD landenes vedtak om avbinding, og om å gjenomgå sammenhengen i egen nasjonal politikk slik at den ikke undergraver internasjonale utviklingsmål. Finansinstitusjonene viser også større forpliktelse til samarbeid med FN, større åpenhet og innsyn i egen virksomhet, nasjonalt eierskap, konsultasjoner med det sivile samfunn og løsninger tilpasset det enkelte land.

For det andre er det fortsatt et kommunikasjonsgap mellom «finansskulturen» og «utenriks/utviklingskulturen». I fattige land som i rike og mellom finansinstitusjonene og FN. Dette er et stort problem. De som styrer økonomisk politikk må forstå utviklingsspørsmålene bedre, og omvendt. Stiglitz og Summers er i så måte veivisere. Frustrerte globalise-

Sigrun Møgedal, statssekretær i Utenriksdepartementet.

ringsmotstandere forsterker presset. Og et våkent sivil samfunn som etterspør innsyn og stiller til ansvar, skaper et nødvendig politisk moment.

Etter lang tid er disse spørsmål endelig på en felles internasjonal agenda. Forberedelsene til FN's konferanse om *Finansiering av Utvikling* ser på sammenhengene mellom FN's tusenårserklæring, finansieringsgapet, handel, investeringsklima og det institusjonelle rammeverket. UNCTAD konferansen med fokus på de fattigste landene og forberedelsene til neste runde i WTO vil forholde seg til sin del av disse problemstillinger. Samlet vil resultatene bety mye for utfallet av miljøkonferansen i Johannesburg i 2002.

Regjeringen har valgt å satse på disse prosessene og skape strategiske allianser for endring. Det er her vi må finne svar på mer balansert deltakelse, demokrati og konsultasjon i de overnasjonale beslutningssystemene. Den som nå ikke ser anledningen til å komme opp av skyttergravene og delta, må ha bind for øynene.

bistands
aktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 4/01 – 4. årgang

Ansvarlig redaktør:

Astrid Versto

Redaktør:

Gunnar Zachrisen
gunnar.zachrisen@norad.no

Redaksjonssekretærer:

Arve Norheim
Tone Linn Sørensen

Journalister:

Odd Iglebæk
oddigle@online.no
Bibiana Dahle Piene
bibianapiene@hotmail.com

Redaksjonsråd:

Kristin Havgar
Nils Haugstveit
Helge Rønning
Benedicte Bull

Internett:

www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:

Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:

22 24 20 30

Telefon redaksjon:

22 24 20 40 - 22 24 20 64

E-post redaksjon:

gunnar.zachrisen@norad.no

Telefon annonser:

22 24 20 40 - 22 24 20 71

E-post annonser:

gunnar.zachrisen@norad.no

Fax:

22 24 20 66

Design / produksjon:

ok design as, Larvik #2888-fi

Trykk:

Media Øst Trykk AS,
Lillestrøm

Abonnement:

Bistandsaktuelt,
NORAD,
boks 8034 Dep.,
0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 59.
Fax: 22 24 20 66.
E-post:
ba-musa.ceesay@norad.no

Abonnement kan også tegnes

via internett:

www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt
uttrykker ikke nødvendigvis
et offisielt syn.

Utgiver:

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Onsdag 16. mai 2001

Opplag - denne utgave:

9500 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Jeg er sikker på at departementet ville utvist stor fleksibilitet i en slik sak, hvis problemstillingen hadde blitt reist.»

UDs pressetalsmann Karsten Klepvik kommenterer at statsministerens ektefelle Ingrid Schulerud bruker av egen ferie for å representere Norge i utlandet, Aftenposten 24. april 2001

Prøv et søk i vårt
internett-arkiv.
Her finner du ca. 1000
artikler om bistands-
og utviklingsspørsmål.
www.bistandsaktuelt.com

Ny utfordring for norske politikarar

LEIAR

Utviklingsminister Ann Kristin Sydnes vil trekkje dei norske politiske partia på Stortinget sterkare inn i utviklingssamarbeidet. Gjennom kunnskapsoverføring, rådgjeving og internasjonal utveksling vil dei politiske partia kunne vera med på å styrkje arbeidet med å redusere fattigdommen, meiner ho.

Dette opnar for ei rad interessante perspektiv i det praktiske bistandsarbeidet, men inneheld også ei mengd utfordringar.

Fleire av partia på Stortinget har alt samarbeid med søsterparti i andre land, og tanken til utviklingsministren om å utvikle dette vidare er god.

Dei politiske partia her i landet kan spela ei viktig rolle i demokratiutviklinga. Det finst mykje kompetanse i partia som aktørar og demokratibyggjarar i yngre nasjonar kan ha stor nytte av.

Det har blitt stadig tydelegare at det er viktig med ei meir heilskapleg tilnærming til det sivile samfunnet i samarbeidslanda. I den samanhengen vil også samarbeid med politiske parti kunne spela ei viktig rolle.

Dersom det å trekkje dei politiske partia med i det praktiske utviklingssamarbeidet kan føre til auka medvet både i dei politiske miljøa og blant folk flest her heime, er det ein ekstra gevinst for alle som er opptekne av å få desse spørsmåla høgare opp på dagsorden.

Gjennom politiske parti vil det kunne vera mogeleg å støtte dei kreftene som vil positive endringar i eit land. Dei som ønskjer økonomisk og sosial vekst, demokratisering og meir rettferdig fordeling.

Ikkje ei endring i bestemt partipolitisk retning, men ei erkjenning av at dei politiske partia har ei viktig rolle i ein demokratisk endringsprosess.

På den andre sida skal ein ikkje undervurdere faren for å blande seg inn i indre politiske forhold i landa. Av den grunn vil det vera svært viktig å ha god kunnskap om både sosiale, økonomiske og politiske forhold i kvart land. Har ein ikkje det, kan ei slik støtte virke i motsett retninga av det ein ønskjer. Dette blir også ei utfordring for dei politiske partia: Korleis vil dei bruke midlane? Kva perspektiv vil dei ha for å gå inn i eit slikt partisamarbeid?

Erfaringane frå Sverige med å at politiske parti forvaltar ein del av bistanden, er ikkje berre gode. Det syner seg at det ikkje er så lett å finne søsterparti i dei minst utvikla landa. Støtta går helst til land med forholdsvis velutvikla demokratiske system, mest i Aust- og Sentral-Europa. Det er viktig å støtte opp under positive prosessar i desse landa, men det samsvarar ikkje med hovudmålsettinga i norsk utviklingssamarbeid om å prioritere dei fattigaste landa.

Likevel er dette eit positivt demokratisk prosjekt. Det er bra at det blir tenkt nytt og ikkje minst at dei politiske partia blir utfordra på å vera meir aktive i bistandsarbeidet.

AV

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, og lignende vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikkje.

Poul Nielson, EUs bistandskommisær, har fått fortgang i EUs bistandsbyråkrati.

FOTO: SCANPIX/AP

Vil bruke 8 mrd kroner til gjeldslette

rett på sak

HVEM:
Poul Nielson

HVA:
EU-kommisær med ansvar for bistand og utviklings-spørsmål. Fra 1994-99 var Nielson bistandsminister i Danmark. Han har i mange år representert sosialdemokratene i det danske Folketinget.

HVORFOR:
Nielson vil reformere EUs bistandspolitikk. Særlig arbeider han for å redusere den lange behandlingstiden som preger EU-bistanden.

EUs bistandskommisær Poul Nielson vil bruke en milliard euro (i overkant av åtte milliarder kroner) til gjeldslette. Slik får han brukt opp ubrukte bistandsmidler.

• ODD IGLEBÆK

– Et av tiltakene vi har satt i gang for å redusere vårt store bistandsetterlep er å overføre ubrukte midler til gjeldslette. En større del av disse pengene vil bli brukt til å dekke opp deler av Afrikabankens store tap, blant annet de store tilgodehavende fra det daværende Zaire. 300 millioner euro er for øvrig allerede ført over til Verdensbanken, sier Poul Nielson.

Opplysningene er svar på spørsmål om hvilke konkrete tiltak EU har satt i gang etter omfattende kritikk av den svært langsomme og omstendelige saksbehandlingen av bistandsbevilgninger i EU-systemet. Som EU-kommisjonens øverste ansvarlig på området er det hans oppgave å få fortgang. Er det mer framgang å spore?

– Ja, så absolutt. Vi nærmer oss nå også et rimelig tidsforbruk på å behandle søknader. Mens det tidligere kunne være snakk om fire-fem år for større utviklingsprosjekt, snakker vi i dag om det halve. Og raskere enn dette er det ikke særlig realistisk å bli. Også i min tid som dansk utviklingsminister var det vanlig å regne et par år fra man begynte å snakke om et prosjekt, til at man kunne sette spaden i jorda.

– Dessuten, når det gjelder nødhjelp kan vi vanligvis ta avgjørelser i løpet av en uke, og i helt prekære situasjoner i løpet av noen timer, framhever Nielson

80 mrd. i året. Den bistanden som formidles gjennom EUs felleskasse utgjør årlig om lag ca 80 milliarder kroner. Det er om lag halvparten av Verdensbankens samlede utlån siste år. Som enkeltgiver er EU-kommisjonen den femte største i verden, etter USA, Japan, Frankrike og Tyskland. Til sammen står EU-kommisjonen og EUs femten medlemsland for 55 prosent av hele verdens bistand. Det er et beløp i størrelsen 360 milliarder kroner.

– Ja, vi er rimelig store og vi må huske at vår bistand er gaver og ikke lån, understreker EU-kommisæren.

– Jeg pleier å minne Verdensbankens

James Wolfensohn på dette, når jeg møter ham. Jeg sier også til ham at det er vi som må «betale» de sosiale omkostningene av Bankens strukturtilpasninger – gjennom vår bistand til helse og utdanning.

Fordobling. – På 1970-tallet gikk 70 prosent av EUs bistand til Afrika. I dag går 30 prosent av midlene til Sentral- og Øst-Europa. Polen og Tsjekkia er de største mottakerne?

– Riktig, men samtidig har det vært en fordobling av EU-bistanden det siste tiåret. Beløpene som overføres til Afrika og andre fattige områder har dermed ikke blitt mindre, men snarere det motsatte. Likens er det viktig å peke på at bistand til europeiske land er nært knyttet til sikkerhetspolitiske forhold. Det er ikke primært snakk om utvikling eller fattigdomsreduksjon.

– Et grunnleggende spørsmål i EU er landbrukssubsidier. Sidas generaldirektør Bo Göransson sa for en tid tilbake at EUs samlede bistand til landbruk i utviklingsland svarer til 1,5 prosent av hva EU bruker til å støtte eget landbruk. Kommentar?

– Det er bra at du tar opp dette spørsmålet. Det gir meg anledning til å peke på det lite kjente faktum at EU vil redusere sine landbrukssubsidier med 55 prosent fram til 2006.

Kommisjonen hilser også velkommen alt eksternt press som kan medvirke til å gjennomføre reformer i EUs landbrukspolitikk.

– En ny flaggsak i EU er å fjerne toll og avgifter på alle varer fra verdens 48 fattigste land, unntatt våpen. Men det vil ta flere år før dette blir gjennomført?

– Forklaringen på dette ser en jo lenger sør i Europa en kommer. Det er der import fra fattige land kan skape konkurranse i forhold til egen produksjon. Vi snakker om at noen varer er mer følsomme enn andre, særlig gjelder dette sukker, ris og bananer. Derfor har det ikke vært helt enkelt å få dette til. Især i Frankrike har det vært stor motstand mot forslaget. På den andre siden har Danmark, som er en relativt stor sukkerprodusent sluttet seg til, og det er jeg glad for, sier Poul Nielson.

”

Vi nærmer oss nå også et rimelig tidsforbruk på å behandle søknader.

Poul Nielson,
EUs bistands-
kommisær

Større frihet, strengere krav

UD varsler strammere rammer for frivillige organisasjoner

Det legges opp til en større omlegging av tilskuddsordningen for støtte til det sivile samfunn i utviklingsland. «Endringsagentene» er vinnerne når NORADs og Utenriksdepartementet nå legger fram sine nye felles retningslinjer.

• GUNNAR ZACHRISEN

Klarere profil, større forutsigbarhet og bedre utviklingseffekt er stikkordene statssekretær Sigrun Møgedal i Utenriksdepartementet bruker for å beskrive omleggingen.

– Norsk bistand gjennom frivillige organisasjoner har et svært høyt volum. Cirka hver fjerde bistandskrone kanaliseres gjennom de frivillige organisasjonene. Da er det naturlig at vi stiller de samme krav til effektivitet til fattigdomsbekjempelse i denne bistanden som til annen bistand, sier Møgedal.

Statssekretæren, som har vært en sentral kraft i arbeidet med retningslinjene, sier at dagens bistand gjennom frivillige organisasjoner er preget av mange gode, men oftest spredte enkeltprosjekter.

– Det er viktig å skille klare mellom støtteordninger som styrker det sivile samfunn på dets egne premisser, og samarbeid gjennom frivillige organisasjoner for å oppnå strategiske mål for norsk utviklingspolitikk, sier hun.

Oppmuntring. Møgedal mener også at det er stort behov for bedre koordinering for å oppnå internasjonale utviklingsmål. Hun karakteriserer de nye retningslinjene som «en grunnleggende nyorientering» av tilskuddsordningene – en karakteristikk som deles av NORADs avdelingsdirektør Else-Berit Eikeland. Det har tatt tre år, ett regjeringskifte og mye drakamp å få retningslinjene igjennom NORAD-UD-systemet.

Kunnskapsformidlere, pådrivere og organisasjonsbyggere er blant de som særlig skal oppmuntres gjennom det nye systemet av retningslinjer. Fokuset rettes mot å styrke det sivile samfunnet i utviklingslandene – med vekt på deltakelse og demokratisering.

Organisasjoner med tung innsats på tjenesteseide, som skoledrift eller helsetjenester, må heretter akseptere at NORAD stiller større krav til spesialisering og samordning.

FAKTA:

■ Omlag en firedel av det norske bistandsbudsjettet er de siste fem årene kanalisert gjennom de frivillige organisasjoner – i all hovedsak norske organisasjoner. Dette er et svært høyt nivå i internasjonal sammenheng.

■ NORADs globale ordning for støtte til frivillige organisasjoners langsiktige bistandsarbeid er på 700-800 millioner kroner per år. Nødhjelp via frivillige organisasjoner kommer i tillegg.

■ Innenfor den langsiktige bilaterale bistanden er hovedregelen i dag at NORAD finansierer 80 prosent av organisasjonenes prosjekter og programmer. Ved støtte til nødhjelpsoperasjoner dekker Utenriksdepartementet 100 prosent.

Det er vanskelig å påvise god utviklingseffekt av små, spredte bistandsprosjekter, mener myndighetene. Her et jordbruksprosjekt på Sri Lanka.

FOTO: OLE BERT FRØSHAUG

– Der organisasjonene kan delta effektivt i samsvar med de målene som legges for bistanden, både geografisk og tematisk, vil de kunne spille en enda viktigere rolle enn tidligere, sier Møgedal.

Tre pengesekker. Pengene som frivillige organisasjoner heretter skal basere sin virksomhet på vil heretter bli lagt i tre ulike offentlige pengesekker. Den første sekkeposten er en global ordning, tilsvarende den gamle «friv.org.»-potten, der fokus er på samarbeid om å styrke det sivile samfunnet i utviklingsland.

– Denne ordningen vil vi videreføre, men med særlig vekt på å styrke endringskrefter, pådrivere og entreprenører innenfor det sivile samfunnet, nettverk som skaper ideer og modeller for utvikling. Men frivillige organisasjoner må ha frihet til selv å velge seg gode programmer og partnere. Det ligger i kortene at det er mye vi verken kan eller bør koordinere på statens premisser, for eksempel å styrke det sivile samfunnet som et korrektiv til staten, sier Møgedal.

De to siste pengesekkene skal gå til arbeid innenfor prioriterte geo-

grafiske og tematiske innsatsområder, og til humanitær bistand (nødhjelp). Disse vil ikke ha særlige øremerkede bevilgninger for de frivillige organisasjonene.

– Det er effektivitet i forhold til målsettingene som vil styre bruken av disse pengene, sier Møgedal.

Grunn til skepsis. Hun viser også til at det er trekk ved bistanden gjennom frivillige organisasjoner som det er grunn til å være skeptisk til. Blant annet kan frivillige organisasjoner noen ganger påta seg roller som «vikar» for staten – og i noen tilfeller opererer de som «konkurrenter» til staten. Manglende koordinering innenfor friv.org.-sektoren og mellom stat og frivillige organisasjoner vil kunne svekke nytten av bistanden (se blant annet artikkel om bistand til Nicaragua i Bistandsaktuelt, nr. 3/2001, red.anm.).

– En rekke evalueringer konkluderer med at norsk bistand har bidratt til fine skoler, utmerkede helsetjenester og gode landbruksprosjekter – på mikronivå. Derimot har det vært vanskeligere å påvise god utviklingseffekt av slike spredte utviklingsprosjekter på makronivå i

En rekke evalueringer konkluderer med at norsk bistand har bidratt til fine skoler, utmerkede helsetjenester og gode landbruksprosjekter – på mikronivå.

Sigrun Møgedal, statssekretær i UD.

det enkelte land, sier Møgedal.

Hun understreker likevel at frivillige organisasjoner kan bidra på en positiv måte innenfor tjenesteyting – i et samspill mellom det offentlige og det private, men at denne bistanden i langt større grad enn i dag må tilpasses hvert enkelt land utviklingsplaner og sektorprogrammer. Det er dette som er innfallsporten dersom frivillige organisasjoner skal klare å få penger ut av «sekk nr. 2».

Samordning. – Skal man få til effektiv bistand på dette området, må det til en viss samordning. Vi ønsker å koordinere og legge føringer for prioriteringer av land og temaer, med sikte på at frivillige organisasjoner kan bidra i større felles satsinger, som tuberkulose, hiv/aids og vaksineområdet, sier Møgedal.

Hun understreker at dette er oppgaver som må løses i nært samarbeid mellom bilaterale partnere, multilaterale organisasjoner, samt den sivile sektoren i landene selv. Videre påpeker hun at norske frivillige organisasjoner vil kunne få en større rolle i forhold til å gi bidrag til forståelse av det enkelte lands utvik-

– Sats på de lokale kreftene

Ambassaderåd Erik Berg ved den norske ambassaden i Dhaka etterlyser en beskrivelse av direkte støtte til lokale organisasjoner i de nye retningslinjene. Han viser til at det i Sør-Asia, og særlig i Bangladesh, finnes et enormt mangfold av dyktige, innovative og handlekraftige frivillige organisasjoner på lokalt nivå.

Lokale vet best. – I en situasjon hvor rettighetsarbeid skal prioriteres, blir det naturlig å prioritere landets nasjonale og lokale aktører heller enn å gi bistand via norske frivillige organisasjoner. De lokale aktørene vet helt klart best hvor skoen trykker, og i kostnadseffektivitet er de

overlegne, sier Berg.

Han mener at de norske frivillige organisasjonene bør finne seg nye nisjer og arbeidsformer – i enkelte land – for sitt arbeid med menneskerettigheter.

– Rettighetsarbeid basert på allianse- og nettverksbygging i utviklingslandene i forhold til multilaterale organisasjoner og transnasjonale selskaper, er en nisje hvor flere av de mer «progressive» norske organisasjonene har tatt viktige initiativer, sier Berg.

Koster mest. – Vi har ingen komparative studier som gir oss svar på om en direkte støtte til lokale organisa-

Erik Berg, ambassaderåd ved Den norske ambassaden i Bangladesh.

sjoner er en bedre og billigere løsning enn å kanalisere støtten gjennom norske frivillige organisasjoner. Danske studier tyder imidlertid på at deres frivillige organisasjoner er relativt mindre kostnadseffektive enn de lokale. I hvert fall fant evalueringsteamet en slik sammenheng for større prosjekter innen tjenesteyting, sier avdelingsdirektør i NORAD Else-Berit Eikeland.

Hun understreker samtidig at en direkte statlig sponning av lokale organisasjoner ofte kan være mer politisk delikat enn å kanalisere penger og delegerer ansvar til frivillige organisasjoner

lingsprosess, og de ulike aktørenes rolle i forskjellige samarbeidsland.

«Hist og her». – Hvem vil tape og hvem vil vinne på de nye retningslinjene?

– De norske organisasjonene som er gode på sitt felt og som har evne til å konsentrere sin virksomhet vil ha nytte av omleggingen. De som sprer seg mye, hist og her både tematisk og geografisk, vil oppleve et større press.

– Dere varslar et trangere nåløye for tjenesteytende organisasjoner. Betyr dette eksempelvis trøbbel for misjonens tradisjonsrike Haydom hospital i Tanzania?

– Det er det ingen grunn til å tro, siden Haydom er en del av Tanzanias nasjonale helseplan og Norge samarbeider med Tanzania om bistand til helsesektoren. Snarere vil jeg si at dette kan bety ekstra trygghet og mulighet for Haydom, dersom myndigheter og kirke ønsker at dette arbeidet fortsatt skal være en del av en større helsesektorsatsing.

«Guds endringsagenter». – Hva med misjonen generelt?

– For alle aktører vil det gjelde at friheten til å være endringsagenter må utnyttes optimalt, og at det må framvises resultater. For Norsk misjons bistandsnemnd blir utfordringen å ta tak i de lokale kirkenes potensial som endringsagenter for utvikling og bekjempelse av fattigdom.

– Dere har byttet overskriften for ordningen. «Tilskudd til frivillige organisasjoner» er endret til «tilskudd til sivil samfunn»?

– Det er for å understreke at også andre grupperinger eller nettverk i rommet mellom staten og det private kan være viktige å støtte. Det kan for eksempel være media, kunnskapsorganisasjoner, interesseorganisasjoner og nettverk.

De frivillige organisasjonenes egenandel halveres

• BIBIANA DAHLE PIENE OG GUNNAR ZACHRISEN

Egenandelen til de frivillige organisasjonene går ned fra 20 til 10 prosent. Det går frem av de nye retningslinjene for den ordinære globale friv.org.-bevilgningen.

– Vi vil legge sterkere vekt på at bistanden skal bidra til å styrke det sivile samfunnet, understreker statssekretær Sigrun Møgedal i UD.

Ifølge retningslinjene kan det heretter gis tilsagn om støtte for inntil fem år av gangen, avhengig av samarbeidsmodell og avtaleform. Det er også muligheter for at flere organisasjoner enn i dag skal over på mer langsiktige rammeavtaler.

Videre ønsker man at organisasjonene i større grad går sammen om søknadene, for å redusere det administrative arbeidet i NORAD og UD.

Administrasjon. For tilskudd fra den geografiske/tematiske bevilgningen gjelder de samme kravene til egenandeler.

Nytt i regelverket er også at organisasjonene kan benytte inntil åtte prosent av tilskuddet til administrative kostnader, mot tidligere seks prosent. Imidlertid vil det ikke lengre bli gitt separate tilskudd til dette.

Innenfor særlig prioriterte satsingsområder for bistanden kan or-

ganisasjonene søke om fritak av egenandel. I dag regnes blant annet innsats overfor funksjonshemmede, bekjempelse av tuberkulose, hiv/aids som særlig prioriterte.

Bygger bro. For humanitær bistand gjennom frivillige organisasjoner er det ikke lagt opp til endringer i forhold til dagens søknadspraksis.

I sin utviklingspolitiske redegjørelse 24. april varslet imidlertid utviklingsministeren at man i budsjettet til høsten skal opprette en egen «gap»-bevilgning til konfliktområder – det vil si bistand til overgangsfasen (gapet) mellom nødhjelp og langsiktig bistand.

”

De som sprer seg mye, hist og her både tematisk og geografisk, vil oppleve et større press.

Sigrun Møgedal, statssekretær

De «fem store»: – Dette er veldig bra!

• BIBIANA DAHLE PIENE

– Dette er en gladnyhet! Det er avtroppende generalsekretær Halle Jørn Hanssens første reaksjon på nyheten om reduserte egenandeler.

– Dette vil hjelpe oss der det har klemt mest, nemlig mellom kravet til egenandel og den lave administrasjonsprosenten. Nå får vi dekket det administreringen faktisk koster, og det er veldig bra, sier Hanssen.

Han regner med at det økte tilskuddet til administrasjon også vil gjelde UDs bevilgninger.

– Det er ikke billigere å administrere nødhjelp, snarere tvert imot. Også Atle Sommerfeldt i Kirkens

Nødhjelp, som er talsmann for «de fem store» organisasjonene, er svært fornøyd – med at prinsippet om egenandeler opprettholdes.

– Vår posisjon har hele tiden vært at vi ønsker egenandel, også når det gjelder nødhjelp, sier han.

Sommerfeldt mener likevel at halveringen vil hjelpe på overgangen mellom nødhjelp og langsiktig bistand.

– Reduksjonen vil skape større fleksibilitet, og hjelpe på overgangen fra UD-finansierte prosjekter (som ikke har egenandel red. anm.) til NORAD-finansiering, ser han.

DE TI STØRSTE

Disse ti organisasjonene mottok mest bistandskroner fra NORAD/UD i 2000 (tall i millioner kroner):

	Totalt	NORAD-bistand
Norsk Folkehjelp	312,0	167,6
Norges Røde Kors	290,3	40,8
Kirkens Nødhjelp	259,6	128,6
Flyktingerådet	222,7	0,0
Redd Barna	138,9	104,5
CARE Norge	56,9	44,6
Atlasalliansen	46,0	46,0
Strømmestiftelsen	44,6	33,8
Utviklingsfondet	30,4	30,4
FORUT	28,7	19,7

Lavere inntekt = mer korrupsjon

Det finnes mange svar på mye, men på ett punkt konkluderer internasjonal forskning på korrupsjon entydig: Korrupsjon og inntektsnivå henger sammen. Jo mindre et lands innbyggere tjener i snitt, jo mer korrupsjon finner man.

• BIBIANA DAHLE PIENE

– De fattigste landene er de mest korrupte, slår forsker Odd-Helge Fjeldstad ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) fast.

Sammen med forskerkollega Jens Chr. Andvig ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) står han ansvarlig for en gjennomgang av den internasjonale forskningen på korrupsjon, på oppdrag fra NORAD.

Ta risikoen. Flere studier konkluderer med at demokratisering har liten effekt, opplyser forskerne.

– Makrostudier viser at land som gjennomgår demokratiseringsprosesser kan oppleve at korrupsjonen øker, sier Fjeldstad.

– Kan dette være på grunn av mer åpenhet om temaet?

– Det er vanskelig å si, forskning er ikke entydig her, svarer han.

Norske myndigheters politikk er å gi bistand til de landene som er fattigst. Det betyr altså samtidig at man går inn i de mest korrupte regimene.

– Dersom man ikke aksepterer dette og tar risikoen, kan man like gjerne legge ned bistanden, mener Fjeldstad.

1. mai demonstrerte tusenvis av arbeidere i Nicaragua, der de krevde mer arbeid og mindre korrupsjon.

FOTO: SCANPIX/AP

Giverne har nokså naive forestillinger om hva som skal til for å bekjempe korrupsjonen

– Hvorfor fører økt inntekt til mindre korrupsjon?

– En plausibel forklaring er at mer overskudd gir først og fremst bedre utviklede institusjoner og høyere utdanningsnivå. Folk stiller ganske enkelt strengere krav.

Naiviteten. Forskerne peker også på at

giverne har nokså naive forestillinger om hva som skal til for å bekjempe korrupsjonen. Fokuset på desentralisering som et middel til å skape større åpenhet er et eksempel på dette.

– Giverne har ofte vært alt for optimistiske i forestillingen om at desentralisering umiddelbart vil føre

til bedre styresett. Ved å flytte ansvaret nedover vil man øke innsynet og dermed oppnå mer ansvarlighet. Det som derimot ofte skjer, er at korrupsjonen desentraliseres. Mange fattige land har til dels svært komplekse systemer, for eksempel når det gjelder skatteinnkreving, som gir stort rom for underslag og korrupsjon, påpeker Fjeldstad.

Uforutsigelig i Afrika. Det er også store forskjeller på korrupsjonen i Afrika og Asia, mener forskerne. Korrupsjonen i Afrika er blant annet mer desentralisert, med få sterke aktører som koordinerer det hele. Krav om bestikklser kan for eksempel komme i mange ledd. Skillelinjene mellom den private og den offentlige sfæren er også ofte utydelige, noe som gjør dannelsen av mer eller mindre uformelle nettverk grunnleggende viktig, og som har betydning for grunnlaget som beslutninger fattes på.

– I Asia er korrupsjonssystemene i hovedregelen mer faste og forutsigbare, mener forskerne.

Avbinding. Også avbindingen av bistand kan vise seg å ha alvorlige baksideer.

– Internasjonale anbud er ingen garanti for mindre korrupsjon, snarere tvert imot. Det innebærer jo blant annet at flere selskaper vil konkurrere om anbudene, fremholder NUPI-forsker Jens Andvig

– Økt konkurranse kan også i en del situasjoner føre til mer sløsing med ressursene, for eksempel mer utstrakt bruk av dyre konsulenter, sier han.

Stygt underskudd i Folkehjelpe

Har levd over evne etter tv-aksjon, egenkapitalen oppbrukt

Norsk Folkehjelps økonomiske situasjon er kritisk. 2000-regnskapet viser et overraskende underskudd på nærmere 11 millioner kroner. Nå leder styreleder Reiulf Steen en krisegruppe for å håndtere situasjonen.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

• CAMILLA SOLHEIM

Underskuddet kom helt uforutsett på oss, vi hadde ikke fått noe forhåndsvarsel, sier Reiulf Steen som leder fagbevegelsens humanitære organisasjon. Budsjettsprekken kom både på utenlands- og innenlandsprosjektene. Det er spesielt den store satsingen i Sør-Sudan som tappet penger (tap på 3,5 millioner). Driften av et trykkesenter for Oslo kommune påførte Norsk Folkehjelp et tap på 2,7 millioner kroner i forhold til budsjett.

Lotteri-svikt. Norsk Folkehjelp fikk i fjor langt mindre inntekter enn budsjettert, og endte med et samlet underskudd på 10,96 millioner kroner. Salgsinntektene, som i stor grad er inntekter på lotteri og spilleautomater, ble redusert fra 72 millioner i 1999 til 58 millioner i 2000.

Vi har hatt en svikt på inntektsiden, blant annet på lotteriet. Men det er flere faktorer som sammen slår veldig uheldig ut. Vi hadde et veldig godt år på inntektssiden i 1999. Når det skjer en stor katastrofe som Kosovo, er folk mer villig til å gi, sier Steen. Kampanjeinntektene i 1999 tilførte organisasjonen 10,4 millioner kroner, mens 2000-kampanjene endte opp på 4,4 millioner.

Dårlig likviditet. Per 31. desember hadde Norsk Folkehjelp 130 000 kroner igjen i egenkapital, mens den i 1999 var på over elleve millioner kroner. 2000-underskuddet er dekket av egenkapitalen.

Egenkapitalen er nesten i null, fastslår Steen.

Betyr det at dere er nær konkurs?

Vi vil aldri gå konkurs, men vi er i en veldig vanskelig situasjon, sier Steen.

Har dere penger til å betale ut lønninger og andre fortløpende utgifter?

Det er et godt spørsmål. I en slik situasjon er det kontantstrømmen som rammes. Overføringene fra NORAD og UD er størst i første halvår, og i mellomtiden håper vi å få løst noen av problemene. Men det er spesielt fjerde kvartal som kan bli særlig problematisk i så måte.

Norsk Folkehjelp driver flere sykehus i Sør-Sudan, i nært samarbeid med SPLA-geriljaen som kjemper for selvstyre. I fjor ga organisasjonens satsing i landet et minus i regnskapet på 3,5 millioner kroner.

SCANPIX/NILS-INGE KRUGAUG

”

Vi har manglet budsjett-disiplin.

Reiulf Steen, styreleder i Folkehjelpe.

Frykter du å måtte si opp noen ansatte?

Det vil jeg ikke si noe om.

Dårlig pengestyring. Steen leder nå en styringsgruppe for den kommende omstillingsprosessen sammen med påtroppende generalsekretær Eva Bjøreng, utenlandssjef Nils Røhne og informasjonssjef Ivar Christiansen. Innen jul skal de gå gjennom hele Folkehjelpas portefølje og foreslå tiltak, for på den måten å skape en tryggere økonomisk plattform for organisasjonen. Styrelederen underslår ikke at økonomistyringen i organisasjonen gjennom flere år kunne ha vært langt bedre.

Vi hadde tv-aksjonen i 1994 som tilførte 90-100 millioner kroner. De ble oppbrukt i 1999, men samtidig hadde vi tatt på oss oppgaver som gikk lengre fram i tid. Det er den ryggsekken vi bærer på nå. Vi har manglet budsjettdisiplin, medgir Steen.

Spør ikke LO. Fjorårets regnskap viser også reduserte bidrag fra «Foreninger, lag, arbeiderbevegelsen» – fra 43,6 millioner i 1999 til 36,5 millioner i 2000. På vegne av Norsk Folkehjelp tar Reiulf Steen på seg «skylden».

Har dere bedt LO-kongressen om penger?

Vi har ikke gått til fagbevegelsen for å få penger, det ville vært flaut. Dette er en situasjon vi har brakt oss i selv, og da må vi selv komme ut av den. Men når vi har skapt en ny og tryggere plattform, da ønsker vi et tettere samarbeid for å løse de humanitære oppgavene. Men vi ønsker ikke at de skal redde oss ut av en økonomisk krise, sier Steen.

For til tross for at Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens egen humanitære organisasjon, har framtrepende figurer som blant annet Yngve Hågensen og Thorbjørn Jagland heller frontet PLAN Norges fadderaksjon.

Dessverre har vi ikke vært like gode til å kommunisere, verken lokalt eller sentralt, men dette skal det bli en ordning på. Bjøreng (ny generalsekretær, red.anm.) overtar 1. juni, og det første hun vil gjøre, er å oppsøke fagforbundene.

Vil fordele Sudan. En stor del av underskuddet dukket opp ved revisjon av regnskapet fra satsingen i Sør-Sudan.

Denne satsingen må dempes, det er helt klart, samtidig som det er en viktig innsats som gjøres. Derfor planlegger vi å ta kontakt med de andre store organisasjonene for å se på en fordeling av arbeidet. Vi skal gå igjennom prosjektet, og det kan godt tenkes at vi ser biter som passer bedre for Kirkens Nødhjelp, Røde Kors eller Redd Barna. Den runden skal vi også ta på hele porteføljen vår, varsler Steen.

Norsk Folkehjelp hadde i fjor en omsetning på nærmere 750 millioner kroner. Norsk Folkehjelp var den av de humanitære organisasjonene som mottok den største pengesummen fra NORAD i 2000. I 1999 mottok den 153 millioner, mens det i 2000 økte til 173 millioner. Samtidig reduserte UD overføringene fra 195 millioner i 1999 til 160 millioner i 2000.

Frie midler. En stor del av omsetningen er penger fra NORAD og UD som er bundet til prosjekter, og dermed gir det et falskt inntrykk. Vårt problem er at vi ikke har nok frie midler, sier Steen.

Norsk Folkehjelp er allerede i gang med å samle inn svært tiltrengte penger. 1. mai startet kampanjen «20 kr til Afrika». Per 1. mai hadde innsamlingsaksjonen resultert i 657 000 kroner.

Det går veldig bra, overraskende bra. I løpet av en time på 1. mai fikk vi inn 70 000 kroner. Jeg vet ikke hvor det ender, fordi pengene kommer fortsatt inn på konto. Og det trenger vi.

Forlik i IPS-saken om 50 millioner som forsvant

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

Et nytt kapittel i thrilleren om nyhetsbyrået Inter Press Service (IPS) og de 50-60 millioner kronene som forsvant, ble skrevet da tidligere leder for IPS' trust fund, Helge Simonsen og IPS-styret ved Halle Jørn Hanssen inngikk forlik i begynnelsen av mai. I 1996 stevnet Simonsen motparten for ærekrenkelsler. Nå fortsetter de sammen jakten på pengene.

Pengene stammer fra en gave fra et nederlandsk lotteri i 1991 på ti

”

Det viktige nå er at vi må jobbe sammen for å finne pengene.

Helge Simonsen

millioner dollar. De ble plassert i Stichting IPS Trust Fund Europe, og inntektene fra fondet skulle gå til IPS.

I 1996 var fondet redusert til fem millioner dollar. Simonsen besluttet da å etablere et nytt fond, Communication and Development Foundation (CDF). Ifølge bladet Development Today sier Simonsen at dette ble gjort for å hindre at IPS brukte opp resten av pengene.

Siden den gang har ingen sett pengene. Simonsen anmeldte IPS-

styret for ærekrenkelse, da styret beskyldte ham for å ha tatt pengene.

Flere sentrale aktører i det norske bistandsmiljøet har forsøkt å megle i konflikten, som nå har endt med forlik. Begge parter er fornøyd med dette resultatet.

Det viktige nå er at vi må jobbe sammen for å finne pengene. Vi har kvitteringer fra banken Sinat AG i Liechtenstein om at de mottok fem millioner dollar i 1996. Med renter vil dette beløpet ha økt betydelig, sier Helge Simonsen.

Inklusive renter utgjør beløpet nærmere 60 millioner kroner.

Mellom 1992 og 1999 mottok IPS i underkant av 20 millioner kroner fra NORAD, som foreløpig ikke har tatt stilling til om de vil fortsette støtten.

I månedsskiftet mai/juni vil vi ha et møte med den nye administrasjonen til IPS i Harare, for å drøfte et eventuelt videre samarbeid, sier avdelingsdirektør i NORADs personal- og administrasjonsavdeling, Terje Vigtel.

Pengekaos i Norsk Nødhjelp

Uvitende faddere dekket gammel gjeld

Organisasjonen Norsk Nødhjelp brukte i fjor 65 øre av hver innsamlede krone på å betjene gammel gjeld. Nå har de fått kontroll med kostnadene, hevder daglig leder, som vil søke om NORAD-støtte til et landbruksprosjekt i Tanzania.

• CAMILLA SOLHEIM

Norsk Nødhjelp driver nødhjelp og langsiktig bistandsarbeid i Romania, Albania, Kenya og Tanzania. I 1999 fikk organisasjonen et underskudd på 1,8 millioner kroner. I fjor brukte stiftelsen en stor del av inntektene, hovedsakelig fra faddere, for å betale gamle regninger.

- Gjelden var der hele tiden, og måtte betales. Men når vi i 2000 brukte 65 øre per innsamlet krone til å betjene gjelden, så er det forferdelig og helt meningsløst, sier daglig leder Jon Brække.

Den tidligere ordføreren i Borre ble i september i fjor hanket inn for å ordne opp i pengerotet. Samtidig ble styret utvidet med flere medlemmer som hadde økonomisk kompetanse.

Dårlig økonomistyring. - Veldig mye av underskuddet kom etter at det ble pøst på med hjelp under Kosovo-krisen. Underskuddet skyldes ikke penger som er borte, men at det ble brukt mer enn man hadde til disposisjon, sier Brække.

Styreleder Bjørn Lindvig viser også til dårlig økonomisk styring fra administrasjonens side.

- På slutten av 1998 hadde vi et brått skifte av daglig leder. På bakgrunn av lederskiftet, ville vi føre 98-regnskapet på nytt. Det tok vesentlig lengre tid enn forventet, og gjennom denne perioden fikk styret kun muntlige tilbakemeldinger. Det ble brukt for mye penger i forhold til inntektene, og når vi ikke fikk ajourførte regnskaper, så hadde vi lite å styre etter. Det viste seg at den muntlige rapporteringen ikke holdt vann, og når det ble oppdaget så satte vi foten ned, sier Lindvig.

Den daglige lederen som ble ansatt på slutten av 1998, ble i januar 2000 sykmeldt, og sa selv opp 1. juli samme år - «noe vi syntes var greit», sier Lindvig som mener det har vært en veldig vanskelig periode.

Trenden snur. Ledelsen i Norsk Nødhjelp er i dag forsiktig optimistisk ettersom 99-underskuddet er snudd til et positivt årsresultat på drøye 900 000 kroner i 2000.

- De første tre månedene i år, viser et lite overskudd, og det betyr at

Kong Harald åpnet et rehabiliteringssenter for gatebarn i Romania høsten 1999. Lions club i Bergen har ansvaret for byggingen, mens Norsk Nødhjelp står for driften. Etter store byggeforsinkelser ble alle godkjennelser gitt rett før påske, og i dag bor det cirka 40 gutter på senteret. SCANPIX/EPA

en del av underskuddet allerede er spist opp. Da er vi i alle fall på riktig vei, selv om det har tatt lengre tid enn beregnet, sier Brække. Han har hatt oppgaven med å kutte kostnader.

- Vi har skåret ned på alt fra lønninger til annonser på gule sider og hvor mange telefoner vi tar. Vi har sett på alt, absolutt alt, sier Brække, som ser at organisasjonen sakte, men sikkert arbeider seg opp på føtten igjen.

Regnskapet viser at stiftelsen reduserte utbetalingene til utenlandsaktivitetene fra 2,6 millioner i 1999 til 1,7 millioner i 2000.

- Det er betenkelig at dette underskuddet går utover aktivitetene utenlands, og at vi må bruke de innsamlede midlene på gammel gjeld, sier Brække.

- Utekontorene har merket at vi

”

Men når vi i 2000 brukte 65 øre per innsamlet krone til å betjene gjelden, så er det forferdelig og helt meningsløst.

Jon Brække, daglig leder i Norsk Nødhjelp

FOTO: NORSK NØDHJELP

galt. Da måtte man også verdsette hva man har på lager, og det blir jo helt feil. Det er også helt urealistisk, dette er gaver som er gitt bort, og gis bort igjen, og som dermed ikke skaper kroner, sier Brække.

I årsmeldingen fra 2000 understreker stiftelsen heller hvor mange tonn og hva som er sendt ut av klær, pr'er, pulter og annet utstyr.

Organisasjonen har særlig vært aktiv ovenfor faddere i Vestfold og Østfold.

har hatt en vanskelig økonomisk situasjon. Utbetalingene har vært noe redusert, og kommet litt på etterskudd. Det har vært liten utvikling i prosjektene, sier Lindvig.

Ønsker offentlig støtte. Norsk Nødhjelp mottar i dag ingen statsstøtte, og er avhengig av gaver. Stiftelsen har i dag rundt 8000 faddere.

På grunn av 99-underskuddet har Norsk Nødhjelp blant annet måttet kutte i faddervervingen. Den mindre aktiviteten, har igjen ført til noe mindre inntekter på dette området. Stiftelsen er nå i ferd med å bygge opp kontoret igjen, og forventer økte inntekter igjen.

- Har dere opplyst fadderne om den alvorlige økonomiske situasjonen?

- Regnskapene våre trykkes i det magasinet som våre faddere mottar fire ganger i året. I neste utgave av bladet vil de se 2000-regnskapet. I tillegg sender vi også ut månedlige nyhetsbrev.

Norsk Nødhjelp driver hjelpearbeid i Albania, Romania, Tanzania og Kenya. Sudan ble kuttet ut i fjor, da samarbeidsorganisasjonen aldri rapporterte tilbake.

- Vi fikk aldri vite hvordan pengene ble brukt, og sa til slutt at de måtte finne seg en annen samarbeidsorganisasjon. Vi planla å gi dem penger ut fjoråret, men de svarte aldri. Utpå høsten stanset vi utbetalingene, og heller ikke da hørte vi noe fra dem, sier Brække.

I fjor fikk Norsk Nødhjelp støtte fra Utenriksdepartementet til transport og innkjøp av operasjonsutstyr

til Albania. De har også fått tilsagn om 600 000 i støtte fra Verdensbanken til et senter for fattige mødre med barn i Albania. Nå håper de på støtte fra NORAD til et landbruksprosjekt i Tanzania.

- Vi holder nå på å fremme en søknad om statlig støtte. Jeg har tro på at vi skal få det. Det er et godt prosjekt, som er konkret, klart og avgrenset, sier Brække.

notis

«Å dø av kjærlighet»

Med støtte fra NORAD utgir Tidsskrift for Norsk Psykologforening nå et særtrykk av temanummeret «Aids-epidemien i Afrika. Psykososiale perspektiver», som omfatter 70 sider.

Sentrale helsepolitikere trekker opp perspektiver for kampen mot epidemien. Gro Harlem Brundtland innleder med å slå fast at vi nå vet hvordan vi skal hindre spredning av hiv; tiden er inne til å foreta valg og å handle.

Flere bidrag tar for seg situasjonen for de nå 12 millioner foreldreløse barna i Afrika. Tømm Kristiansen skriver om «Å dø av kjærlighet» og Rune Eraker bidrar med menneskenære bilder fra Zambia.

Klær som inntekt

Fra 1999 til 2000 ble Norsk Nødhjelps driftsinntekter redusert fra 19,6 til 7,9 millioner kroner. Det har en ren regnskapsmessig og prinsipiell forklaring:

Norsk Nødhjelp samler inn mengder av klær, pr'er og annet utstyr som de kjører til Romania og Albania. Tidligere år har de vurdert verdien på disse transportene, og ført det opp som inntekt. Det samme beløpet har vært kostnadsført.

- Både Innsamlingskontrollen og revisoren vår mener at dette er

Åpner for støtte til partier

...men Sydnes vil gi mindre penger til land som ikke viser vilje til endring

Regjeringen vil konsentrere bistanden om færre hovedsamarbeidsland, og det skal bli mulig å støtte politiske partier i utviklingslandene. Det er hovednyhetene i årets redegjørelse fra utviklingsminister Anne Kristin Sydnes.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Utviklingsministeren ønsker å treke norske politiske partier sterkere inn i bistandsarbeidet. En egen bevilgning skal fremme samarbeid med «søsterpartier» i utviklingslandene.

- Vi vet at det å ha handlekraftige partier er en forutsetning for et levende demokrati. Vi får mange henvendelser fra politiske partier og organisasjoner som ønsker støtte, sier Anne Kristin Sydnes.

«Søsterpartier». Støtte til politiske partier er ytterst sensitivt, og man må sikre en forsvarlig innretning slik at man ikke blir anklaget for å blande oss i interne anliggender, fremholder Sydnes.

- Det vil ikke være riktig av oss å gå inn med direkte støtte til politiske partier. Samtidig er det slik at organisasjoner vi samarbeider med direkte eller indirekte gir slik støtte. Også flere av partiene på Stortinget har allerede inngått samarbeid med søsterpartier i andre land. Det har lenge vært diskutert hvordan man kan komme videre i arbeidet, og vi er villige til å sette av en egen bevilgning til dette.

Hvor stor bevilgningen vil bli, eller hvilke retningslinjer som skal gjelde, vil ikke utviklingsministeren gå nærmere inn på før statsbudsjettet legges fram til høsten.

- Men det er ikke snakk om veldig store summer, opplyser utviklingsministeren.

Dårlig erfaring. Det melder seg like-

Til høsten åpnes det for at stortingspolitikere kan bevilge penger til sine egne partiers bistandsprosjekter.

FOTO:SCANPIX

UTVIKLINGSPOLITISK REDGJØRELSE

Utviklingspolitisk redgjørelse ble presentert for Stortinget 24. april. Tallene ligger på www.odin.dep.no

vel mange spørsmål rundt en slik ordning. For eksempel kan det bli vanskelig for norske partier, men sin unike parthistorie, å finne politiske «sjelefrender» i andre deler av verden.

- Men man kan jo se for seg et samarbeid mellom flere norske partier, som går sammen om å utveksle erfaringer med politikere i andre land, sier Sydnes.

- I Sverige har man hatt en tilsvarende ordning, med at partiene forvalter en del av bistanden. Der har det vist seg at kontrollen med pengebruken har vært

minimal, og at støtten i stor grad har gått til allerede nokså velutviklede land. Hva vil du gjøre for å unngå dette?

- Vi har sett på ulike modeller, men vi må nok komme fram til vår egen måte å gjøre dette på. Spørsmålet om hvem som skal vurdere og kontrollere prosjektene er ikke ferdig utredet ennå, svarer Sydnes.

Reservert. I de frivillige organisasjonene får forslaget imidlertid en blandet mottagelse. Norsk Folkehjelp er blant de som reserverer seg.

- Etter vår oppfatning bør vi

være forsiktige med å la partiene få en ny og annen rolle i norsk bistandspolitikk enn den de har i dag. Men det skal bli interessant å se hvordan utviklingsministeren har tenkt å utforme dette, sier styreleder i Folkehjelpa, Reiulf Steen.

- Jeg synes absolutt dette er verdt å utrede. Vi har lenge sett at det har vært et hull her. For eksempel, da ANC (i Sør-Afrika, *journal.anm.*) ble et parti, opphørte støtten, sier generalsekretær Atle Sommerfelt i Kirkens Nødhjelp.

Sydnes vil prioritere færre land

Tallet på prioriterte samarbeidsland - som heretter skal gå under den gamle betegnelsen hovedsamarbeidsland - blir trolig redusert med rundt en tredel, fra 11 i dag til sju-åtte i fremtiden.

Utviklingsministeren holder foreløpig kortene tett inntil brystet når det gjelder hvilke land som vil rykke nedover på prioriteringslista.

- Vi holder på med en kritisk gjennomgang av bistanden til alle samarbeidslandene, sier hun til Bistandsaktuelt.

Spekulasjoner. Tre betingelser må oppfylles for de «nye» hovedsamarbeidslandene:

■ De skal høre til i gruppen av minst utviklede land (MUL).

■ Landene må demonstrere en klar politisk vilje til å utvikle demokrati og godt styresett.

■ Den norske bistanden må ha en merverdi i forhold til multilateral og annen bistand.

Det spekuleres allerede friskt i bistandsmiljøet rundt hvilke land som ryker ut. Nicaragua regnes av mange som en av «tapene».

- Vi legger ikke skjul på at vi i lang tid har vært misfornøyd med

”

Man kan jo se for seg et samarbeid mellom flere norske partier, som går sammen om å utveksle erfaringer med politikere i andre land.

Utviklingsminister Anne Kristin Sydnes

utviklingen der, sier Sydnes.

Også samarbeidet med Tanzania og Zambia kan bli redusert. Flere rapporter har vist at 40 år med bistand har hatt temmelig svak effekt, og i en evaluering av den norske bistanden anbefaler Verdensbanken drastiske kutt i støtten til disse landene. På den annen side er disse landene blant dem Norge har lengst bistandserfaring med.

Viktig å prioritere. - Flere er kritiske til at land som ikke er «flinke» nok skal straffes med å få mindre bistand?

- Det viktige er å ikke straffe land som viser fremgang, men heller prioritere dem, repliserer Sydnes.

- På nittitallet var det flere afrikanske land som opplevde en nedgang i bistanden når utviklingen begynte å gå fremover. Verdensbanken har påpekt at dette er en helt feil strategi fra givernes, tillegger hun.

- Regjeringen vil legge større vekt på internasjonale prioriteringer i utviklingsarbeidet framover. Betyr dette at institusjoner som Verdensbanken og FN i større grad vil sette dagsorden for norsk utviklingspolitikk?

- Jeg synes dette er en kunstig problemstilling. Vi har stor innfly-

telse i de internasjonale institusjonene. Det som slår meg nå er at det er mye større enighet internasjonalt om hva som er det viktigste målene i utviklingsarbeidet, og hva som er forutsetningene for å lykkes. Det betyr også at det er langt færre unnskyldninger for ikke å øke bistanden.

KrF: Vil ha oljefond nå!

• CAMILLA SOLHEIM

KrF kritiserer utviklingsministeren for ikke å ha mer konkrete planer om å opprette et utviklingsfond for fattige land. I høst ble sentrumspartiene og Ap enig om å undersøke om det var mulig å øremerke deler av oljefondet til utviklingshjelp.

Lederen av Stortingets utenrikskomité, Einar Steensnæs (KrF), mener at statsråd Anne Kristin Sydnes er for defensiv når hun i sin utviklingspolitiske redegjørelse ikke kom med et konkret forslag om å gjennomføre en slik avsetning fra petroleumsfondet. Han mener det burde være mulig å vurdere etableringen av et slikt fond før sommerferien.

Det gjelder både oss og andre land.

- Vi ligger nå etter Sverige og Danmark i bistandsvolum. Når vil Norge nå målet om å gi én prosent av brutto nasjonalinntekt i bistand?

- Så fort som mulig. Vi skal øke bistanden jevnt og trutt, lover utviklingsministeren.

- Et slikt fond er viktig for å holde stø kurs mot det målet Ap og sentrumsregjeringen er enige om, nemlig å nå én prosent av BNI innen 2005, sa Steensnæs, som ønsker å sette av én prosent av oljefondet til et slikt utviklingsfond. Han ser alvorlig på at Norge ikke på mange år har gitt så lite bistand i forhold til BNI som nå.

Til Dagsnytt lover utviklingsminister Anne Kristin Sydnes at dette nå skal følges opp.

- Dette er en stor sak som vi jobber seriøst med. Vi utreder nå mulige alternative modeller for et slikt fond, sier Sydnes.

Sverige: Mangelfull kontroll

Flere land, deriblant Sverige, USA, Storbritannia og Frankrike, yter bistand til politisk virksomhet i utviklingslandene. I en evalueringsrapport fra desember i fjor blir imidlertid den svenske partibistanden skarpt kritisert.

Siden 1995 har Sverige bevilget i alt 55 millioner svenske kroner til å støtte partier og partisystemer i utviklingsland. Bistanden har vært et ledd i «oppbyggingen av stabile og livskraftige demokratier», og har vært kanalisert gjennom de sju partiene i riksdagen. Støtten er blitt fordelt etter hvor mange riksdagsmedlemmer det enkelte parti har.

Rapporten viser imidlertid at størsteparten av midlene har gått til land med allerede temmelig velutviklede demokratiske systemer, i hovedsak i Øst- og Sentraleuropa. Blant annet har de fleste mottakerlandene søkt om medlemskap i EU.

- Dette er problematisk, og man må spørre seg om bistanden går dit det er mest behov for den, slår forskerne bak rapporten fast.

Forskerne peker også på at bistanden for en stor del er brukt til å knytte mer eller mindre uformelle kontakter, gjennom konferanser og seminarer. Dette har åpenbart vært positivt for de personlige relasjonene, men det er mer tvilsomt om bistanden har virket noe særlig inn på demokratiseringen, mener forskerne.

I tillegg har det vært mangel på koordinasjon, perspektiver og kontroll, heter det i rapporten. Graden av samarbeid mellom partiene og de øvrige bistandsaktørene har for øvrig vært bemerkelsesverdig lavt, har de svenske forskerne merket seg.

Noen samarbeider allerede

Sosialistisk Venstreparti er først ute blant partiene til å samarbeide med partier i andre land - med NORAD-støtte.

I 1999 inngikk SV en avtale med NORAD om i alt to millioner kroner til demokratiseringstiltak i Guatemala og El Salvador, gjennom samarbeid med organisasjonene URNG, FRENTE og FLMN.

- Vi synes det er svært positivt at regjeringen vil utvikle dette. Norske partier har mye å lære bort til partier i ferske demokratier, sier Lisbeth Rugtvedt, utenrikspolitisk talskvinne i SV.

Rent prinsipielt er det viktig at partiene får forvalte NORAD-bistand, mener Rugtvedt.

- Bistanden bør i større grad politiseres. Men vi må passe oss så vi ikke trer våre demokratiholdninger nedover hodet på samarbeidspartnerne, advarer hun.

Også Kristelig Folkeparti (KrF) har i en årrekke hatt et demokratisamarbeid med politiske partier og organisasjoner i Baltikum og Russland. Siden 1999 har KrF også gått sammen med krefter på Balkan, i samarbeid med DU og OSSE.

- Tiden er for lengst inne til at vi også utvikler slike samarbeid med land i Sør. Aktuelle partnere kan finnes i land som Malawi, Tanzania og Zambia, skriver internasjonalt sekretær Bjarne Tørå i KrF i et brev til NORAD.

Historisk lavnivå

Bistanden synker i forhold til brutto nasjonalinntekt

I fjor sank norsk bistand til 0,8 prosent av brutto nasjonalinntekt (BNI). Det er det laveste bistandsvolumet, målt i prosent, siden 1977.

• ODD IGLEBÆK
OG BIBIANA DAHLE PIENE

BISTAND

Samtidig var fjorårets bistandsbudsjett det høyeste noen sinne, målt i kroner. I alt ble 11,1 milliarder kroner brukt til utviklingsamarbeid, fremgår det av årets ferske bistandsstatistikk. Det er 435 millioner kroner mer enn i 1999 og 1,1 milliard mer enn i 1998.

I både 1998 og 1999 utgjorde bistanden 0,91 prosent av statsbudsjettet.

Passert. Den prosentvise nedgangen i fjor forklares med langt høyere oljeinntekter og dermed høyere BNI enn forventet. Likevel innebærer nedgangen at målet om å få bistanden opp på én prosent av BNI virker fjernere enn på lenge.

Både Nederland og Sverige har nå passert Norge i bistandsvolum i forhold til BNI. Sverige gir 0,81 prosent av BNI i bistand, mens tilsvarende tall for Nederland er 0,82. Danmark bærer fortsatt ledertrøya blant giverlandene med 1,06 prosent.

Flyktninger drar opp. Av bistandsstatistikken framgår det at Somalia i fjor var den niende største mottakeren av norsk bistand. Irak, som fort-

satt ligger under omfattende FN-sanksjoner, kom på en femtende plass.

For begge skyldes ikke dette at det har skjedd store overføringer av norsk bistand til disse landene. Derimot skyldes det at summene som i fjor gikk til å dekke utgiftene til flyktninger fra disse to landene, ble ganske så store. De siste årene har hjelp til flyktninger i Norge blitt betalt over bistandsbudsjettet.

For Somalia har for eksempel 134 millioner kroner av totalt 177 millioner gått til flyktningmottak i Norge, via Kommunal- og regionaldepartementet. Tilsvarende tall for Irak er 91 og 123 millioner.

Mye penger gikk til nødhjelp da Kosovokonflikten eksploderte. Krigen i det tidligere Jugoslavia har brakt Serbia og Montenegro til topps i bistandsstatistikken.

FOTO: SCANPIX

FAKTA

Land som i 2000 mottok mer enn 100 mill. kr. i norsk bistand. Prioriterte samarbeidsland i kursiv

1 Serbia og Montenegro (Kosovo)	629
2 Mosambik	336
3 Tanzania	309
4 Bosnia-Hercegovina	271
5 Det palestinske området	246
6 Zambia	218
7 Etiopia	207
8 Uganda	185
9 Somalia	177
10 Bangladesh	162
11 Angola	146
12 Sør-Afrika	130
13 Sri Lanka	128
14 Sudan	125
15 Irak	123
16 Nicaragua	117
17 Afghanistan	111

Svak nedgang i antall fattige

• BIBIANA DAHLE PIENE

Av verdens 6 milliarder mennesker lever fortsatt 1,2 milliarder i ytterste fattigdom, med inntekt på under én dollar om dagen. Det viser nye tall fra Verdensbankens *World Development Indicators 2001*.

Seks prosent færre. Den globale statistikken viser at utviklingen går sakte fremover, både prosentvis og i absolutte tall. Fra 1990 til 1998 falt andelen mennesker som lever på under én dollar om dagen fra 29 til

23 prosent av verdens befolkning. Dette tilsvarer en reell nedgang på 100 millioner mennesker.

Fremgangen skyldes først og fremst utviklingen i Øst-Asia, især Kina. Dersom Kina ekskluderes fra statistikken, økte tallet på de som lever i absolutt fattigdom fra 916 millioner i 1990 til 961 millioner i 1998.

Flere i Afrika. I Afrika sør for Sahara steg tallet på fattige med 60 millioner - til 302 millioner i 1998. Også i Sør-Asia er det registrert en økning,

fra 495 til 522 millioner. I Europa og Sentral-Asia er tallet på fattige mer enn fordoblet, fra 7 til 18 millioner mennesker.

Rundt 10 millioner barn under fem år døde i 1999, de fleste av sykdommer som kan helbredes. Ved utgangen av det 20. århundre var det 113 millioner barn, de fleste jenter, som ikke fikk gå på skole. Og mer enn en halv million kvinner døde i barsel.

DAC-enighet om avbinding

• BIBIANA DAHLE PIENE

Giverlandene er enige om å avbinde bistanden til verdens minst utviklede land (MUL-landene). Det endelige vedtaket kom på det årlige toppmøtet i OECDs utviklingskomité DAC i slutten av april.

Flere giverland, deriblant Japan og Frankrike, har lenge vært motstandere av avbinding, mens Danmark har stilt seg temmelig lunken. Men heretter skal altså giverne avholde seg fra å binde opp bistanden til kontrakter med selskaper i egne land. Slik vil man sørge for en mer effektiv bruk av bistandsmidlene, mener DAC.

- Dette er svært gledelig. Nå må

vi legge opp en strategi for hvordan vi fra norsk side kan følge opp anbefalingene, sier utviklingsminister Anne Kristin Sydens i en pressemelding.

Matvarehjelp og deler av faglig bistand er unntatt fra anbefalingen.

Koordinering. DAC-møtet fokuserte også på behovet for mer koordinering, især når det gjelder anbuds- og rapporteringsprosedyrer. Fortsatt bruker mottakerlandene uforholdsmessig mye tid og ressurser på å holde seg til ulike krav fra giverlandene. DAC har nå opprettet en egen «task force» for å stimulere til bedre bistandsrutiner.

Under toppmøtet ble det også viet spesiell oppmerksomhet til hvordan den rike delen av verden kan bedre markedsadgangen for de fattigste landene. Et eget samarbeid med Verdens handelsorganisasjon (WTO) er nå satt igang. Flere land, deriblant Norge, har vedtatt å fjerne toll- og kvoterestriksjoner på alle varer fra MUL-landene, unntatt våpen.

Opp - og ned. Selv om majoriteten av giverlandene har økt sine bistandsbudsjetter, sank den totale ODA-bistanden likevel med 1,6 prosent i 2000, i forhold til landenes samlede brutto nasjonalprodukt, viser tall fra DAC.

Lenge til fred i Sudan

– Oljen sikrer Khartoum-regimets krigsutgifter, sier Sudan-ekspert

Barnesoldater fra opprørshæren SPLA holder vakt over militære utposter i Sør-Sudan. SPLA-styrkene forsøker å overta kontrollen over oljefeltene i sør.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

Har fått 1,5 mrd. kroner i bistand

SUDAN

• ODD IGLEBÆK

I mange år har Sudan vært en relativt stor mottaker av norsk bistand, uten å ha hatt status som prioritert samarbeidsland.

– Samlet er der overført om lag 1,5 milliarder kroner til Sudan siden 1973. Store deler av pengene har gått via frivillige organisasjoner, sier Hans Jacob Frydenlund, ambassadør i UD med spesielt ansvar for fredsprosesser i Afrika.

– Norges viktigste bidrag nå er å planlegge for fred i Sudan. Konkret kan det være snakk om tiltak i forhold til å fjerne miner og å bygge opp en sivil administrasjon i de deler av landet som lenge har vært krigssoner, sier Frydenlund.

– Noe av det viktigste på kort sikt blir derfor et givermøte for Sudan som etter planen skal avholdes i juni. Der ønsker vi nettopp å få opp denne diskusjonen. Samtidig ønsker vi at norsk bistand skal fortsette i samme omfang og på samme måte som i dag, fortsetter han.

Lite omtale. I fjor var Sudan nr.14 på lista over mottakere av norsk bistand, med totalt 124,7 millioner kroner. En foreløpig topp ble nådd i 1998, da 144,3 millioner kroner gikk til landet. 85 prosent var nødhjelp.

Trass i de relativt store bistandsoverføringene er det liten eller ingen omtale av den norske bistandssinnsatsen i Sudan i de offisielle norske bistandspublikasjoner. Siste

gang NORADs årsberetning omtalte Sudan var i 1993. Heller ikke statsbudsjettet, som hvert år rapporterer om sentrale sider ved norsk bistand, har i seinere år viet Afrikas største land nevneverdig plass.

I november 1998 overtok Norges utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson ledervervet i «IGAD Partner Forum», en Sudan-komite bestående av 19 giveland som alle støtter opp om fredsmeklingen i Sør-Sudan. Året etter ble Sudan viet et lite avsnitt i ministerens utviklingspolitiske redegjørelse til Stortinget.

To store: KN og Folkehjelpa. De to store norske aktørene i Sudan har vært Kirkens Nødhjelp og Norsk Folkehjelp. Begge to har først og fremst operert i sør.

KNs virksomhet startet i 1972/73 som et mindre nødhjelpsprosjekt, etter at Sør- og Nord-Sudan inngikk en midlertidig fredsavtale. Etter hvert bygget prosjektet seg opp til et omfattende integrert jordbruks- og distriktsutviklingsprogram. Utviklingsforsker Terje Tvedt har omtalt dette som Norges største og mest langvarig bistandsprosjekt.

Virksomheten ble i stor grad finansiert av offentlig norske bistandsmidler, og fram til 1986 ble det brukt mer enn en halv milliard norske kroner på prosjektet.

SPLA-press I 1985 mottok KN trusler fra SPLA og måtte evakuere sine

«utestasjoner». Krigen ble stadig trappet opp, og det store landsbygde utviklingsprogrammet ble til historie.

KN la deretter om sin virksomhet til i hovedsak å drive nødhjelp. Det gjør de fortsatt. I 1999 brukte organisasjonen 55 millioner kroner i Sudan, mens i 2000 ble forbruket redusert til 26 millioner.

– Nedgangen skyldes mindre penger fra UD og andre givere. Ikke at behovet er blitt mindre. KN bruker i dag omtrent like mye penger i den nordlige delen av landet som i den sørlige, sier Liv Steimoeggen i KN.

Fra USAID til Folkehjelpa. Målet i penger er det Norsk Folkehjelp som i dag har overtatt KNs rolle i Sudan. I fjor brukte organisasjonen i overkant av 103 millioner kroner i Sør-Sudan.

80 prosent av beløpet kommer fra USAID, bevilget via den amerikanske kongressen. Det resterende er det UD og NORAD som betaler.

– Først og fremst driver vi med mat og helse, i tillegg til en jordbrukskomponent, sier Øystein Botillen, Sudan-ansvarlig i Norsk Folkehjelp.

– I seinere år har vi vært store i området. Samlet har vi omkring 1000 ansatte. De aller fleste er lokale, fortsetter han.

”

For at oljeselskapene skulle slippe til, måtte ofte først den lokale befolkning fordrives. Ofte har det skjedd ved hjelp av flybombing.

Peter Verney, Sudan-ekspert.

FOTO: ODD IGLEBÆK

– Det er langt fram til fred i Sudan. Etter at man begynte å pumpe olje i 1999 har regimet i Khartoum fått en sikker inntektskilde for å finansiere krigen. Det er snakk om beløp i størrelsen en million dollar per dag, hevder den britiske Sudan-eksperten Peter Verney.

• ODD IGLEBÆK

Ifølge Verney er det direkte feil når utenlandske oljeselskaper som opererer i Sudan hevder at krigen er dem uvedkommende.

– Snarere er det motsatte som er tilfellet, sier Verney.

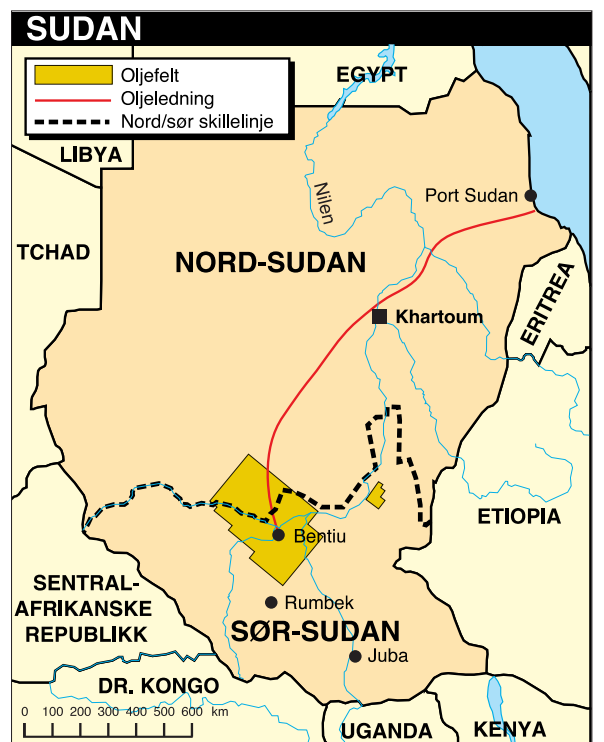
Et av de omstridte selskapene er svenske Ludin Oil. I selskapets styre sitter blant annet Carl Bildt, tidligere svensk statsminister og nå fredsmekler for FN på Balkan. I Sverige har Bildt offentlig forsvart Ludins virksomhet i Sudan.

– Først og fremst bidrar vi til økonomisk vekst og utvikling, har vært budskapet fra Bildt og Ludins øvrige ledelse i svensk media.

– Mitt hovedpoeng i denne sammenhengen er at oljefeltene, som for eksempel blokk 5A, i virkeligheten var ganske fredelige inntil oljeboringen begynte i 1998-99. De lå utenom krigssonen. Men for at oljeselskapene skulle slippe til, måtte ofte først den lokale befolkning fordrives. Ofte har det skjedd ved hjelp av flybombing, opplyser Verney.

Titusener fordrevet. – Deretter har oljeselskapene kommet inn, bygd veier og startet drilling. I noen tilfeller har en del av lokalbefolkningen blitt boende, mens andre har måttet flykte. Direkte og indirekte dreier det seg om flere titusener, som har blitt drevet bort. Der har også vært eksempler på at folkegrupper, som mer lojal til regimet i Khartoum, har flyttet inn etter at andre har flyktet.

Den britiske hjelpeorganisasjonen Christian Aid har bekreftet tilsvarende opplysninger. De hevder også at titusener er blitt drept, siden Sudan i 1998 startet arbeidet med å

KART: Sudans oljefelter ligger tvers over skillelinja som deler Nord – og Sør-Sudan. Men regjeringen kontrollerer all oljen.

KILDE: SUDAN UPDATE/THE ECONOMIST

Ber om mer penger

Nepal trenger mer bistand, mener ambassadør

anlegge den store oljeledningen ut til kysten.

Ifølge tidsskriftet *The Economist* driver regjeringsstyrkene og milits en systematisk «brent jords» taktikk i oljefeltene.

- Dette så vel som at de bidrar til økte statsinntekter, gjør at oljeselskapene har en politisk rolle, enten de nå vil det eller ikke, understreker Peter Verney.

Siden 1977. Verney dro første gang til Sudan i 1977. Han bodde i landet i 12 år og arbeidet blant for Det sudanske departementet for kultur og informasjon. Siden 1989 har han bodd i England, og har blant annet vært redaktør av magasinet *Sudan Update*. I 1999 skrev han heftet «Oil and Conflict in Sudan».

- Du er veldig kritisk til Khartoum-regjeringen, men har ikke SPLA også et ansvar for krigen?

- Det har de, men i forhold til styrke stiller Khartoum med store fordeler, ikke minst ut fra at de nå har oljeinntektene. På den andre siden er det slik at SPLA-ledelsen, og særlig lederen John Garang, har investert mye prestisje i å skulle frigjøre sør. Dessuten er også SPLA selvfinansiert, med inntekter fra blant annet teaktømmer og andre ressurser fra de store regnskogene. De gir ikke opp uten videre, tror Verney.

Chevron først. Opprinnelig var det det amerikanske selskapet Chevron som begynte oljeleting i Sudan, så langt tilbake som i 1975. Men i 1984 ble selskapets representanter utsatt fra kidnappinger og angrep fra SPLA, og i 1990 gav de opp. Chevron hadde på det tidspunktet brukt en milliard dollar i landet.

- Regimet vil gjerne hatt andre slike store og tunge selskaper som Chevron, men det har de ikke klart å få til. De har måttet nøye seg med det jeg vil kalle cowboy-selskaper, sier Peter Verney.

I tillegg til svenske Ludin Oil trekker han fram det kanadiske Talisman Energy, samt Kinas nasjonale oljeselskap og Petronas fra Malaysia. Kina er for øvrig en viktig våpenleverandør til Khartoumregimet.

Spydspiss Ludin. - Når det gjelder Ludin Oil har selskapet lenge vært en slags spydspiss i oljeleting i Sudan. Under navnet IPC (International Petroleum Corporation) lette de midt på 1990-tallet etter gass ved Rødehavet. Det mest oppsiktsvekkende er at denne leting også omfattet Halab, et område som er svært omstridt i forhold til om det tilhører Egypt eller Sudan, framhever Peter Verney.

I 1999 åpnet Sudan en 1610 km lang oljeledning fra sør til nord. Dermed ble Sudan også en interessant oljeeksportør. Maskinene som brukes til å pumpe oljen er produsert av Rolls Royce i Storbritannia, og det tyske selskapet Mannesman har også fått store kontrakter i forbindelse med oljeledningen.

- Derfor snakker man nå i EU om et konstruktivt engasjement i forhold til Sudan, kommenterer Peter Verney.

Norske oljeselskaper har foreløpig ikke vurdert å gå inn i Sudan.

- Men i og for seg skyldes ikke dette krigen. Derimot er det fordi vi prøver å konsentrere vår oljeleting i utlandet og ikke spre oss for mye, sier informasjonsansvarlig Hans Åsmund Frisak i Statoil.

KATHMANDU (b-a): - Skal Norge spille en rolle i Nepal, trenger vi både større bemanning og mer penger. Det er den klare beskjeden fra Norges ambassadør i Kathmandu, Ingrid Ofstad.

NEPAL

• I NEPAL: BIBIANA DAHLE PIENE

- Vi mener vi har noe å tilføre bistandssamarbeidet i Nepal. Et land som sliter så mye som Nepal trenger fleksible partnere som samarbeider bredt, fremholder ambassadør Ofstad.

Resultatstrykt. Ved valget i 1999 fikk Nepals kongressparti flertall i parlamentet, noe som kan gi bedre grunnlag for en stabil utvikling. Den nåværende regjeringen har lagt ned mye arbeid i å utarbeide en reformagenda og utvikle en egen fattigdomsstrategi.

- Men ifølge nepalske myndigheter er det veldig vanskelig å gjennomføre reformer som innebærer økte skatter og priser, uten samtidig å tilby bedre sosiale tjenester og økt satsing på infrastruktur. Det krever et større utviklingsbudsjett, fremholder Ofstad.

- Nepal kan dokumentere fremdrift på en rekke områder som er prioritert i reformagendaen. Norge bør derfor tilby økt bistand for å støtte opp under denne prosessen.

I en evaluering som Verdensbanken har gjort av norsk bistand, heter det at støtten til Nepal må doubles eller mer, om den skal ha effekt.

Styre egen prosess. Ofstad er opp-tatt av at landet skal få lov til å utvikle sin egen fattigdomsstrategi.

Sammen med Storbritannia er Norge med i en gruppe som skal støtte opp under myndighetenes arbeid med dette.

- Vi forsøker å få ikke bare utviklingsbankene, men også UNDP og andre givere til å basere sitt bistandsarbeid på myndighetenes fattigdomsstrategi, sier hun.

Nepal får i dag mindre bistand per innbygger enn det som er gjennomsnittet i de minst utviklede landene (MUL). Landet omfattes heller ikke av gjeldsletteinitiativet HIPC.

Den enorme fattigdommen som råder har også ført til en gradvis oppblomstring av maoistenes revolusjonære opprørsbevegelse (se *ba nr.2-01*), især på landsbygda.

- Det voksende opprøret viser at fattigdommen på landsbygda og myndighetenes manglende bidrag

til å bekjepe dette er et stort problem, sier Ofstad.

- Vi bør gjøre det vi kan for å motvirke denne utviklingen.

Friskt pust. Den lille norske ambassaden har også rukket å markere seg på andre områder. Blant annet hører den til de - foreløpig få - givene som kjemper for mer samarbeid og større koordinering på giversiden, og for å gi nepalske myndigheter større kontroll.

- Andre givere synes vi er litt naive. Det må vi få lov til å være inntil det motsatte er bevist! Vi har en strategi som vi forsøker å gjennomføre. Men vi skaper diskusjon, og jeg tror vi regnes som et friskt pust. For øvrig er det ikke mange som vet hvor små vi egentlig er, vi regnes som en av de viktige givene, smiler Ofstad.

Nepals barn er blant de mest underernærte i hele Sør-Asia. Nesten en av tre får heller ikke gå på skole.

FOTOS: BIBIANA DAHLE PIENE

- Politikerne er hovedproblemet

I givermiljøet i Nepal er det opplest og vedtatt at dårlig styresett er hovedgrunnen til at landet har så store problemer. Ingen av givene ønsker imidlertid å stå fram offentlig med dette. Men oppfatningen er utbredt også blant nepalesere.

- Det er ikke tilfeldig at flere kvinner dør i barsel i Nepal enn i de fleste andre land. Det at vi har greid å sette en slik rekord i utvikling i fredstid understreker bare hvor utrolig likegyldige myndighetene her alltid har vært, skriver avisa *Nepali Times* på lederplass.

Sammen med Bhutan ligger Nepal lavest blant landene i Sør-Asia på alle utviklingsstatistikker. Helseindikatorer er blant de verste i verden. Mer enn halvparten av befolkningen lever i absolutt fattigdom, halvparten av barna er underernærte, og 30 prosent av dem får ikke gå på skole.

Gjort lite. «Nepal har gjort lite for å redusere fattigdommen», skriver UNDP i sin årlige tilstandsrapport.

- Politikerne er hovedproblemet, slår journalisten Ramesh fast. Han jobbet tidligere i den regjeringsvennlige avisa *Rising Nepal*, men sluttet fordi han ikke lenger orket å forsvare myndighetenes politikk. I dag er han medredaktør i ukeavisa *Peoples Review Weekly*.

- Målet for alle som kommer til makten er å skaffe seg mest mulig penger. Det er jo synlig for alle: Et år

som politiker, og man bor i slott og kjører i digre Pajeros. Men hvem bryr seg? Hva gjør CIAA (offentlig anti-korrupsjonsinstans, *journal.anm*)? Det skjer ingenting, systemet virker ikke, hevder Ramesh.

- Det vi derimot ser er en komplett fiasko i å utnyttet alle de mulighetene vi faktisk har i dette landet, hevder Ramesh, og viser blant annet til at inntektene fra turismen sank med 11 prosent i fjor.

Provosert. - Hvordan våger givene å hevde at vi utvikler oss så sakte? Hvordan skulle greie vi å utrette mer på bare ti år?

Stemmen til Tirtha Man Sakya, mannen som troner på toppen av Nepals byråkrati, dirrer av harme. Sakya er overhodet ikke enig i beskrivelsen av den politiske situasjonen i Nepal.

- Si meg hvilket land som har greid å utvikle seg like mye som oss på 50 år! I 1963 var det to biler her i landet. Men se nå! sier Sakya, og gjør en håndbevegelse mot vinduene:

- Vi har så mange synlige tegn på utvikling, bare se på hvor mange hoteller og restauranter og veier vi har fått. Og på 50 år har vi økt leseferdigheten blant folk fra nesten null til 43 prosent!

- Vi må huske at vårt demokrati er ungt, bare ti år. Våre politikere har ikke den erfaringen eller kunnskapen som trengs. Da flerpartisy-

stemet ble innført i 1990 var det ingen som visste hvordan man styrer et land, fremholder Sakya.

- Men de har åpenbart svært liten tillit i befolkningen?

- Problemet er ikke at myndighetene kommuniserer dårlig med folket, men at folk ikke forstår. Når vi for eksempel forhandler med et annet land, må kommunikasjonen holde en internasjonal standard. Den forstår ikke vanlige folk.

Skjønner ikke engelsk. Kommunikasjon og forståelse er også ofte problematisk i dialogen med givene, påpeker Sakya.

- Givene kommer til oss med sine fine rapporter og prosjektbeskrivelser. Men alt er på engelsk! De tenker ikke på at den de snakker med kanskje ikke er så flink i engelsk. Jeg snakker bra engelsk, men også jeg synes det er vanskelig å lese det. Men vi har ikke råd til å si nei til givene. Så en saksbehandler, som kanskje ikke forstår noe av prosjektet, nikker og smiler og skriver under. Så skjer det ingenting, og givene blir frustrert. Hadde forhandlingene foregått på nepali ville vi unngått slike misforståelser, slår Sakya fast. Han mener det først og fremst er givene som må ta på seg ansvaret for å bedre kommunikasjonen.

- Vi har ikke ressurser til det selv, ganske enkelt, sier han.

Dype sår på Afrikas horn

Bistandsfrysen opprettholdes trass i fred mellom Eritrea og Etiopia

ADIGRAT (b-a): Krigen mellom Eritrea og Etiopia kostet enorme summer – i våpen, menneskelige lidelser og ødelagt infrastruktur. Verst gikk det ut over befolkningen i grenseområdene.

Etiopiske soldater kan konstatere at lite er tilbake etter eritreernes herjinger i byen Zalambessa i mai i fjor.

FOTO: SCANPIX/AP/PIER PAOLO CITO

ERITREA-ETIOPIA

• I ETIOPIA:
ANDERS SØMME HAMMER

- Byen Zalambessa, som ligger rett innenfor den etiopiske grensa, er blitt helt utslettet. Før krigen bodde 12.000 mennesker i byen. Nå står bare kirken igjen og den er ribbet innvendig. Husene er blitt rasert med bulldosere og steinene som utgjorde veggene, er kjørt bort til Asmara (hovedstaden i Eritrea, red.anm.), sier Jarst De Jong, kompanikommandant for den nederlandske FN-styrken som er stasjonert i grensebyen Adigrat.

12. desember i fjor undertegnet Etiopia og Eritrea en fredsavtale. Etiopias statsminister Meles Zenawi og Eritreas president Isaias Afwerki var ikke preget av forsoning da de satt et punktum for krigen, men på grunn av store økonomiske og materielle tap og utenlandsk press ga de etter.

Mindre skuddvekslinger. Det er blitt rapportert om enkelte skuddvekslinger etter signeringen, men dette er blitt unnskyldt med at de eritreiske og etiopiske styrkene bærer «gamle usikre våpen». Det er høyst usikkert hvor mange liv den toårige krigen kostet. Noen mener så mange som 100.000 er drept, men FN-styrken UNMEE (United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea) tror det er en sterk overdrivelse.

- Det er veldig mye propaganda fra begge sider. I byene vi rykket inn i, fant vi svært få drepte. Jeg vil ikke gjette på tall, men jeg tror det ligger langt under 100.000, sier FN-kommandant De Jong.

Deportasjoner. Ifølge FN ble 750.000 mennesker drevet på flukt i løpet av de to år lange kampene.

- Jeg drømmer om å flytte tilbake til Eritrea, det er der jeg føler meg hjemme, men jeg er redd det kan ta lang, sier Tsadkan.

Etter 16 år i Eritrea, fikk hun i fjor sommer beskjed om at hun måtte forlate landet fordi faren er etiopisk. Nå selger Tsadkan smørbrød på

Etter 16 år i Eritrea, fikk hun i fjor sommer beskjed om at hun måtte forlate landet fordi faren er etiopisk.

McDonald's i Adigrat. Selv om den blodige slagmarkkrigen nå er over, er det fortsatt et iskaldt forhold mellom myndighetene i de to landene. I løpet av krigsårene ble 50.000 eritreere deportert fra Etiopia. Eritrea svarer nå med ukentlige deportasjoner av etiopiere. Ifølge FN blir 800 personer dyttet over grensa hver uke.

Søsteren til Tsadkan som er gift og har fått barn med en eritreer, har fått lov til å bli værende i landet. Tsadkan tror at hun tidligst om to-tre år vil kunne flytte tilbake til søsteren. I mellomtiden må hun belage seg på å selge smørbrød i Adigrat.

Lite bistand. - 25, er svaret når jeg spør den lokale UNICEF-lederen om hvor mange flyktninger som bor i

Flyktningene i Adigrat er helt avhengig av ukentlige matforsyninger fra FNs World Food Programme og USAID.

Lærer Kifle Gebrehiwot Madgu (bak t.v.) og FN-observatør Ron Gatowinas mener døveskolen i Adigrat bare kan opprettholdes hvis den får utenlandsk støtte igjen. Skolen har fått femdoblet elevantallet etter krigen.

FOTOS: ANDERS SØMME HAMMER

Adigrat. De få hjelpeorganisasjonene som ikke trakk seg ut under krigen, er engstelige for å si noe som kan oppfattes som kritikk av myndighetene.

Over 20.000 flyktninger er tallet FN-kaptein Ron Gatowinas anslår.

- Men det er vanskelig å få ordentlig oversikt, fordi de fleste er innlosjert hos familie og venner, sier Gatowinas.

Han representerer Civic-Military Cooperation (CIMIC) som arbeider med å kartlegge sivilbefolkningens materielle og sosiale behov.

- Det er flere hundretusen minner utplassert ved grensa, og selv om myndighetene nå er i ferd med å gi fra seg detaljerte minekart, vil det ta lang tid før områdene er trygge, sier Gatowinas.

Milepæl. 18. april i år erklarte FN-organisasjonen UNMEE at etiopiske

og eritreiske myndigheter etter lange diskusjoner, har godkjent den 25 kilometer lange midlertidige sikkerhetssonen mellom landene. Godkjennelsen har sittet langt innen for begge parter som stadig har skiftet premisser. Etableringen markerer den formelle separasjonen av krigspartene og er en direkte oppfølging av fredsavtalen fra desember i fjor.

I Bistandsaktuelt nr. 10/2000 opplyste politisk rådgiver i Utenriksdepartementet, Håvard Aagesen, at fredsavtalen mellom Eritrea og Etiopia ikke vil føre til en gjenopptakelse av den norske stat-til-stat bistanden til Etiopia som ble frosset i mai i fjor.

- Først dersom fredsavtalen over tid viser seg å gi resultater, kan samarbeidet videreutvikles, sa Aagesen da. Utenriksdepartementet opplyser nå at tross fredsutviklingen de siste månedene, vil ikke bistanden tines.

Opposisjonslederens skjebne besejles

ZIMBABWE

• I ZIMBABWE: GÖRREL ESPELUND

HARARE (b-a): Morgan Tsvangirai, lederen for opposisjonspartiet MDC står tiltalt for terrorisme i Zimbabwe. Tidlig i mai startet rettergangen som kan avgjøre den tidligere fagforeningslederens politiske karriere.

Mot grunnloven? Anklagen bygger på en tale som Morgan Tsvangirai holdt på MDC's (Foreningen for demokratisk forandring) ettårsdag i fjor. Da utfordret han president Robert Mugabe til å «avgå fredelig», ellers «kommer vi til å avsette deg med makt». Regjeringspartiet Zanu-PF stemplet uttalelsen som høyforræderi, mens MDC hevdet at uttalelsen var en advarsel til Mugabe om at folket en dag kom til å vende seg

Morgan Tsvangirai.

FOTO: SCANPIX/AP

mot en leder som med vold forsøker å beholde makten.

Men talen gav Mugabes parti en grunn til å reagere, og bak anklagen ligger klare politiske motiver: Der som Morgan Tsvangirai blir dømt til fengsel i seks måneder eller mer, kan han ikke lenger stille som kandidat til presidentvalget som må holdes før april 2002.

Eneste utfordrer. Tsvangirai er den eneste politiker siden selvstendigheten i 1980 som for alvor kan true Robert Mugabe's maktgrep.

Loven som MDC-ledelsen er anmeldt for å ha brutt, ble skrevet under kolonitiden i et forsøk på å holde lederne i den svarte befielsesbevegelsen nede. Forsvaret hevder derfor at den strider mot det selv-

stendige Zimbabwe's grunnlov. Det er nå opp til høyesterett å fastslå hvorvidt loven går imot konstitusjonen eller ikke.

Morgan Tsvangirai selv hevder at anklagen bare er enda et forsøk på å trakassere MDC.

- Zanu-PF's tilhengere har reist landet rundt, mishandlet og til og med tatt liv uten at noe har skjedd. Dette er et klart tilfelle på hvordan loven anvendes selektivt, sa MDC-lederen i et intervju noen dager før rettergangen.

Angrepene fortsetter. Samtidig fortsetter de såkalte krigsveteranene angrepene mot forretningsstanden og ikke-statlige organisasjoner (NGO-er). Siden slutten av mars har veteranene invadert firmaer under dekke

av å være såkalte «arbeidsrettsdomstoler», som løser uoppklarte tvister. I virkeligheten truer de, mishandler og presser penger av firmaene.

Da krigsveteranene i slutten av april også truet utenlandske konsulater og ambassader, ble de møtt av kraftige internasjonale protester.

I følge den frie pressen, analytikere og forretningsmenn er målet med invasjonene å knuse opposisjonen som har sterk støtte i byene. Men de er også et forsøk på å vinne stemmer før presidentvalget, ved å vise hvordan Zanu-PF «støtter» arbeiderne og «løser» konflikter.

Men kampanjen gjør mer skade enn nytte. Flere fabrikk går nå på sparebluss. Andre har allerede måtte stenge. Industriministeren har protestert – og gått av.

Maktkamp i Zambia

Er Chilubas bebudede avgang et spill for galleriet?

LUSAKA (b-a): Tilsynelatende har Zambias president Frederick Chiluba gitt etter for presset: Nå sier han at han likevel ikke stiller som presidentkandidat når hans andre periode løper ut i oktober. Men fram til nå har han ført en intens maktkamp, og mange tror at Chiluba slett ikke akter å gi fra seg makten i landet.

• I ZAMBIA: NEWTON SIBANDA

ZAMBIA

I oktober har Frederick Chiluba vært president i Zambia i to valgperioder, det vil si i ti år. Ifølge både landets grunnlov og Chilubas eget opprinnelige partiprogram skal ingen president ha makten i mer enn to perioder. Den 4. mai proklamerte presidenten at han går av i oktober, slik grunnloven krever.

– For ti år siden, da dere, Zambias folk, valgte folkestyret, lovet jeg

at jeg ville tjene landet trofast, og at når jeg hadde gjort det i to perioder, ville jeg gå av. Det har alltid vært min holdning. Det vil jeg stå ved, og går av når perioden min er over, sa Chiluba i en 20 minutters fjernsynstale.

Tviler. Men mange tviler på sannhetsgehalten i uttalelsen. Chiluba har de siste to årene arbeidet aktivt for å forlenge presidentperioden sin. Han anklages for å ha satt inn sine egne folk i sentrale stillinger rundt omkring i landet, og betalt dem med skattebetalernes penger for å agitere for presidenten. I kjent stil, etter inspirasjon fra blant andre president Sam Nujoma i Namibia, ønsker Chiluba først å skape et inntrykk av at folk vil beholde ham. Så kan han si at «folk vil jo ha meg, så hvordan skal jeg da kunne si nei til dem?»

I april fikk han landsmøtet i sitt eget parti Movement for Multiparty Democracy (MMD) til å endre parti-programmet. Det åpner nå for en grunnlovsendring, slik at presidentens regjeringstid ikke begrenses til to valgperioder.

Innleide bråkmakere. I tillegg stilles det store spørsmål ved måten Chiluba har gått frem på for å overbevise sine partikamerater. Politikere både i og utenfor MMD som ikke går inn for grunnlovsendringen, er blitt motarbeidet med lite demokratiske midler. Seks statsråder er blitt banket opp, andre har fått problemer med å komme med på listen over delegater til landsmøtet. Flere hadde vansker med å komme forbi noe som angivelig var innleide bråkmakere og slåsskjemper, og visepresident Christon Tembo fikk beskjed om at politiet ikke kunne garantere sikkerheten hans hvis han gikk på møtet i sitt eget parti.

Tembo og flere andre motstandere av lovendringen i MMD har fått en høyesterettsdommers uttalelse på at de ikke kan ekskluderes fra

Er Zambias president Frederick Chiluba oppriktig når han sier han vil gå av?

FOTO: SCANPIX/AFP

partiet som følge av sitt standpunkt. Likevel er både visepresidenten og 21 andre partimedlemmer blitt ekskludert. Chiluba selv ønsker å stille både Tembo og flere andre toppolitikere for retten, anklaget for forræderi.

Motsvar. De anklagede har svart med å anklage Chiluba for blant annet vanstyre, misbruk av skattepenger, oppfordring til voldsbruk, telefonavlytting og misbruk av sin posisjon.

De fleste håper at Chilubas siste uttalelser betyr slutten på en opphetet og delvis voldelig debatt. Men flere politikere har karakterisert påstanden som spill for galleriet. Noen mener han vil forsøke å få parlamentet til å vedta en grunnlovsendring om en stund, men at han nå ønsker å roe ned situasjonen før Zambia skal være vertsland for toppmøtet i Organisation of African Unity (OAU) i juli. Andre mener Chiluba

vil sørge for at den neste presidenten er en person han har helt og fullt i sine lommer.

Tåregass. Dagen etter presidentens tale var det demonstrasjoner mot «den tredje presidentperioden» i Lusaka. Politiet brukte tåregass mot demonstrantene, skjøt varselskudd med automatvåpen og kjørte ned og drepte en fotgjenger.

Edith Nawakwi, tidligere arbeidsminister og nå talskvinne for motstanderne av en tredje presidentperiode, var blant dem som ble tåregasset av politiet.

– Hvem er det som skaper trøbbel her – politiet eller uskyldige kvinner og menn som samles for å vise at de støtter presidentens signaler om at han ikke er presidentkandidat lenger? spør hun retorisk.

Newton Sibanda er journalist i Zambia Daily Mail i Lusaka, og er med i Sørvis Presse & Informasjons internasjonale journalistnettverk.

Visepresident Christon Tembo fikk beskjed om at politiet ikke kunne garantere sikkerheten hans hvis han gikk på møtet i sitt eget parti.

Tidligere visepresident Christon Tembo er blitt sparket ut av Chilubas parti fordi han ikke støtter forslaget om grunnlovsendring.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

Indiske jordskjelvføre i tidsnød

BHUJ (b-a): I den indiske delstaten Gujarat, der mer enn 20.000 ble drept og husene til 400.000 familier knust under et kraftig jordskjelv 26. januar, kjemper man nå en kamp mot klokka. Det haster å få tak over hodet. For i slutten av juni pleier monsunregnet å komme...

• GUNNAR ZACHRISEN

JORDSKJELV

Å dømme etter de enorme ødeleggelsene vi kan se i byer som Bhuj og Bachau – forårsaket av det kraftigste jordskjelvet i India på 50 år – vil mange mennesker måtte ta til ta med midlertidige, utilstrekkelige boliger. Men pågangsmotet og arbeidsinnsatsen er stor i en hardt prøvet befolkning, tross temperaturer opp mot 45 grader i skyggen.

Landarbeideren Jaredja Dilubha og kona Jadeja Praffulba er blant de som fortsatt lever i et telt ute på jorde – fire måneder etter at jordskjelvet raserte byen Bhuj og hundrevis av omkringliggende landsbyer. Selv rakk de å løpe ut, før tak og vegger

raste sammen. Vi møter dem på barneavdelingen på det store feltsykehuset i byen, som ble etablert av et team fra det norske og finske Røde Kors få dager etter skjelvet. Der våker de over sin lille sønn, som er uttørret etter flere ukers diarre.

– Gutten vår var sterk før. Dette har kommet på grunn av forholdene vi lever under. Det er så forferdelig varmt i teltet, sier Jaredja.

Det haster. 1200 rupier (omlag 300 kroner) og nødrasjoner de første 14 dagene er alt de har fått tildelt så langt, fra delstatsmyndighetene og hjelpeorganisasjoner. Jaredja gjør noen småjobber for å skaffe mat og penger til å gjenoppbygge huset sitt. Det vil koste rundt 20.000 rupier (5000 kroner), anslår han. I mellomtida vil han prøve å få leid et bedre husvære til seg selv, kona og tre små barn.

– Vi må ordne noe før monsunen kommer, sier Jaredja.

Kraftige vinder. Håp og frykt. Dette er nøkkelordene når befolkningen i jordskjelvområdet snakker om monsunen – det kraftige tropiske regnværet som kommer år om annet og

gir livgivende vann til folk og fe.

Frykten er knyttet til fuktighet, kraftige vinder (noen ganger i form av syklon), insekter og sykdom.

– Det sies at monsunregnet bringer med seg vindkast som kan bli opptil 150 km/t, sier norske Brita Garden som er informasjonskoordinator for Røde Kors-sykehuset.

Som en midlertidig nødhjelp har nasjonale og internasjonale hjelpeorganisasjoner delt ut presenninger og telt. Myndighetene i Gujarat har på sin side lovet å gi støtte til alle som skal reparere og gjenoppbygge sine boliger, men i en skeptisk befolkning stoler ingen helt på at de pengene kommer. Hundretusener av arbeidssomme familier har likevel kommet langt i å gjenoppbygge og reparere sine enkle boliger – finansiert ved salg av egne eiendeler og lån i banker, mikrofinans eller hos lokale pengeutlånere.

Nok for to år. Håpet er knyttet til at regnet vil gi ny grøde – for folk og kyr. Med et skikkelig regn kan være nok for to år i dette ustabile nedbørsområdet. De siste par årene har monsunregnet uteblitt. Det har ført til omfattende tørke. Dermed er folk

i dette området dobbelt rammet av naturkatastrofer.

På vei til «ørkenlandsbyene» nord for byen Bhuj passerer vi gjennom et forrykende uvær. Men det er sand – ikke regn – de kraftige vindkastene bringer med seg.

– Her i Tuka spiser vi to skjeer sand per dag, ufrivillig, sier landsbybeboerne vi snakker med – med galgenhumor.

Da jordskjelvet kom ble omlag 70 prosent av husene i området ødelagt av jordskjelvet. Nå har de hardføre innbyggerne ordnet seg som best de kan – i provisoriske hus, i telt og under presenninger.

Vann – mest prekært. Tørken har vart i snart tre år, og de få vannmagasinene som det fortsatt er vann i begynner virkelig å tømmes. Mange kvinner må gå i kilometer på kilometer med tunge vannbeholdere på hodet, flere timer hver dag. Andre har valgt å emigrere ut av området med sine kyr.

– Å få reparert vannmagasinene er det absolutt mest prekære, fastslår programdirektør i jordskjelvområdet Praveen Pardeshi i FNs utviklingsprogram (UNDP).

”

Gutten vår ble syk på grunn av forholdene vi lever under. Det er så forferdelig varmt i teltet og vi har ikke vann.

Landarbeideren Jaredja Dilubha

Israelske soldater, jøder fra det tidligere Sovjet, maler nattkamuflesje i ansiktene på hverandre. Mørket senker seg over vaktposten nær Be'er Sheva.

FOTO: RUNE ERAKER

Opprør i stillhetens land

PALESTINA-KONFLIKTEN

GAZASTRIPEN (b-a): Tause heisekraner ruver mot en blekblå himmel. I fabrikkene er maskiner slått av, i gatene sitter arbeidsløse menn uvirksomme. Gazastripen er blitt stillhetens land, kvalt av et israelsk strupetak. Bare av og til brytes stillheten, av drønnet fra israelske raketter, av skudd fra palestinske håndvåpen, av skrik fra rasende demonstranter.

• I PALESTINA: GUNNAR KOPPERUD (TEKST) OG RUNE ERAKER (FOTO)

Mer enn fire hundre mennesker er drept og tolv tusen såret siden palestinerne for et halvt år siden gikk til opprør mot de israelske okkupasjonene. For hver israeler som mister livet blir ti palestinere drept. Partene holder hverandre i et blodig favntak; angrep og motangrep, angrep og motangrep, palestinske ungdomsbander med steiner og spretterter mot israelske granater og stål-kuler; palestinske selvmordsbomber mot en israelsk statsmakt som svarer med angrepshelikoptre og krigsskip.

Sorg og redsel. Opprøret er det andre siden Vestbredden og Gaza ble okkupert i 1967, det forrige raste sammenhengende i fem år før partene satte seg ned ved forhandlingsbordet.

- Denne gangen er det verre, det

” Denne gangen er det verre, dette er det verste vi har opplevd siden 1948.

Palestinere på Vestbredden

te er det verste vi har opplevd siden 1948, sier palestinere som er gamle nok til å huske året da den israelske stat ble proklamert og 700.000 palestinere drevet på flukt. Denne gangen er det verre – og annerledes.

Ved en israelsk veisperring sitter en soldat og stanser trafikken. Hodet hans stikker såvidt opp av stridsvognen, kanonen foran på tårnet peker mot køen av palestinske biler som vokser og vokser, minuttene blir til en halv time, ingen tegn til å ville slippe køen fram. Veien krysser innfartsveien til en av de ulovlige israelske bosettingene på palestinsk område, en busslast med bosettere er varslet, all palestinsk trafikk stanses, køen koker nesten av sinne. Bussen kommer, pansret, med militær eskorte foran og bak, feier forbi, etter en stund gir soldaten i stridsvognen tegn til å slippe fram.

I en landsby et stykke unna begravnes en nitten år gammel gutt, han bæres fram på en bølge av skrik og gråt, skutt av israelske soldater på åkeren der han arbeidet «fordi han oppførte seg mistenkelig.»

Dette er noe av det som er annerledes i dette opprøret, den livsfarlige blandingen av sinne, sorg og redsel. En fersk rapport fra Leger uten grenser, om helsetilstanden i de okkuperte palestinske områdene, retter søkelyset mot skadevirkningene av krigstraumene som de sivile nå påføres: Folk tør ikke sove i husene sine, de venter i angst på barna når de er ute.

- Dere skulle bare visst de mengdene valium vi skriver ut, sier en palestinsk lege.

Innesperret. Det palestinske opprøret er et ungdomsopprør: 40 prosent av de skadde er under 18 år. De ser

sine fedre bli hundset av israelere, sagt opp og stengt inne. Ungdommene konkurrerer om å gå nærmest de israelske stridsvognene og kaste stein, den som ikke tør være med, er feig.

Behandlingen av de 12 000 skadde har tappet det palestinske helsevesenet for kolossale ressurser, samtidig som skatteinngangen i de palestinske områdene er halvert og myndighetene har store problemer med å betale lønn til de 115 000 ansatte i offentlig sektor.

På grenseposten mellom Israel og Gazastripen ligger israelske soldater og palestinske politimenn og sikter på hverandre på 200 meters hold. Grensen er for det meste stengt, palestinske dagarbeidere får ikke lenger dra på arbeid i Israel. Det er til sammen 130 000 på Vestbredden og i Gaza, rundt 200 000 med de uregistrerte. Stengningen er økonomisk katastrofe for det palestinske samfunn. Siden opprøret startet er brutto nasjonalprodukt halvert, arbeidsledigheten har steget fra 11 til over 40 prosent, og tallet på palestinere som lever under fattigdomsgrensen er doblet til over én million. Fire års bedring og vekst er med ett slag lagt i grus.

Rive opp med roten. Langs veiene i de palestinske områdene ligger oliventrær og frukttrær med røttene i været, revet opp av israelske soldater. 25 000 trær. På begge sider av veien er markene rasert av israelske bulldozere. 7000 mål.

Forklaringen er at israelerne vil ha en 300 meters sikkerhetssone på hver side av veiene som brukes av de sivile, jødiske bosetterne, men det ligger noe mer i det, noe symbolsk: det er noe endelig over å rive trær

Ramallah, Vestbredden: Mor og datter gråter over sin 11 år gamle sønn og bror som ble skutt gjennom vinduet mens han lekte på rommet sitt.

Gaza: Når vil palestinerne ikke lenger ønske å brenne det israelske flagget?

Gunnar Kopperud

er frilansjournalist og forfatter.

Rune Eraker

er frilansfotograf.

De har i flere år samarbeidet om oppdrag i ulike deler av verden.

Foreldre til døde palestinske ungdommer, «martyrene», kommer tilbake fra pilgrimsreisen til Mekka.

På Ben Gurion-flyplassen står thailandske gjestearbeidere i hundretall. De tar over jobbene til palestinerne.

opp med roten, som om israelerne vil kvitte seg med palestinerne ved å ta fra dem livsgrunnlaget.

På flyplassen i Tel Aviv står et hundretalls likt kledde thailandske fremmedarbeidere i kø foran passkontrollen, invitert for å fylle plassene etter de palestinske dagarbeiderne, sammen med tusener av andre asiater.

– Vi må erstatte de palestinske dagarbeiderne med folk det går an å stole på, palestinerne er for upålitelige, sier en israelsk talsmann.

Martyrer. I en halvmørk kaserne forbereder israelske soldater seg på natten. Noen kontrollerer våpen, noen soter seg i ansiktet, noen røy-

” Vi har mistet en hel generasjon unge gutter. Alt de tenker på er å kaste stein mot stridsvogner og bli martyrer.

Palestinsk psykolog

ker. Ingen av dem sier noe særlig, de beveger seg med den langsomme, spente tausheten til soldaten som vet at han skal i kamp.

I et rom noen kilometer unna sitter en palestinsk tenåringspige på en seng og gråter. En tante forsøker å trøste henne, lillebroren hennes på elleve er drept av en israelsk kule, mens han lekte, inne i dette rommet. Ved siden av den gråtende tenåringspigen sitter moren, apatisk.

Langt sør i Gazastripen kommer et foreldrepar ut av en buss og blir omfavnet, de er foreldrene til en gutt som er skutt og drept av israelske soldater og dermed fått status som martyr. Alle foreldre til martyrer får en gratis pilgrimsreise til

Mekka, betalt av arabiske naboland.

– Vi har mistet en hel generasjon unge gutter. Alt de tenker på er å kaste stein mot stridsvogner og bli martyrer, sier en palestinsk psykolog.

Også det er annerledes.

Ingen avblåsing. Det forrige opprøret var for en stor del ikke-voldelig, i lange perioder en organisert boikott av alt israelsk. Det er et åpent spørsmål hvor organisert dette opprøret er, i hvilken grad palestinske politimenn deltar eller hvilke krefter som måtte stå bak. Det er også et åpent spørsmål hvor mye kontroll den palestinske lederen Yasir Arafat har og hva han egentlig ønsker.

Arafats popularitet sies å ha sunket bratt blant palestinerne på Vestbredden og i Gaza. Og én ting framholdes som helt klart: Arafat kan ikke forsøke å avblåse opprøret, om det skulle nå stå i hans makt. Siden ingen ting er oppnådd ville trolig palestinerne raseri vende seg mot ham: Så mange drepte og sårede, til ingen nytte?

– Vi har gitt og gitt og gitt, vi var villige til å gi 96 prosent av Vestbredden og Gaza, men det blir aldri bra nok for palestinerne, sier en israeler.

– Hvorfor skulle vi være fornøyd med det, når det bare utgjør 22 prosent av det opprinnelige Palestina? svarer en palestiner.

Russiske innvandrere gir høyredreining

Hver femte israeler er idag russisk innvandrer. Landet har på ti år tatt imot nesten én million russiske jøder og er forberedt på å ta imot én million til. Da blir hver tredje israeler russisk.

Flodbølge. Da det tidligere Sovjetunionen åpnet for utvandring i 1989, veltet en russisk flodbølge inn over det israelske samfunn. Bare i 1990 og 1991 kom det nesten 350 000 russiske innvandrere til et land med knapt fire millioner innbyggere.

Bare et fåtall av innvandrerne var jøder etter vanlige kriterier. For de russiske innvandrerne var det tilstrekkelig å ha jødisk bestefar eller bestemor, og det holdt om bare én i familien hadde det.

De russiske innvandrerne fortsetter å komme, 50 000 i året. Det er de som kan komme til å stake ut den

” Vi har ikke til hensikt å gi fra oss noe.

Redaktør for russisk innvandringsavis.

videre politiske kursen for den israelske staten, og den kan bli enda mer høyre-ekstrem.

– Vi har ikke til hensikt å gi fra oss noe, har redaktøren for en av de største russiske innvandrer-avisene sagt i en kommentar til spørsmålet om forhandlinger med palestinerne.

Fra ro til russisk. I Bnei Ayish veksler to russiske ungdommer håndtrykk, ser på hverandre og veksler koder. Tause, raske koder.

Bnei Ayish var for ti år siden en søvlig liten landsby med 1500 innbyggere, troende jøder som fulgte sine religiøse skikker.

Så kom de første russerne. De visste lite eller ingen ting om jødedommen, spiste sitt svinekjøtt og drakk sin vodka med den største ro, og bygget boligblokker etter øst-europeisk modell.

Etter hvert kom det flere russere, snart var de fem ganger så mange som de opprinnelige innbyggerne. Bnei Ayish fikk russisk som språk, russiske butikker, russiske skikker.

Høyredreining. Den israelske fredsbevegelsen trodde at de russiske innvandrerne, med sin minoritetsbakgrunn fra Sovjet, ville ha lett for å sette seg i palestinerne sted og presse på for en forhandlingsløsning. Det stikk motsatte skjedde: de russiske innvandrerne ser ikke ut til å ha særlig til overs for å bytte land mot fred. Meningsmålinger viser at 90 prosent av dem er imot Camp David-avtalen, og russiske innvandrerstemmer veide tungt under den store høyredreiningen i israelsk politikk ved valget i 1996, da Benjamin Netanyahu ble statsminister.

Noen forklarer de russiske innvandrerne holdninger med at de fortsatt tenker slik de lærte i hjemlandet: du gir ikke innrømmelser til en motstander.

Andre påpeker at de russiske innvandrerne stort sett er uvitende om konflikten med palestinerne når de kommer, og at de følgelig er et lett bytte for propagandaen: Det finnes bare én fiende, men han er overalt!

I det israelske samfunn er redselen for terrorister nesten glødende; det hviskes med forferdelse om soldatene i sivil som ble henrettet, om bussen som ble sprengt, om skytingen mot bosettingene, om bombe-truslene som ringes inn.

– Jeg kan aldri bevege meg inn på en palestinsk markeds plass, da skjærer de strupen over på meg, sier rektoren på en israelsk skole.

Albanernes nye fronter på Balkan

Geriljaen opererer uhindret i KFOR-kontrollerte grenseområder

PRESOVO (b-a): Den militante albanske nasjonalismen har spredd seg fra Kosovo til Makedonia og Sør-Serbia. I de KFOR-kontrollerte grenseområdene har den albanske geriljaen operert relativt uhindret, og i dag utgjør den en alvorlig regional trussel.

• PÅ BALKAN:
MORTEN A. STRØKSNES

BALKAN Den lille sørserbiske landsbyen Lucane er delt i to. Serbisk spesialpolitiet sitter i sine godt befestede bunkere og følger med på alle bevegelser i den andre delen av landsbyen. Oberst Nikola peker ut noen svartkledde menn med maskingevær før de forsvinner bak en murvegg et par hundre meter unna.

– UCPMB-geriljaen, sier oberst Nikola, som ikke bærer distinksjoner fordi geriljaen på den andre siden etter sigende har en skuddpremie på 5000 tyske mark for høyere serbiske offiserer. Nærmere førti serbiske politisoldater er blitt drept av geriljaen i løpet av det siste drøye året, og serbernes stillinger er pepperet med sår fra skuddsalver og granatnedslag.

Frem til november i fjor hadde Lucane 1500 innbyggere. Men da geriljaen kom ned fra de omliggende åsene for å ta kontroll over landsbyen, oppstod det stadige kamphandlinger. Under kamper mellom det serbiske spesialpolitiet og UCPMB i februar, flyktet de aller fleste av innbyggerne, som er etniske albanere, til Kosovo. Ifølge oberst Nicola og hans tropp blir de stadig utsatt for provokasjoner av UCPMB, til tross for at det formelt hersker en våpenhvile mellom partene.

Frigjøringshæren. UCPMB er det albanske akronymet for frigjøringshæren for Presovo, Medvedja og Bujanovac, som er navnet på tre sørserbiske småbyer og kommuner med overveiende albansk befolkning. Geriljaen ser det som sitt mandat å beskytte de rundt 70 000 albanerne i Presovo-dalen mot serbiske sikkerhetsstyrker. I dag har geriljaen annektert mesteparten av den om lag tre kilometer brede og seks mil lange sikkerhetssonen mot grensen til Kosovo. Sonen ble opprettet mot slutten av 1999 inne på serbisk territorium for å skille NATO-styrkene og den serbiske hær fra hverandre. Kun lett bevæpnet serbisk politi er ifølge avtalen tillatt å entre sikkerhetssonen. Men rett utenfor har serberne gravd ned stridsvogner med løpene siktet inn mot UCPMBs posisjoner i åssiden.

Det serbiske spesialpolitiet kontrollerer kjøretøyene som passerer ut og inn av sonen langs veien som går midt gjennom Lucane.

– De samme UCPMB-soldatene som du ser rett på andre siden, kan skifte til sivil, sette seg i en bil og dra inn til Bujanovac for å drikke kaffe når de ønsker. Situasjonen er temmelig absurd. Det ville tatt oss to, tre dager å renske sikkerhetssonen for gerilja. Vi venter på grønt lys fra politikerne, men det er de som bestemmer, sier oberst Nikola og trekker på skuldrene.

En delt by. I Bujanovac, bare et par kilometer unna fronten, vrir det av bevæpnet serbisk politi og soldater.

”

Vår ånd lar seg ikke knekke og derfor vil vi vinne til slutt.

«Luli», UCPMBs kommandant.

Kommandant Luli bærer det samme symbolet som geriljaen i Kosovo og i Makedonia: Det albanske flagg, som viser en sort, tohodet ørn på rød bakgrunn.

FOTO: MORTEN A. STRØKSNES

I gatene kan man stadig se at etniske albanere stoppes for kontroll av deres papirer.

Bujanovac er en delt by, der om lag halvparten av befolkningen er etniske albanere, mens resten er serbere. De nøyaktige tallene er vanskelig å oppdrive, siden den albanske befolkningen systematisk unndrar seg registrering. Under Milosevic ble albanere ofte sparket fra sine jobber utelukkende fordi de var albanere, og albanere ble forfulgt og fengslet

for «unasjonale» aktiviteter.

De etniske albanerne i Bujanovac går stille i dørene, men det samme kan ikke sies om innbyggerne i Presovo, som ligger 16 kilometer sør for Bujanovac og er en «ren» albansk by med 20 000 innbyggere. Her glimrer de serbiske styrkene med sitt fravær, og folk snakker langt friere.

Støtter Kostunica. I rådhuset er representanter for det største albanske partiet, Partiet for demokratisk

handling, tilgjengelige for samtaler. Samtlige uttrykker sin støtte til president Kostunicas demokratiske allianse, og understreker at de ikke støtter geriljaens mål om en fullstendig løsrivelse fra Serbia.

Men byens gater er stemningen en ganske annen. Få nøler med å uttrykke sin støtte til UCPMB. En ung mann skryter i påhør av sine venner at han har brødre som med jevne mellomrom forlater Presovo for «å tjenestegjøre» i fjellene. De klager over at de ikke kan forlate Presovo uten å bli stanset, og ifølge dem selv ofte trakassert, av det serbiske spesialpolitiet. Mange sier at de ikke vil ha noe med serberne å gjøre, fordi de er blitt undertrykket lenge nok og «ønsker frihet som albanerne i Kosovo.»

Inn i sikkerhetssonen. Etter å ha opprettet kontakter med representanter for UCPMB-geriljaen i Presovo, beveger vi oss inn i sikkerhetssonen for et møte med geriljaen. Bare en drøy kilometer etter den siste serbiske kontrollposten, har UCPMB satt opp sin egen. Like i nærheten venter som avtalt kommandant «Luli» med en liten gruppe geriljasoldater. Luli oppnådde status som kommandant for bare noen få uker siden, etter at forgjengeren Shefket Musli ble drept av serbiske styrker under en nattpatrolje.

Vi innleder med en diskusjon om den nye situasjonen som er oppstått etter at Milosovic-regimet ble skiftet ut med Kostunicas demokratiske allianse. Betyr ikke dette at de etniske albanerne som bor i områdene UCPMB kontrollerer ikke lengre har behov for geriljaens beskyttelse? Men kommandant Luli, som selv oppgir å være fra Presovo, mener at situasjonen grunnleggende sett er uendret.

– Vi har vært okkupert av serberne siden lenge før Milosovic ble født. At han nå er borte forandrer ingenting. Derfor vil vi fortsatt kjempe for at våre landsbyer skal være frie for serbisk politi og militære, slik at vi kan vende tilbake til våre hjem uten frykt, sier kommandanten. Han svarer bekræftende på om dette innebærer at deres målsetting er at de albanske kjerneområdene i Sør-Serbia – områdene i og rundt Presovo, Bujanovac og Medvedja – skal tilsluttes et uavhengig Kosovo.

Befestet stillingen. UCPMB-geriljaen rykket inn i sikkerhetssonen bare noen uker etter at den ble etablert i 1999. I løpet av de siste 18 månedene har UCPMB befestet seg i sikkerhetssonen, blant annet ved å bygge opp våpenlagre og bygget stillinger, slik at geriljaen er blitt en styrke å regne med. I dag befinner kontinuerlig hundrevis av væpnede opprørere seg i området. Hvis de mobiliserer kan de stille noen tusen mann. Men nøyaktig hvor slagkraftig UCPMB er vet bare geriljaen selv – en kunnskap de ikke uten videre er villig til å dele med omverdenen.

Undertegnede innvendinger om at UCPMB uansett ikke er sterke nok til å bekjempe den serbiske hæren – og at de heller ikke har noen form for internasjonal støtte – avfeier kommandanten som irrelevante:

– Vi startet vår kamp uten hjelp fra USA og Vesten, og vi kommer til å avslutte den uten hjelp fra andre enn det albanske folk. Våre soldater er de mest motiverte og idealistiske, vår ånd lar seg ikke knekke og der-

for vil vi vinne til slutt, sier kommandanten.

For ti år siden bodde alle albanerne i regionen i ett land. Nå er de etniske albanerne hjemmehørende i Kosovo, Serbia, Makedonia og Montenegro – foruten Albania. Kommandant Lulu mener det er albanernes tur til å få sin frihet som folk, uten å måtte leve som minoritet under andre.

Norske KFOR-soldater. På den andre siden av grensen, inne i Kosovo, har amerikanske og russiske KFOR-styrker opptrappet sikkerhetskontrollene. Norske og russiske KFOR-styrker er satt inn for å bistå de amerikanske og britiske. Menn i kampdyktig alder gis ikke tillatelse til å passere alene inn i sonen. Alle kjøretøyer kontrolleres nøye av amerikanske styrker for å hindre at det smugles inn våpen og andre forsyninger.

Det har flere ganger oppstått skuddvekslinger mellom albansk gerilja og KFOR, senest i februar da britiske KFOR-soldater forsøkte å hindre en gruppe bevæpnede menn i å krysse grensen til Serbia. I påsken ble to russiske KFOR-soldater drept under et bakholdsangrep ved grensen til Serbia.

Terrenget gjør det imidlertid umulig å kontrollere alle bevegelser i grensetraktene mellom Kosovo og Serbia. De skogdekte fjellene og åsene er som skapt for geriljakrigføring – et problem som har vist seg like prekært for KFOR langs grensen til Makedonia noen kilometer unna. Under krigshandlingene i Makedonia for noen måneder siden infiltrerte geriljaen Makedonia fra Kosovo, omtrent som de ønsket. Rasjonene de brukte i felten kom ifølge journalister fra FNs matvareprogram i Kosovo.

I stormens senter. Etter en natt i Pristina går turen videre til Tetovo i Makedonia. Tetovo og landsbyene rundt var selve stormsentrumet for opprøret i mars, da den makedonske grenen av UCK tok kontrollen over en rekke landsbyer i Vest-Makedonia. Men etter at den makedonske hæren satte inn en storoffensiv den 20. mars har kamphandlingene mellom gruppene opphørt. Men alle er enige om at dette er fordi UCK har valgt å ligge lavt, og ikke fordi geriljaen på noen måte har kapitulert. Den makedonske geriljaen har fordampet, men det har ikke den albanske nasjonalismen i Makedonia.

Makedonske albanere har ikke vært utsatt for noen systematisk undertrykking lik den etniske albanere i Serbia og Kosovo opplevde under Milosevic. De har fått et eget universitet, riktignok etter mye om og men, og i de «albanske» kjerneområdene er albansk offisielt hovedspråk. Det største albanske partiet deltar også i regjeringskoalisjonen.

Men konstitusjonen i Makedonia favoriserer like fullt de slaviske makedonerne, spesielt hva språk og nasjonale symboler angår. Arbeidsledigheten blant albanerne er hele 60 prosent, mens «bare» 30 prosent av slaverne er uten fast arbeid. Selv om de etniske albanerne utgjør om lag en tredjedel av Makedonias to millioner innbyggere, er bare to prosent av de universitetsutdannede albanere, som også er grovt underrepresenterte innenfor politiet og det offentlige generelt.

Brutale makedonere. Infrastrukturen i de albanske områdene er underutviklet i forhold til de slaviske. Det er straffbart å benytte det albanske flagg, og tilløp til albansk nasjonalistisk agitasjon er blitt slått hardt ned på av politiet. I rapporter utgitt av Amnesty International, Hu-

man Rights Watch eller Helsingforskomiteen finner man flust av eksempler på at det makedonske politiet har utvist en høy grad av brutalitet mot etniske albanere, spesielt hvis disse har vært mistenkt for å motarbeide makedonsk enhet. Mange albanske advokater, lærere og lokale ledere er blitt fengslet og utsatt for vage anklager om «terrorisme.» Ser man på andre sosiale variabler, som ekteskap mellom albanere og makedonere, får man en indikasjon på hvor dypt splittelsen i Makedonia stikker. Bare én prosent av ekteskapene som inngås er blandede.

Under Kosovo-krisen økte kløften mellom de to gruppene, da hundretusener av albanske flyktninger i ytterste nød ble stanset på grensen av den makedonske hær, og bare sluppet inn etter et massivt interna-

Terrenget gjør det umulig å kontrollere alle bevegelser i grensetraktene mellom Kosovo og Serbia. De skogdekte fjellene og åsene er som skapt for geriljakrigføring.

sjonalt press. Under krigføringen i mars gikk flyktningestrømmen motsatt vei: Tusenvis av albanske makedoniere flyktet inn i Kosovo.

Vil ha likestilling. På en av Tetovos mange små kaffehus har jeg en lang diskusjon med en gruppe albanske menn.

– Til nå er politi og soldater det eneste den makedonske staten har gitt oss. Alt vi ber om er å bli behandlet på lik linje med slaviske borgere. Vi vil at albansk skal sidestilles med slaviske, og ha lik tilgang til statlige jobber, lyder hovedargumentet.

Ingen uttrykte ønske om at de albanske dominerende områdene av Makedonia skulle tilsluttes et uavhengig Kosovo, hvis noe slikt noen gang skulle bli en realitet. Men de la til et par avsluttende kommentarer med en mer urovekkende undertone. De ønsket at «makedonske» styrker skulle trekke seg fullstendig ut av «deres» områder, og understreket at makedonerne ikke egentlig er et selvstendig folk eller en naturlig nasjon. Albanerne er bevisst sin arv som etterkommere av illyrerne, som holdt til i området minst 2000 år før slaverne ankom under folkevandringerne på 600-700 tallet e. Kr. Slikt kan bety mye i en region der folkegrupper forsøker å utkonkurrere hverandre i å ha mest rett til landområdene der de bor.

«Hvorfor skal vi, som alltid har bodd her, la oss styre av dem?» er en setning man ofte kan høre fra albanere både i Makedonia og Serbia.

EUs handlingsplan. EUs utenrikspolitiske leder Javier Solana besøkte i begynnelsen av mars Makedonia. Han hadde med seg en omfattende handlingsplan fra EU som tar sikte på å løse de etniske uoverensstemmelsene i Makedonia. Under besøket uttrykte Makedonias president Boris Trajkovski seg positiv til en revidering av konstitusjonen, slik at den bedre ivaretar den albanske befolkningens ønsker. Men spørsmålet er om EU i løpet av noen få uker kan få bilagt en konflikt som har stått stille helt siden Makedonia oppnådde uavhengighet fra Jugoslavia i 1991.

Morten A. Strøksnes er journalist i avisen Morgenbladet og har flere opphold bak seg på Balkan.

En serbisk politimann holder vakt i Lucane i Sør-Serbia. FOTO: MORTEN A. STRØKSNES

I løpet av de siste 18 månedene har UCPMB-soldatene befestet seg i sikkerhetssonen, blant annet ved å bygge opp våpenlagre og etablere stillinger.

FOTO: MORTEN A. STRØKSNES

Undervurdert nasjonalisme

Drømmen om et fritt stor-Kosovo lever blant mange albanere

PRESOVO (b-a): Siden NATO opprettet et protektorat i Kosovo for å beskytte albanerne, har den albanske nasjonalismen utviklet seg til et problem Vesten har store problemer med å takle.

• PÅ BALKAN:
MORTEN A. STRØKSNES

BALKAN

I dag mener ikke bare mange kosovoalbanere at Kosovo bør bli uavhengig. De ønsker i tillegg at de albanske kjerneområdene i Sør-Serbia og Makedonia skal innlemmes i et Stor-Kosovo. For den gjengse kosovoalbaner er uten tvil et uavhengig Kosovo førsteprioritet, men samtidig har kosovoalbanere stor sympati for tilløpene til «frihetskamp» blant albanerne i nabolandene.

Så lenge Milosevic satt ved makten kunne Vesten gi ham skylden for Balkans misere. Men etter at han ble erstattet av Kostunicas vestvennlige regjering er det klart at situasjonen er langt mer komplisert. Og paradoksalt nok anser albanske nasjonalister det ikke som en fordel at Milosevic er bak lås og slå i Beograd. Det var helt uaktuelt for NATO å overlevere Kosovo tilbake til Milosevic. Utiktene for et selvstendig Kosovo ville sett bedre ut jo lengre Milosevic hadde blitt sittende.

Negativ overraskelse. At serberne i fjor høst valgte en ny demokratisk regjering, som Vesten og NATO allerede har innledet et nært samarbeid med, var derfor en høyst negativ overraskelse for separatistene. Den nye situasjonen har skapt frustrasjon og usikkerhet blant albanerne i Kosovo, ikke minst UCK. Kamphandlingene i Sør-Serbia og Makedonia er et forsøk på å opprettholde en ustabil situasjon, siden dette tjener de nasjonalistiske ambisjonene til albanerne.

Det internasjonale samfunnet er blitt kritisert, blant annet i en 350 sider lang rapport som nylig ble utgitt av det velrenommerte International Crisis Group, for å ikke ha klare ideer angående Kosovos status. Dette har etter mange eksperters mening forsterket usikkerheten som preger regionen. Både den makedonske og serbiske regjeringen mener KFOR har sviktet sitt ansvar, fordi militante separatister har fått operere relativt uhindret i Kosovo. NATO anklages også for å ha gjort for lite for å hindre ekstremister i å feste grepet om makten lokalt i Kosovo. Dette har gitt særdeles uønskede resultater, blant annet i form av en omfattende etnisk rensning av serbere og sigøynere. I dag bor disse etniske grupperingene i ghettolignende enklaver som må beskyttes av KFOR døgnet rundt. En slik sigøynighet ligger for eksempel bare noen hundre meter fra den norske hovedleiren i Kosovo Polje utenfor Pristina – et område som på alle måter er et nedslående syn.

USAs nyttige verktøy. UCK i Kosovo anses som kilden til urolighetene i Sør-Serbia og Makedonia, og KFOR-styrkene har ikke greid å avvæpne UCK eller å hindre geriljaens bevegelser over grensene til nabolandene. Ikke nok med det; mange journalister og etterretningseksperter hevder at USA i starten ikke bare overså UCPMBs oppbygning, men at amerikanske eksperter gav geriljaen

En etnisk albaner – med UCPMBs pannebånd – applauderer under en protest mot jugoslaviske sikkerhetsstyrker i byen Presovo.

FOTO: SCANPIX/EPA

militær opplæring. Den gang ble geriljaen vurdert som et nyttig verktøy for å destabilisere Milosevic-regimet.

Samtidig kritiseres den serbiske regjeringen sterkt på hjemmebane for ikke å forsvare serbisk territorium mot den albanske frigjøringshæren. Serbiske realpolitikere innser at Kosovo – i hvert fall mesteparten av provinsen – etter alle landemerker er tapt. Men spekulasjoner om å avstå landområder som utvetydig tilhører republikken Serbia, vil serbere flest ikke engang høre snakk om.

Da NATOs generalsekretær George Robertson besøkte Kosovo i slutten av april, advarte han de kosovoalbanske ekstremistene, og viste spesielt til UCPMB-geriljaen. Serbiske styrker får ikke tillatelse til å gå inn i

sone B – den sonen UCPMB kontrollerer – før sikkerhets situasjonen til de 20 000 etniske albanerne i områ-

det er avklart. Men Robertson understreket at hele sonen på sikt skal leveres tilbake til Serbia.

Paradoksalt nok anser albanske nasjonalister det ikke som en fordel at Milosevic er bak lås og slå i Beograd.

3. april innledet Norge sin bistand til Sør-Serbia. Presovo, den albanske «hovedstaden» i Sør-Serbia, er blant de byer som nyter godt av bistanden fra det norske Utenriksdepartementet.

FOTO: MORTEN A. STRØKSNES

Norsk bistand til Sør-Serbia er igang

Den 3. april innledet Norge sin bistand til Sør-Serbia. Norges ambassadør i Jugoslavia Hans Ola Urstad var da til stede på en markering i Medvedja. Det var også den serbiske vise-statsministeren Nebojsa Covic, som i tillegg er minister for Sør-Serbia. Bistandsmidlene ble bevilget av norsk UD, og er en påskjønnelse til Serbia etter at den allerede nevnte Covic i februar lanserte en omfattende fredsplan for de tre «albanske» kommunene Presovo, Bujanovac og Medvedja.

Covic-planen tar sikte på en styrket demokratisk og økonomisk utvikling for de albanske innbyggerne i regionen.

Medisinsk utstyr. Den norske bistanden er i første omgang på 1 million euro (omlag 8 mill. kroner), og skal leveres i form av medisinsk utstyr. Bujanovacs rådmann Blagoje Tabash understreker til Bistandsaktuelt at det er et spesielt stort behov for elementært medisinsk utstyr i de tre kommunene.

– På dette området har vi en ekstrem underinvestering. Utstyret vi

har er ofte flere tiår gammelt, og mye av det virker overhodet ikke, sier Tabash.

Han påpeker i tillegg at Presovo, Bujanovac og Medvedja er de fattigste kommunene i hele Serbia. Bare i Bujanovac, som er en kommune med 46000 innbyggere, er det over 5000 arbeidsledige.

Bedre vann. I tillegg til leveransene av medisinsk utstyr, viser rådmannen til at Norge er i ferd med å trappe opp bistanden videre, blant annet med et prosjekt som skal skaffe landsbyen Lopardince bedre vannkvalitet. Et annet prosjekt skal oppruste strømforsyningen til flere landsbyer i området.

– Svært mange landsbyer i området mangler rent vann og en stabil strømforsyning. Vi har rett og slett ikke penger til slike investeringer nå, og den norske hjelpen vil bety mye for menneskene som bor i disse områdene, understreker rådmann Tabash.

En forutsetning for den norske bistanden er at midlene skal brukes på en måte som ikke favoriserer

noen etnisk gruppering. På forespørsel om hvor mange albanere som arbeider i kommuneadministrasjonen i Bujanovac, der halvparten er etniske albanere, innrømmer Tabash at svaret faktisk er ingen.

Covic-planen. Slike skjevheter skal Covic-planen forsøke å rette på. Den er sydd sammen av eksperter på menneskerettigheter, økonomi og juss, og tar en ny og annerledes tilnærming til den albanske befolkningens problemer. Blant annet skal det opprettes lokale politistyrker bestående av både etniske albaner og serbere. I tillegg er målet at albanere skal integreres i lokal politikk, forvaltningen og rettssystemet. Det har allerede vært forhandlinger mellom lokale albanske ledere og en håndplukket serbisk delegasjon.

Det norskstøttede arbeidet med å bedre befolkningens vann- og strømforsyning vil sette i gang om kort tid. Leger uten grenser, det internasjonale Røde kors og EU har etablert, eller er i ferd med å etablere, hjelpeprogrammer i Presovo, Bujanovac og Medvedja.

Rådmannen i Bujanovac Blagoje Tabash.

Defensivt i Brussel

– Vi må finne løsninger for MUL-landene, sier Kofi Annan

BRUSSEL (b-a): Vage ambisjoner preget FNs tredje store konferanse om verdens minst utviklede land. – Vi er her for å finne løsninger, sa FNs generalsekretær Kofi Annan, da han åpnet konferansen den 14. mai.

MUL-KONFERANSEN

• I BELGIA: ODD IGLEBÆK

Det er den tredje store internasjonale konferansen om utviklingen i verdens minst utviklede land, de såkalte MUL-landene. Den første ble avviklet i Paris i 1981. Ni år etter arrangerte UNCTAD, FNs organ for handel og utvikling en ny konferanse, også denne i Paris.

Det viktigste som kom ut av den første MUL-konferansen var vedtaket om økonomisk vekst. Klart og utvetydig ble det erklært at MUL-landenes inntekt – målt i snitt per innbygger – skulle fordobles. Og det skulle skje raskt. Allerede i 1990 skulle målet nås.

Men slik gikk det ikke. I stedet økte inntektsforskjellene i verden. Også tallet på MUL-land har vokst fra 31 land i 1981 til 49 i dag. 620 millioner mennesker – 10 prosent av verdens befolkning – bor i dag i MUL-land. De fleste av dem lever på mindre enn en dollar dagen.

Investeringer. – Forandring må skje gjennom å skape forhold som gjør det mer interessant med økonomiske investeringer, framhevet Kofi Annan. – Dette må igjen skje gjennom større forutsigbarhet, større åpenhet og mer ansvarlighet i politiske og økonomiske prosesser, fortsatte han. Annan framholdt også at MUL-landene må gis bedre adgang til det globale markedet, i tillegg til å få mer og bedre bistand.

– Framfor alt må innsatsen mot hiv og aids intensiveres. Det er mitt personlige budskap til denne konferansen, understreket Kofi Annan.

Styresett. Blant hovedsakene i Brussel er diskusjon om bedre styresett. Hvordan kan man få til konkrete forbedringer på dette området?

– Først og fremst gjennom at landene selv velger dette, kommenterer Norges utviklingsminister Anne Kristin Sydnes.

Sydnes trekker også fram at UNDP vil opprette et eget fond for bedre styresett i utviklingslandene. Norge har sagt seg villig til å bidra med 60 millioner kroner til fondet.

Korrupsjon. Et annet velkjent tema i det internasjonale utviklingsdebat-

EU-kommisjonens president Romano Prodi og Sveriges statsminister Göran Persson fant tid til en liten passiar på FNs 3. konferanse om MUL-landene. FOTO: SCANPIX/AP

ten er kampen mot økonomisk vanstyre og kriminalitet. Også i Brussel stod korrupsjon høyt på dagsorden.

– Viktigst av alt er å bekjempe korrupsjon, om fattigdommen skal reduseres, understreket Verdensbankens direktør James Wolfensohn nok en gang.

På dette punktet fikk han oppslutning flere, deriblant Nigerias president Olusegun Obasanjo, som slo fast at korrupsjon rett og slett er det motsatte av utvikling.

– Det var et flott og viktig utspill, kommenterer Sydnes til Bistandsaktuelt, og påpeker at Obasanjo, som er en folkevalgt president, lenge har vært en sentral person i den internasjonale kampen mot korrupsjon. Nigeria er for øvrig rangert som det mest korrupte land i verden.

Bistand. – Noe av det viktigste vi kan gjøre for de fattigste landene er å øke bistanden, framhevet Sveriges statsminister Göran Persson. Sverige har allerede lovet at de vil øke bistanden til MUL-land. De har ikke tallfestet noe beløp, men behovene er større enn noen gang. Siden 1990 er samlet bistand til MUL-land redusert med hele 45 prosent.

– EU vil ikke skrive ut blanke sjekker, sa EU-kommisjonens president Romano Prodi, da konferansen åpnet. Men han kan love at når det

gjelder handelshindringer i forhold til bananer, sukker og ris, så vil disse bli opphevet for MUL-landene i løpet av de kommende syv årene.

UNDP kritiserer EU

BRUSSEL (b-a): – Det er en tragedie at EU har stilt betingelser, sier Mark Mallock Brown, leder av FNs utviklingsprogram (UNDP). Han viser til Eus vedtak om å fjerne importhindringer for «alle varer unntatt våpen».

EU har nemlig bestemt seg for å beholde importavgiftene for de tre viktigste varegruppene – ris, bananer og sukker – i en sjuårsperiode. Især når det gjelder sukker, er EU selv en stor produsent. Økt import fra fattige land kan dermed true de europeiske landenes egen produksjon.

– De fattigste landenes andel av verdenshandelen går ned, og er nå på bare en halv prosent, påpeker UNDP-sjefen. – Det skulle gjøre det ekstra unødvendig med slike begrensninger, tilføyer han, og peker på at Norge og New Zealand har fjernet alle handelshindringer uten tilsvarende begrensninger.

– Dette er veien alle burde gå, mener Brown.

”

Noe av det viktigste vi kan gjøre for de fattigste landene er å øke bistanden.

Göran Persson,
Sveriges
statsminister

UNCTAD: Kreditorerne må ta ansvar

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Den høyteknologiske boomen i USA kan føre til et kraftig fall i verdensøkonomien. Det frykter FNs organ for handel og utvikling, UNCTAD, som ber Europa om å overta drajobben i verdensøkonomien.

Manglende europeisk vilje til å ta lederrollen øker derimot sjansene for en ny økonomisk depresjon – som vil ramme de fattigste utviklingslandene hardest, advarer UNCTAD i sin siste rapport, «Trade and Development Report 2001».

Lavere amerikansk vekst vil sær-

lig ramme land som har mye av sin eksport til USA, noe som gjelder flere latinamerikanske og asiatiske land. Totalt sett vil en kombinasjon av fallende eksport og økende importpriser ramme de aller fattigste landene, og da spesielt det afrikanske kontinentet.

Veksten i den afrikanske økonomien var på 3,5 prosent i snitt i 2000, men dette er likevel for lavt til å takle utfordringer som økende fattigdom og dårligere helse, skriver UNCTAD.

Organisasjonen mener det bør

legges økt vekt på kreditorernes ansvar for de internasjonale finansielle krisene, og ikke kun fokusere på politiske og finansielle svakheter i mottakerlandene.

Nesten alle økonomiske kriser kan knyttes til endringer i valutakurs og pengepolitikk i de viktigste industrilandene. Gjeldstyngede utviklingsland, som er avhengige av handel og med store lån, er spesielt utsatt for valutavingninger, mener FN-organisasjonen.

notiser

Torturanklager mot Brasil

BRASIL (IPS): Amnesty International kommer med sterk kritikk av at praksisen med tortur fortsetter i Brasil. Spesielt fordømmer organisasjonen landets myndigheter for ikke å ha innført strenge nok lover som kan beskytte befolkningen mot uvesenet. Brasil ratifiserte Den internasjonale konvensjonen mot tortur i 1989, men kom først i fjor med en situasjonsrapport, som viser flere eksempler på bruk av tortur. Blant annet benytter politiet seg ofte av denne metoden.

Nytt arabisk fellesmarked

MAROKKO (IPS): Egypt, Jordan, Marokko og Tunisia er blitt enige om å opprette et frihandelsområde, som et skritt fram mot et arabisk fellesmarked. Avtalen mellom de fire statene ble undertegnet i begynnelsen av mai i den marokkanske byen Agadir. Marokkanske myndigheter sier de håper at frihandelsområdet kan bli opprettet innen utgangen av året. Foruten de fire landene som undertegnet avtalen, var representanter for Algerie, Libanon, Libya, Mauretania, Det palestinske selvstyret og Syria til stede ved undertegnelsen.

Iran på utenrikspolitisk offensiv

IRAN (IPS): Iran viser en ny utenrikspolitisk aktivitet med sikte på å styrke regionale forbindelser, forsvare landet mot eventuelt press fra USA, og samtidig sikre Irans rolle som en hovedaktør i området mellom Israel og India. I april var landet vertskap for den indiske statsministeren Atal Behari Vajpayee. Samtidig ble en sikkerhetsavtale med Saudi-Arabia undertegnet. Iran, som for tiden leder 77-landsgruppen av utviklingsland, har allerede plassert seg som en viktig aktør i regionale spørsmål som Palestina, sikkerheten i Persiabukta og borgerkrigen i Afghanistan.

Langt fram til skolegang for alle

ZAMBIA (IPS): Fattigdom, analfabetisme og hiv/aids holder barna borte fra skolen i Zambia. Disse ondene påvirker og forsterker hverandre, ifølge Barbara Chilangwa, viseminister for undervisning i Zambia. Bare to av tre barn mellom sju og 13 år blir innskrevet i skolen i Zambia. Den tredelen som ikke skrives inn utgjør en halv million. Av de går på skolen er det bare en tredel som fullfører åttende klassetrinn. Femti prosent flere gutter er innskrevet i ungdomsskolen enn jenter.

– Attac varsler ei ny tid

Historieprofessor sammenlikner med tidlig arbeiderbevegelse

Den 31. mai er datoen for det offisielle stiftelsesmøtet for Attac i Norge. Organisasjonen kan sammenlignes med framveksten av den internasjonale arbeiderbevegelsen, mener historieprofessor Knut Kjeldstadli.

ATTAC NORGE

• ODD IGLEBÆK

– Attac er en del av en større internasjonale bevegelse. Denne bevegelsen er igjen uttrykk for at vi lever i en ny periode som historisk kan sammenliknes med framveksten av den internasjonale arbeiderbevegelse. For meg som historiker er dette en ekstra grunn til at jeg sjøl er blitt med i Attac, sier Knut Kjeldstadli.

Knut Kjeldstadli er til vanlig professor i historie ved universitetet i Oslo. Nå arbeider han med et verk om innvandringens historie i Norge. I tillegg er han aktivt engasjert i Attacs avdeling på universitetet i Oslo, der han sitter i styret.

– Det er særlig på fire områder jeg synes Attac er spennende. For det første representerer den noe nytt som en folkelig bevegelse. I Frankrike, der organisasjonen ble startet, representerer den fire ganske ulike samfunnskrefter. Disse er fagbevegelsen, småbønder, trygdemottakere («de marginaliserte») og mer tradisjonelle intellektuelle. Også internasjonalt ser vi trekk mot en tilsvarende noe uvanlig allianse.

Mot markedsliberalisme. – Det andre er Attacs rolle som en del av en ny internasjonale folkelig bevegelse. En internasjonalisme nedenfra. Hva denne egentlig er, eller hva den vil bli til, er det for tidlig å si. Derimot kan vi si, at det som binder den sammen, på tvers av landegrensene, først og fremst er motstand mot markedsliberalisme, konsernstyring og en offentlig politikk som legger til rette for slike maktforhold.

Kjeldstadli peker blant annet på protestene mot WTO (Verdens handelsorganisasjon), mot IMF (Det

I mars i år besøkte Attacs grunnlegger og president Bernard Cassen blant andre redaktør Truls Lie i Morgenbladet. Den 31. mai stiftes Attac Norge offisielt.

FOTO: SCANPIX

internasjonale pengfondet) og Verdensbanken og mot G-7 – fra Seattle til Praha.

– Tidligere i år så vi også at ti tusen mennesker fra 120 land samlet seg i den brasilianske byen Porto Alegre til hva de kalte det første World Social Summit, erklært som et motmøte til elitemøtet til World Economic Forum i Davos, opplyser han.

For folkeopplysning. – Det tredje jeg vil trekke fram er folkeopplysning. Via internett foregår det hele tiden en strøm av informasjonsutveksling til alle som er interessert i alle land. Og endelig som et fjerde punkt at bevegelsen arbeider med så mange former, fra demonstrasjoner til grundig utredninger, sier Kjeldstadli.

Både internett, media og større mobilitet blant folk har bidratt til en kraftig økende internasjonalisering. Attac sier ikke nei til globalisering, men nei til en konsernstyrt globalisering. Et annet slagord er «En annen verden er mulig».

– Hva med det historiske perspektivet?
– Kapitalismen er i dag inne i en

ny fase, og bevegelsen er tilsvarende preget av famling og omorganisering. Hva dette vil føre til vet vi ikke, men situasjonen kan sammenlignes med tidlig industrialisering og framveksten av arbeiderbevegelsen. Dette begynte også nokså ustrukturert, utopisk og broket. Og ut av denne eksperimentfasen vokste den moderne arbeiderbevegelsen fra slutten av 1800-tallet fram.

Ikke 1968. – *Hvordan vil du sammenligne med 1968-bevegelsene, med anti-imperialismen og demokratikravene, som preget den tida?*

– Den gangen hadde man langt større tro på raske løsninger, men i dag tror jeg flere ser det hele mer som en del av en lengre kamp, der vi er på defensiven. Derfor er kravene på ett vis mer moderate. Nå dreier det seg mest om å bygge en motmakt til konsernene.

– *På mange måter synes det som Attac unngår å ta standpunkt til mange av de mest utfordrende utviklingsspørsmålene i vår tid, for eksempel internasjonal migrasjon, eiendomsrett til jord og krigsherrers herjinger?*

– Det er ikke helt riktig. Her ved universitetet planlegger vi for eksem-

”
Kapitalismen er i dag inne i en ny fase, og bevegelsen er tilsvarende preget av famling og omorganisering.

Knut Kjeldstadli, professor i historie

DETTE ER ATTAC

- Organisasjonen Attac ble stiftet i Frankrike i juni 1998.
- Organisasjonen har en forholdsvis løs struktur, og har nå avdelinger i 20 land. De fleste er i Europa, men Attac finnes for eksempel i Marokko, Tunis, Senegal og Kamerun, og samarbeider med liknende bevegelse i Amerika og Asia.
- I Norge finnes det i alt 15 lokale Attac-lag. Blant offentlige personer som har stilt seg positive til Attac er Thorbjørn Jagland, Halle Jørn Hansen, Reiulf Steen og Thomas Hylland Eriksen. Den 31. mai i år er offisiell stiftelsesdato for Attac Norge.
- Attacs krav er først og fremst knyttet til spørsmål om styring av finanskapitalen. De fire kravene som ble formulert da Attac ble stiftet er følgende:
 - Innføre Tobin-skatt, en avgift på internasjonal valutahandel
 - Nei til skatteparadis
 - Sletting av u-landenes gjeld
 - Kontroll med de private pensjonsfond
- Attac i Frankrike har et eget vitenskapelig råd. I dette sitter blant annet Susan George, kjent for sin systemkritikk mot den rike verdens maktelite, den franske sosiologen Pierre Bourdieu. En tredje sentral person er Bernard Cassen, fra den redaksjonelle ledelsen, i den franske avisen Le Monde Diplomatique.

pel å ta opp global migrasjon. Men saken er vel først og fremst at skal man lage en samtlende bevegelse og oppnå resultater, så kan man ikke ta opp alle teamer. Skal dagsorden utvides må det skje som et resultat av genuin prosess i organisasjonen.

– Også en del kapitalister vil støtte krav om større internasjonal kontroll over handel og spekulasjon med valuta. De vil gjøre det, ut for at det skaper større forutsigbarhet for dem selv. Jeg oppfatter også at det er liknende betraktninger, som ligger bak, når Torbjørn Jagland uttrykker støtte til Attac, sier Knut Kjeldstadli.

WWF-Norge er en moderne naturvernorganisasjon som jobber med norske miljøspørsmål i et globalt perspektiv. Vi satser hardt på å bli en stadig viktigere og mer effektiv bidragstyper i norsk miljøpolitikk. Også vår internasjonale satsing er under rask utvikling. WWF-Norge er en del av verdens største naturvernnettverk med nær 5 millioner medlemmer og aktivitet i omkring 100 land. WWF-Norge har ca. 15 ansatte og frivillige, WWFs Arktis-program i Norge har ca. 10. Nå søker vi

RÅDGIVER MILJØ OG UTVIKLING

(12 mnd. vikariat fra 15.08.01):

Rådgiveren skal arbeide med prosjektoppfølgning og policyutvikling i WWF-Norges Program for Miljø og Utvikling. WWF-Norge driver prosjekter innen lokalsamfunnsbasert naturressursforvaltning, naturvern og økoturisme i Afrika og Asia. Prosjektene er basert på tett samarbeid med lokale WWF-organisasjoner og andre NGO-er og er hovedsakelig Norad-finansiert. I samarbeid med WWFs internasjonale nettverk øker vi også innsatsen innen handel, miljø og nord-sør-spørsmål.

Vi søker en person med miljøengasjement, relevant høyere utdanning og erfaring med bistandsarbeid og policyarbeid innen nord/sør-spørsmål. Søker må ha evne til å bruke faginformasjon i miljøpolitisk arbeid og evne til samarbeid, formidling og kontakbygging. Gode engelskkunnskaper er nødvendig og innsikt i forvaltning er en fordel. Ytterligere engasjement etter vikariatet kan bli aktuelt avhengig av ressurser. Lønnstrinn 35 – 46.

Søknadsfrist: 1.6.01.

Skriftlig søknad med CV og kopier av attester og vitnemål sendes WWF-Norge, Postboks 6784 St.Olavss plass, 0130 Oslo.

For nærmere opplysninger kontakt WWF gen.sekr. Rasmus Hansson/administrasjonssjef Frode Løvik på 22036500/info@wwf.no

Rådgiver (midl.) i Utredningsenheten – Resultatoppfølging

Til enheten søkes en rådgiver med ansvar for metodeutvikling knyttet til resultatoppfølging og kvalitetsvurdering av NORADs arbeid. Enheten bistår NORADs direktør med å initiere og drive fram utredning- og strategiarbeid og bidrar til at organisasjonen holdes orientert om den internasjonale diskusjonen Hvordan sikre at de erfaringer NORAD gjør i bistandsvirksomheten systematisk bidrar til policyutvikling og læring vil også være sentrale oppgaver. Nærmere stillingsbeskrivelse finnes på NORADs hjemmesider.

Vi søker en person med høyere utdanning (gjerningen innen samfunnsfag/økonomi) med erfaring fra og interesse for resultatoppfølging/evaluering/metodeutvikling. Nærmere opplysninger om ønskede kvalifikasjoner finnes på NORADs hjemmesider.

Stillingen ønskes besatt så snart som mulig. Stillingen er plassert i stillingskode 1277, lønnstrinn 45-57 avhengig av kvalifikasjoner. Tilsetningen er midlertidig for 2 år. Nærmere opplysninger om stillingen fås ved Utredningsleder Thorbjørn Gaustadsæther, (tlf. 22 24 20 89) eller førstekonsulent Ørjan Østvik (tlf. 22 24 23 62)

Søknad, vedlagt oppdatert CV og merket «UE 01/25», sendes NORAD, Direktoratet for utviklingssamarbeid, PB. 8034 Dep., 0030 OSLO innen 5. juni 2001.

NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

Senter for Interkulturell
Kommunikasjon
Misjonsøgskolen

Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK) er formelt en avdeling ved Misjonsøgskolen (MHS). Vi arbeider med oppgaver knyttet til kulturforståelse og interkulturell kommunikasjon gjennom å tilby kurs- og konsulentvirksomhet, og utføre forsknings- og evalueringoppdrag. Våre oppdragsgivere er både offentlige og private organisasjoner og institusjoner. (www.sik.no)

Forsker/konsulent

SIK opplever økende oppdragsmengde og mange spennende utfordringer – og søker derfor en ny medarbeider.

Vi har i dag åtte ansatte med ulike bakgrunn relatert til kultur og kommunikasjon, og søker etter en person med kompetanse på minst hovedfagsnivå innen samfunnsvitenskapelige fagområder, kommunikasjon eller andre relevante disipliner. Det er en forutsetning med gode engelskkunnskaper – helst også kunnskaper i fransk. Bistandsfaglig erfaring er en fordel. Kvinner oppfordres til å søke.

Lønn etter regulativ.

SIK arbeider i overensstemmelse med MHS sine grunnverdier. Søknadsfrist 28. mai, Henvendelse til SIK ved Kåre Kristensen, tlf. 51 51 62 70, e-mail: kk@sik.no
Søknad sendes SIK, Misjonsøgskolen 34, 4024 Stavanger.

Nettverk som brister

AV LIZZIE NYIRENDA, MALAWI

NETTVERK I AFRIKA

Jeg har mer å fortelle fra mine møter med den rike, industrialiserte, «første» verden. Jeg hadde en drøm og en forestilling om hva denne verden ville inneholde og tilby meg, og det endre med slit og skuffelser. Dette har jeg skrevet om i denne spalten før (Den relative fattigdom, BA 2-01). Men oppholdet i den rikeste del av verden har gitt meg ny innsikt til å vurdere utviklingen i Afrika.

Jeg er fantastisk glad og beæret over å ha fått så mange positive tilbakemeldinger på min forrige sak. Jeg har fått brev og e-poster med positive kommentarer. Norske lesere har åpenbart fått noen nye oppfatninger av forholdet mellom fattige og rike land, mens afrikanere i Norge har støttet min beskrivelse, og forklart at de har følt det på samme måten. Artikkelen har også blitt solgt til flere aviser i Skandinavia, og jeg har fått jobbtilbud som jeg høflig har takket nei til. Jeg er svært fornøyd med det journalistnettverket til Sørvis har gitt meg, og jeg føler at de ivaretar mine interesser på den beste måte. Men, takk for omtanken.

Temaet for min sak forrige gang var en sammenlikning av livet mitt i Blantyre i Malawi og en stor europeisk by, der jeg nylig bodde og studerte. Mitt poeng var å få fram de kvaliteter jeg hadde i livet mitt i Blantyre, som jeg mistet da jeg flyttet til Europa og havnet nederst på alle rangstiger, sammen med andre utlendinger fra utviklingsland. Mens jeg hjemme i Afrika kunne la lysten bestemme om jeg ville ha ett eller to egg til frokost og kjøtt eller fisk til middag, har jeg i Europa måttet presse både frokost, lunsj og middag ut av en pakke cornflakes.

Det er naturlig for afrikanere å hjelpe hverandre, men det er flere trusler mot de tette sosiale nettverkene.

ILLUSTRASJONSFOTO: SØRVIS

Min historie er veldig typisk for andre unge afrikanere på studie- og arbeidsopphold i Europa. Noen få har rike foreldre og noen har fete stipender, men de fleste reiser med en enveisbillett og stor tro på at ting vil ordne seg. Erfaringen er at ting ikke ordner seg. I alle fall ikke på samme måten som hjemme i Afrika. Det har lært meg å sette pris på de formelle og uformelle nettverk vi afrikanere er omgitt av i våre hjemland, men som blir borte når vi flytter langt hjemmefra. Jeg har tatt disse nettverkene som selvsagte, men ser at de kan bryte og gå i oppløsning raskt og smertefullt.

La meg fortelle litt om hvordan de sosiale nettverkene fungerer i Afrika. Da jeg for eksempel vurderte å reise hjemmefra til Europa for å studere, fikk jeg en telefon fra en ung kvinne som kjente noen som kjente meg. Hun lurte på om hun kunne overta huset mitt. Jeg ble overrasket, for jeg mente at jeg ikke hatt sagt til noen at jeg skulle flytte fra huset. Jeg hadde kanskje sagt til

Nettverkene er fulle av håp og muligheter. Det er alltid noen som kjenner noen som kjenner noen.

noen av mine nærmeste venner at jeg hadde litt lyst til å studere i utlandet, men jeg hadde aldri sagt sikkert at det skulle skje. Det som altså foregår er at vi snakker sammen, snakker om hverandre og forholder oss, i større eller mindre grad, til et stort nettverk av mennesker. Mange i nettverket vil forholde seg rent forretningsmessig til hverandre, av og til utnyttende. Andre ganger kan nettverket være preget av langvarig vennskap, kjærlighet og nære familielbånd. Nettverkene er full av håp og muligheter. Det er alltid noen som kjenner noen som kjenner noen.

Forutsetningene for at nettverkene fungerer er at folk har tid sammen og har anledning til å sitte ned og prate. Moderne land fylt med tause busspassasjerer og ensomme tv-seere tar livet av slike nettverk, rett og slett fordi folk ikke utveksler informasjon eller tar seg tid til å lære hverandre å kjenne.

En typisk funksjon for de gode afrikanske nettverkene er omsorg ved sykdom og alvorlige problemer.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Lizzie Nyirenda er frilansjournalist i Blantyre, Malawi. Hun er en del av det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Presse & Informasjon.

Det føles godt og trygt å få besøk av kolleger og venner når man er syk. Følelsen av at noen har medfølelse med en, gir trøst og styrke. Besøkene er ikke så langvarige, men det er nok til noen trøstende ord. Denne omsorgen ser ut til å være nesten borte i europeiske storbyer. Folk er syke, og til og med dør, i ensomhet. Jeg er redd for at det samme kan skje i storbyer i Afrika. For det første fordi bysamfunnene blir mer effektive, folk jobber mer og får stadig dårligere tid. For det andre fordi afrikanske storbyer vokser raskt, transportårene pakker seg sammen og det kan ta et par timer å reise fra den ene enden av byen til den andre. Noen ville kanskje si at aids-epidemien i Afrika i ferd med å føre med seg så mye alvorlig sykdom at det rett og slett er vanskelig å rekke over alle sykebesøk i et stort nettverk. Jeg oppfatter det ikke slik foreløpig, men verre tider kan komme.

Jeg håper våre sosiale nettverk fortsatt kan være verdifulle for oss afrikanere, men jeg er spent på hvor levedyktige de blir. Kanskje forsvinner de i modernisering og urbanisering, eller kanskje finner nettverkene nye former tilpasset en ny tid.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwambwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Hva nå, Sør-Afrika?

– Mye gjenstår før aidssyke får den hjelpen de trenger, sier Leger Uten Grenser

Aids-aktivistene brøt ut i jubel da det ble kjent at legemiddelfirmaene trakk søksmålet mot Sør-Afrika. Men feiret de på forskudd?

• I SØR-AFRIKA: ELIN TOFT (TEKST) OG TORBJØRN SELANDER (FOTO)

AIDS I AFRIKA

– Seieren over legemiddelindustrien er et steg i riktig retning. Men det gjenstår ennå mange hindringer før aidssyke i det sørlige Afrika kan få den hjelpen de trenger, sier nestleder Atle Fretheim i Leger Uten Grenser.

Han viser til at diskusjonen mellom myndighetene i Sør-Afrika og legemiddelindustrien på langt nær er avsluttet.

– Fokus kommer imidlertid nå til å bli flyttet fra legemiddelindustrien og over på myndighetene. Så langt har det vært bred enighet om at myndighetene i Sør-Afrika har håndtert krisen dårlig.

– Hva med ansvaret til det internasjonale samfunnet?

– Det ser ut til å være vilje i det internasjonale samfunnet til å gi de syke og smittede den behandlingen de trenger. Hvordan dette skal foregå i praksis, gjenstår ennå å se. Men det gir i alle fall håp for fremtiden, mener Fretheim.

Virkeligheten. Men er det håp for dem som allerede er smittet?

I den overbefolkede bydelen Khayelitsha i Cape Town får vi virkelighetene slengt i ansiktet. Halvparten av barna som vokser opp i de falleferdige skurene kommer til å dø av aids.

De 1,5 millionene innbyggerne i Khayelitsha mangler det meste: rent vann, strøm, jobb, ofte også mat. I dette fattige og nedslitte miljøet sprer hiv-smitten seg lynraskt. Det er ikke mange krefter som kjemper imot denne utviklingen. Den vesle grasrotorganisasjonen TAC (Treatment Action Campaign), som blant annet Kirkens Nødhjelp støtter, har et kontor og en del frivillige i sving i bydelen. Like i nærheten holder Leger Uten Grenser til.

– Vi vil at behandling og medisiner skal være tilgjengelig for alle. Vi vil at alle skal få informasjon om sykdommen, slik at de kan ta sine forhåndsregler. Fattige mennesker har også rett til å leve, sier Mandla

Majola. Han er en av fire ansatte i TAC, og har ansvar for den store bydelen.

Politikk. TAC har hele tiden hevdet at problemet ikke bare dreier seg om dyre medikamenter og grådige legemiddelfirmaer. Det dreier seg også om politikk. Merkelige og udo-kumenterbare påstander om hiv og aids, deriblant en uttrykt skepsis til at hiv fører til aids, har kommet fra høyeste hold, ikke bare fra president Thabo Mbeki, men også fra helseministeren. Billige, WHO-godkjente medikamenter blir holdt tilbake av myndighetene, blant annet mor/barn-medisinen Nevirapine, som halverer sjansen for å overføre smitte fra mor til det ufødte barnet.

Det er flere årsaker til dette: Regjeringen er i tvil om medisinerne virker, og helsevesenet ikke er bygd ut til å kunne gi den spesialiserte og kompliserte behandlingen som sykdommen krever.

Dermed er de fattige i Khayelitsha like langt.

Knallhard kritikk. Mange, blant dem Mandla Majola, er knallharde i kritikken av myndighetene:

– Regjeringen påstår at de ikke har råd til å bygge ut helsevesenet og gi medisiner til alle. Men den har råd til å bruke 60 milliarder rand (cirka 70 milliarder kroner) på nye våpensystemer. Sør-Afrika har ingen ytre fiender. Men innad i landet pågår det en krig mot aids. Det folket mitt trenger er riktig behandling. Vi dør snart ut, sier Majola.

Han er også kritisk til måten president Mbeki har taklet krisen på.

– Mbeki har aldri trukket tilbake de famøse påstandene om at hiv ikke fører til aids. Kjempekrangelen om hva som forårsaker aids har tatt all energi ut av aidstiltakene. Og den har gjort folk forvirret. De spør: Hvorfor skal vi bruke kondomer hvis aids ikke er en sykdom?

Tidlig sexdebut. I Khayelitsha går Thembeke Majali rundt som en levende advarsel mot aids. «Jeg er hiv-positiv» står det på T-skjorten hennes. Det er et særdeles direkte budskap i en kultur der hiv og aids er tabu.

– Det var ubehagelig til å begynne med. Alle stirret. Men nå klarer jeg fint å gå med T-skjorten. Den bryter tabuet, og det er det viktigste,

– Noen må bryte tabuet, sier Thembeke Majali, som går rundt i byen som en levende advarsel mot aids.

77
Krangelen om hva som forårsaker aids har tatt all energi ut av aidstiltakene. Og den har gjort folk forvirret. De spør: Hvorfor skal vi bruke kondomer hvis aids ikke er en sykdom?

Mandla Majola, TAC-aktivist

sier den 27 år gamle prosjektkoordinatoren i TAC. Hun tar en runde rundt på markedet, og blir møtt med tilrop fra kvinnene som sitter i veikanten.

– Det er spesielt viktig å få kvinnene i tale. Svært mange barn blir født med hivsmitte. Dessuten blir mange kvinner smittet heteroseksuelt, sier Thembeke Majali. Hun peker på en gruppe jenter som har samlet seg.

– Barna er seksuelt aktive allerede fra 12-13 års alderen. Undervisning om seksualitet, og særlig om hiv og aids, burde vært obligatorisk på alle skoler. I dag kan ikke sex snakkes om.

Stigma. På venteværelset til Leger Uten Grenser sitter 12-15 aids-pasienter og venter på tur. Den belgiske legen Christin Dechamps ser ingen umiddelbar lysning i situasjonen.

– Å komme til dette kontoret er det samme som å erklære at en er smittet, sier Dechamps. Hun sitter midt inne i epidemiens kjerneområde, og kan lite gjøre for å hindre at den sprer seg.

– Hva må til for at det skal bli forandring?

– Det må en holdningsendring til på alle plan, både i befolkningen

og hos myndighetene. Selv om det skulle bli tilgjengelige medikamenter, vil det ta lang tid og kreve store ressurser å bygge opp et godt nok helsevesen. Jeg har imidlertid stor tro på det arbeidet som TAC driver. De våger å kalle en spade for en spade, de er lokalkjente og de blir lyttet til, sier Dechamps.

(Se også Nel Lwalis kommentar s. 25)

FAKTA

■ Det er 40 millioner hiv-smittede i verden i dag. 19 millioner mennesker er døde av aids.

■ 70 prosent av verdens smittede bor i Afrika. Hvert 25. sekund blir en afrikaner smittet.

■ Sør-Afrika er spesielt hardt rammet. Av en befolkning på 40 millioner mennesker er 4,7 millioner hiv-smittet. Hver dag øker tallet med 1600-1700.

■ Å gi fullverdig behandling til en hiv-smittet koster i dag rundt 2000 kroner måneden. Selv om prisen skjæres ned til en tidel, er det mye penger sett med sørafrikanske øyne.

Tåke av taushet på afrikanske universiteter

• ELIN TOFT

Uvitenhet, hemmeligholdelse, taushet, fornektelse og frykt for stigmatisering og diskriminering. Det var hva professor Michael Kelly fant da han undersøkte afrikanske universiteters forhold til aids-epidemien.

– En tykk tåke av taushet og uvitenhet omgir sykdommen, konkluderer Kelly, som har kartlagt innsatsen mot hiv/aids ved sju høyere utdanningsinstitusjoner i det sørlige Afrika. Undersøkelsen viser at ingen av de sju universitetene hadde oversikt over smittede, syke eller døde blant personalet og studenter. Men universitetenes ledelse kunne bekreftede at tallet på de som dør av aids stiger.

Krigstilstand. Jeg tror mange vil være mer åpne om hiv og aids når de

får tilgang til behandling som kan forlenge livet. Frem til nå har aids i Afrika vært den visse død, så det har vært liten vits i å være åpen om at man har sykdommen, sier Kelly.

Michael Kelly sammenligner hiv/aids-epidemien med en krigstilstand. Men mens andre aktuelle saker har fått akademikere til å stå på barrikadene, er det som om hiv ikke eksisterer på universitetene.

– I noen få tilfeller har universitetsledelsen vist et overbevisende engasjement, noe som har gitt synlige resultater. Men dette er unntak. De aller fleste universiteter har ikke inkludert hiv i læreplanene sine. Studentene får gratis kondomer og litt informasjon ved begynnelsen av semesteret, men ingen oppfølging.

– Livet fortsetter som før med tilfeldig sex, flere partnere og annen

høyrisikoadferd. De fleste studentene har kunnskap om hiv, men aviser at de selv er i risikogruppen for å bli smittet. De fornektet fakta, de er fatalistiske og tror de er usårlege, selv om de fleste kjenner medstudenter eller stab som er døde av aids, forteller Kelly.

Langsom takt. Epidemien har økonomiske konsekvenser for universitetene. Blant annet går produktiviteten ned.

– Hele det afrikanske storsamfunnet går i langsomme takt på grunn av aids-epidemien. Helsevesenet er i ferd med å gå i oppløsning fordi personalet dør. Skole og utdanning lider kraftig, forteller Kelly.

Han etterlyser en mer aktiv holdning til problemet, og en klarere strategi.

Michael Kelly, professor
FOTO:ELIN TOFT

Vil bryte voldsspiralen

Norskstøttet senter hjelper voldsofre i Sør-Afrika

CAPE TOWN (b-a): For ni år siden ble Hilda Phoswayos ektemann drept foran øynene hennes. Jennifer Fergyson ble voldtatt i fjor. I Sør-Afrika er vold, drap og rasisme blitt en del av dagliglivet. For de to kvinnene ble Traumasenteret i Cape Town redningen.

• I SØR-AFRIKA: ELIN TOFT
(TEKST OG FOTO)

SØR-AFRIKA

- Nå bygger vi en nasjon av overlevende, sier Hilda Phoswayo og Jennifer Fergyson.

For to år siden var det unike senteret i Cape Town på randen av nedleggelse. Etter at Kirkens Nødhjelp gikk inn med økonomisk støtte, ble Traumasenteret reddet og fortsatte i en slankere utgave.

- Kirkens Nødhjelp er ikke bare en viktig finansiell bidragsyter. De er virkelige partnere i den forstand at de bryr seg, sier direktør Nomfundo Walaza.

1992: Det er mørkt denne kvelden, og i Hilda og Nelsons hus er flere ANC-medlemmer fra bydelen samlet. Nelson er en av mange lokale ANC-ledere i Cape Town. Ekteparet har tre barn, og Hilda er gravid i sjette måned med nummer fire.

Uten forvarsel blir huset stormet av menn med skytevåpen. De er kleddt i sivil med masker for ansiktene, og slår ned alle de kommer over. De er på jakt etter en person: Nelson.

Når de finner ham, går de løs på ham med øks. De tvinger ham til å krype på knærne ut av huset. Så blir han skutt i hodet. Mennene er borte like raskt som de dukket opp.

Ingen etterforskning. - Etterpå ble jeg helt apatisk. Jeg fikk ble deprimert, fikk søvnvansker og visste ikke om det var dag eller natt. Dessuten var jeg dypt bekymret for fremtiden til barna - vi hadde mistet en ektemann og far, men også familiens forsørger, forteller Hilda, som i dag er 43 år gammel.

Mordet på Nelson ble aldri etterforsket. Derfor ble heller aldri noen stilt til ansvar for ugjerningen.

På samme tid hadde flere personer ved universitetet i Cape Town tatt initiativet til å starte «The Trauma Centre for Survivors of Violence and Torture». I utgangspunktet var det ment som et tilbud til mennesker som hadde overlevd fengsel og tortur under apartheid, særlig tidligere politiske fanger. Hilda ble traumasenterets første klient.

- Jeg er den første av de «overlevende». Etter meg har det kommet mange, sier Hilda i dag.

2000: Jennifer Fergyson er på en festival for å selge brukskunsten sin, og en kveld går hun ut med kjente på byen. Da hun kjører tilbake til hotellet blir hun stoppet av to menn i uniform. Siden hun har drukket blir mennene enige om å kjøre henne hjem. De to, en hvit og en farget, setter seg inn i bilen og overtar kjøringen.

Men turen går ikke til hotellet. Jennifer blir kjørt til et øde sted og dratt ut av bilen.

Jennifer gir seg ikke uten kamp.

Ved Traumasenteret får mange fortelle sin historie for første gang. Dermed kan en helbredelsesprosess begynne, sier direktør Nomfundo Walaza.

Hun klarer å sparke den hvite mannen i skrittet før hun blir slått bevisstløs. Senere våkner hun av at den fargede mannen voldtar henne, og går inn i sjokk.

Før og etter. - Livet mitt er før og etter 1. juli, datoen for voldtekten. De første tre månedene klarte jeg ikke å jobbe, ikke å tenke, knapt nok lage et måltid mat, forteller Jennifer. Den 41 år gamle fotografen og brukskunstneren har valgt å være åpen om overgrepene, både overfor sønnene på 10 og 16 år, og venner.

- Det verste var å vente på resultatet av hivstesten. Det tok ni måneder før jeg kunne være trygg på at jeg ikke var smittet.

Jennifer tegnet bilder av de to mennene, som ble distribuert til politistasjoner og militærforlegninger over hele Cape-området. Det ble utlovet en belønning på 20.000 Rand (cirka 25.000 norske kroner). Likevel er ikke voldtekten blitt oppklart. Jennifer vil ikke spekulere i om politiet beskytter sine egne.

- Men det er ganske vanskelig å føle seg trygg her når de som skal beskytte oss begår overgrep. Hvem kan du da stole på?

Møtet med Traumasenteret ble

starten på en konstruktiv prosess. I dag har hun lagt overgrepet bak seg, og vil heller snakke om fremtiden.

- Jeg ble ikke smittet og heller ikke drept. Jeg regner meg som en overlevende, sier Jennifer.

Sinte og frustrerte. Å bryte den onde sirkelen av vold i en av verdens voldeligste byer er ingen enkel sak, erkjenner Nomfundo Walaza. Den 38 år gamle psykologen har ledet Traumasenteret i fem år.

- Lite har forandret seg i Sør-Afrika. Store deler av befolkningen lever fremdeles under elendige forhold. De mangler varme, strøm, klær, mat, utdanning, arbeid og medisiner. De opplever intoleranse og rasisme. Under slike forhold gror vold, sier Nomfundo Walaza.

- Senteret har 15-20 terapeuter og psykologer i en by med 3,6 millioner innbyggere. En dråpe i havet?

- Jeg ser Traumasenteret som en vev av klienter, terapeuter, ulike støttegrupper og samfunnet rundt oss. Langsamt blir vi sterke. Hvis ikke det sørafrikanske samfunnet klarer å snu voldstrenden, går vi en mørk fremtid i møte, sier Nomfundo Walaza.

”

Hvis ikke det sørafrikanske samfunnet klarer å snu voldstrenden, går vi en mørk fremtid i møte.

Nomfundo Walaza, leder av Traumasenteret

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX

1. Hvem er dette?
2. Hva heter den nye generalsekretæren i Norsk Folkehjelp som tiltrer 1. juni?
3. Hva heter Zimbabwes opposisjonsleder?
4. Hva het den indiske storbyen Mumbai tidligere?
5. Hvem er statsminister i Makedonia?
6. Hvor mange halsvirvler har en sjiraff?
7. Hvilken farge har det namibiske flagget?
8. Hva er Lomé-avtalene?
9. Popkonsertene Live Aid ble arrangert parallelt to steder 13. juli 1985, hvor?
10. Hva er marimba?
11. Hvilket mineral bidrar til at borgerkrigen i Kongo fortsetter?
12. Hva står betegnelsen UNCTAD for?
13. Hvilken afrikansk frihetskjemper handler filmen «Cry Freedom» om?
14. Afrika er omgitt av fire hav, hvilke?
15. Hvilken organisasjon hadde toppmøte i Quebec i april?
16. Hvilke land grenser Malawi til?
17. Hva heter hovedstaden i Nepal?
18. I hvilket år fikk Nelson Mandela og Fredrik W. de Klerk Nobels fredspris?
19. Hva er det offisielle språket i Bangladesh?
20. I 1998 mistet 200.000 mennesker livet på grunn av konflikt og krig i Afrika sør for Sahara. Hvor mange døde av aids samme år?

Svarene finner du på side 27.

Spørresplaten er laget av
Else-Marie Arli

Prøv en
annonse eller illegg i

**bistands-
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Olje driver krigen i Sudan

AV KRISTEN FLØGSTAD

DEBATT

«FØR OLJEUTVINNINGEN startet, hersket det fred i området vårt. Folk levde av husdyrene sine, men med oljeriggene kom krigen. Antonov bombefly og kamphelikoptre begynte å angripe landsbyene – noen ganger skjedde det 4 ganger om dagen. Alle gårdene er blitt ødelagt. Områdene rundt oljeanleggene er ødelagt. Oljen har brakt død med seg.»

Dette sitatet av en lokal nuerhøvding står i rapporten «Den brente jord. Olje og krig i Sudan» som ble utgitt av den britiske hjelpeorganisasjonen Christian Aid 15. mars i år. Den kontroversielle oljeutvinningen er en viktig del av den tragiske borgerkrigen mellom regjeringen i Sudan og SPLA-geriljaen i sør.

RAPPORTEN HAR vakt oppsikt i vårt naboland siden tidligere statsminister Carl Bildt innehar et styreverv i det svenske oljeselskapet Lundin Oil, et av de selskapene som kritiseres for sin medvirkning i oljevirkomheten i Sudan.

I februar i fjor slapp sudanske bombefly bomber over den lille landsbyen Kaouda i Sør-Sudan. To skolebarn ble drept i angrepet.

debatt

Det er en reell fare for at Khartoum-regjeringen nå vil utvide den brente jords taktikk

Kritikerne hevder at hans styreverv er uforenlig med vervet som FN-utsending på Balkan. Bildt uttaler til nyhetsbyrået TT: «Jeg tror at det er første gang vi har en mulighet til en fredsprosess og en utviklingsprosess i Sudan. Det kan være galt, men prosessen var ikke kommet hadde det ikke vært for oljen.»

Lundin Oil rapporterte i april 1999 at de hadde gjort et funn på 300 millioner fat olje av topp kvalitet i delstaten Western Upper Nile, men suspenderte oljeletingen i år 2000 «pga. logistikkproblemer og av sikkerhetsgrunner».

Selskapet gjenopptok programmet i januar 2001 etter at en 75 km lang helårsvei ble åpnet fra hovedbasen og ut til oljeriggene. Ifølge en tidligere minister for veibygging i Khartoum-regjeringen ble veien finansiert av Lundin Oil med inntil 400 000 USD per kilometer.

LUNDIN OIL har aldri opplyst hva som skjedde i de 10 månedene oljeletingen var suspendert. Rapporten fra Christian Aid viser at sikkerhetssonen rundt leteområdet ble utvidet, og flystripa forlenget, mens regjeringsstyrkene hadde fordrevet lokalbefolkningen fra den nye veien. Da representanter fra Christian Aid besøkte det sørlige Sudan i august og november 2000, fant de at tusenvis hadde flyktet til områder flere hundre kilometer lengre vest. Flyktningene kunne fortelle nesten likegyldende historier: Først kom høytflyvende Antonov-fly og slapp bomber over landsbyene for å spre befolkningen. De ble etterfulgt av regjeringsstyrker på bakken som brente ned landsbyene og drepte dem som ikke hadde klart å rømme.

Regjeringen ønsker nemlig ikke at det skal bo folk i områdene der det utvinnes olje.

BORGERKRIGEN i Sør-Sudan har pågått sammenhengende i 18 år. De siste to årene har de økende oljeinntektene muliggjort nye våpeninnkjøp og styrket regjeringsstyrkenes krigsinnsats. Rapporter fra Amnesty International, Human Rights Watch, World Vision, FN og New Sudan Council of Churches hevder at oljeselskapene bærer et ansvar for denne politikken.

Nesten alle oljereservene ligger innenfor det området som defineres å utgjøre Sør-Sudan, men det er regjeringen som leder oljeaktivitetene, og som i fjor hadde inntekter på 400 millioner dollar. I disse områdene slåss geriljaorganisasjonene for en mer likeverdig del av den økonomiske og politiske makten. Christian Aid oppfordrer alle oljeselskapene i området til å suspendere alle operasjoner, inntil Khartoum-regjeringen har inngått en varig og rettferdig fredsavtale med SPLA og de andre organisasjonene i Sør-Sudan.

Trass i at SPLA hevder å ha angrepet leteområdene, ser de nye oljeriggene ut til å få stå i fred. De økono-

miske resultatene av oljevirkomheten er lovende, og flere selskaper har kjøpt blokker og er interessert i å starte produksjonen i nye områder. Selskapene Total, Fina og ELF har en konsesjon i et område på 120,000 kvadratkilometer nær byen Bor som ligger langt inne i geriljakontrollert område og som også er hjemstedet til SPLA-leder John Garang. Det er en reell fare for at Khartoum-regjeringen nå vil utvide den brente jords taktikk fra Western Upper Nile til disse nye konsesjonsområdene.

DET HAR VÆRT EKSTREMT vanskelig å innhente opplysninger om det som skjer i Western Upper Nile og dokumentere de overgrepene som skjer. Hjelpeorganisasjoner i området er tvunget å forholde seg til et flyforbud utstedt av regjeringen, som omfatter store deler av delstaten, og har hatt store problemer både med å foreta undersøkelser og drive nødhjelp. FN tok dette opp med Khartoum-regimet flere ganger i fjor, uten å lykkes. Svært ofte blir organisasjonene utestengt fordi regjeringen tydeligvis ikke ønsker at utenforstående skal arbeide her og få innsyn i den politikken som føres i Western Upper Nile.

Oljeinntektene som begynte å strømme inn i 1999, har gitt regjeringen gode inntekter og har vært med på å endre de økonomiske maktforholdene internt i Sudan. De utenlandske oljeselskapene har et ansvar for at inntektene kommer befolkningen både i nord og sør av landet til gode. Hvis ikke, er oljeselskapene med på å forlenge borgerkrigen i landet gjennom sine investeringer.

Kristen Fløgstad var landdirektør i Sør-Sudan fra 5. juli 1998 til 30. september 2000. Han har også vært leder av styringsgruppa for 42 NGOer som samarbeider med FN i dette området.

Hvor ble kvinnesatsingen av?

AV BJØRG SKOTNES

DEBATT

ET AV NORADS hovedsatsingsområder er å fremme likestilling mellom kvinner og menn. Så står det i hvertfall å lese på NORADs hjemmesider og i andre av deres dokumenter. NORAD er her helt på linje med andre utviklingsagenter, med forskning, med FN systemet og ikke minst med kvinneorganisasjoner over hele verden.

Det er nemlig «overdokumentert» at kvinner økonomiske, sosiale, juridiske og politiske stilling i alle land er dårligere enn menns. Rapportene forteller med at fattigdommen feminiseres, at jenter og kvinner diskrimineres i helse og skolesystemet, at kvinner utsettes for vold – oftest av egen partner-, at kvinner gjør mest arbeid, spesielt i jordbruket, og får minst betalt og nektes eiendomsrett, at kvinner i sør utgjør den største risikogruppen for hiv/aidssmitte, at kvinner med funksjonshemming opplever dobbeltdiskriminering og at kvinner ikke er i nærheten av å bryte «glasstaket» i politikk og næringsliv.

Og videre: vi har et hav av rapporter som sier at penger til kvinner er den aller mest effektive bistand

fordi det gir best resultatoppnåelse i forhold til utviklingsmål.

I TEORIEN ER NORAD med på at kvinners situasjon må ha høy prioritet, men hvordan er praksis? FOKUS er bekymret. I omorganiseringen av NORAD har vi ikke kunnet registrere at realisering av likestilling er diskutert i det hele tatt. Det lover ikke godt for å bli den moderne og effektive organisasjonen som NORAD ønsker å fremstå som!

Det vi ser er at «nye – NORAD» ikke har funnet plass til en egen kvinnerådgiver. I parentes bemerket kan vi opplyse at det i NORAD systemet finnes egne rådgivere på et uttall av andre områder bl.a IT, næringsliv, helse osv. Men på kvinne og likestillingsfeltet, som er utrolig faglig kompleks og krevende, har NORAD altså bestemt at de ikke trenger fagansvarlige. Det er oppsiktsvekkende og helt unikt i forhold til andre utviklingsagenter. FOKUS spør; hvilken dokumentasjon og analyse ligger til grunn for at NORAD finner det nyttig å avslutte ordningen med egen kvinnerådgiver?

I stedet for egen fagansvarlig sattes det visstnok på en form for mainstreamingsstrategi med kontaktpersoner på avdelingene. Til dette har

debatt

Bjørg Skotnes er daglig leder i FOKUS – Forum for kvinner og utviklings spørsmål

FOKUS to viktige ting å si. For det første; Norge forfekter i alle internasjonale sammenhenger at de følger «den doble strategi» i sin politikk; nemlig egne rådgivere/avdelinger som kun har kvinner, likestilling og kjønn som arbeidsområde samtidig som en arbeider for integrering av likestilling i alle andre områder/avdelinger som den enkelte etat arbeider med. Å opprette egne kontaktpersoner i NORAD avdelingene er i beste fall en liten del av et helt system som må opp å gå. En effektiv mainstreaming krever kompetanse og gjennomarbeidede retningslinjer og planer, solid lederforankring, og altså egne enheter – helst plassert på høyt nivå i organisasjonen. Denne enheten skal ha fagkompetanse og være policyutviklere og sikre at alle i organisasjonen har grunnleggende kunnskap om kvinner og kjønn; nok til å be om råd. Samtidig skal altså en slik enhet ivareta spesiell kvinnesatting.

For det andre; mainstreamingsstrategien er i seg selv sterk diskutert fordi det ikke finnes god dokumentasjon på at den har virket et-

ter hensikten. Dette har bl.a. SIDA i Sverige tatt alvorlig og gjennomfører i nå en evaluering av sin bistand til flere land for å se om mainstreaming har fungert. FOKUS spør; hvilken dokumentasjon om resultater av NORADs mainstreamingsarbeid foreligger?

TALLENE OM jenters og kvinners stadig forverrede situasjon ruller inn i raskt tempo. Rapportene ligger på våre alles skrivebord – også NORAD ledelsens. Dette beviser at arbeidet på ingen måte er gjort. Dette dreier seg om for alvorlige forhold til at innsatsen kan trappes ned. På tross av fare for å sette gode saker opp mot hverandre hevder vi at ikke noe område eller gruppe krever større innsats enn likestilling og bedring av kvinners situasjon. FOKUS, som består av 58 norske kvinneorganisasjoner, får utvetydige oppfordringer om støtte fra våre søsterorganisasjoner i sør. Vi vil gjøre det vi makter for å bidra til å snu utviklingen. Og siden vi ser på NOARD som en god partner i dette ber vi om at NORAD direktør Tove Strand svarer på følgende: Hvilken strategi vil NORAD satse på for å være aktiv aktør i arbeidet for likestilling og bedring av jenters og kvinners situasjon i sør?

Moralen har seiret i Pretoria

AV NEL LWALI

AIDSMEDISIN

I APRIL DROPPET 39 farmasøytiske bedrifter en historisk rettssak mot Sør-Afrikas regjering. Det betyr at aidsmedisin nå kan produseres billig i landet, og det gir nytt håp til de 4,7 millioner mennesker er hivsmittet eller har aids.

Det som begynte som et selvsikkert lovlig forsøk fra legemiddelindustrien på å verne sin forretningsaktivitet, endte som et basiskurs i forskjellen mellom godt og ondt. Legemiddelindustrien er til for å hjelpe å berge liv. Så da 39 medisinprodusenter gikk til sak mot Sør-Afrikas regjering i 1998 fordi den tillot kopiersjoner av livreddende medikamenter, ble de øyeblikkelig angrepet av menneskerettighetsforkjempere og aidsaktivister.

Aksjonistene satte i gang en kampanje for å belyse umoralen i saken, og uansett hvor gode argumenter legemiddelindustrien kom med, ble de overskygget av en internasjonal avsky mot hele rettssaken. Menneskerettigheter er adskillig viktigere enn handelsrettigheter, ble det sagt.

DISKUSJONEN BEGYNTE i 1997, da den sørafrikanske regjeringen vedtok en lov som tillot lokale fabrikk å se bort fra internasjonale patenter, slik at de kunne produsere billig aidsmedisin. Medisinen ville bremse utviklingen av hiv til aids, og redusere symptomene. Loven tillot også import av billige kopier av patenterte medisiner uten patenteierens samtykke. Sørafrikanske politikere og lovgivere forsvarte det med at landet har tilstrekkelig infrastruktur og kompetanse til å framstille medisiner. Kopimedisiner ble allerede produsert i Asia og Sør-Amerika, og den indiske medisinprodusenten Cipla tilbød seg å skaffe organisasjonen Leger Uten Grenser aidsmedisin for 1 dollar dagen per pasient. Original patentert aidsmedisin koster mellom 10.500 og 15.000 dollar per pasient per år, mens billigere tilsvarende medisin fra Brasil eller Asia kan koste 200 dollar per pasient i året.

I Vesten har den gode tilgjengeligheten på medisiner bidratt til å holde aidstilfellene på et lavt nivå. De fleste hivpositive europeere får medisiner gratis gjennom nasjonale helsemyndigheters velferdstiltak. I Afrika, der verdens fattigste men-

Rasende demonstranter foran Høyesterett i Pretoria sier sin mening til den internasjonale legemiddelindustrien. Den 18. april i år trakk legemiddelselskapene søksmålet mot Sør-Afrika.

FOTO: SCANPIX/AP

kommentar

Legemiddelindustrien var blitt et gedigent, globalt, rikt og grådig monster, som uten å nøle satte profitt foran menneskeliv.

nesker bor, må folk betale for legehjelp og medisiner selv. Og aidsmedisiner er uoverkommelig dyrt for de fleste. Sør-Afrikas regjering argumenterte med at det både kommersielt og moralsk er fornuftig å produsere medisiner som folk hadde råd til i kampen mot den mest destruktive epidemien i Afrikas historie.

MEN MEDISINPRODUSENTENE var raske til å beskytte sine patentrettigheter. I februar 1998 gikk de til sak mot regjeringen, og argumenterte med at de trengte profitt for å fortsette forskningen på hvordan en kan stoppe aids. Men ifølge Leger Uten Grenser kommer bare én prosent av medisinprodusentenes inntekter fra Afrika. Svaret fra legemiddelindustrien var at aids ikke ser ut til å ha noen tilbakegang i Asia, på tross av den billige medisinen der. Men - det er dokumentert at i Brasil har antall aidsdøde sunket med 50 prosent som følge av billige aidsmedisiner. Brasil produserer sin egen aidsmedisin, og den gis gratis til

hivsmittede. Men også der er temaet brennhett, fordi Verdens handelsorganisasjon (WTO) mener produksjonen er ulovlig etter patentloven.

Rettssaken i Pretoria ble utsatt til 2000, men forhandlinger pågikk mellom legemiddelfirmaene og Sør-Afrikas myndigheter. USA støtter legemiddelindustriens rettigheter, men i 1999 trakk de tilbake sin støtte i denne saken fordi de mente at Sør-Afrika kjempet en viktig kamp mot aidsepidemien. Som en følge av dette lovet noen legemiddelfirmaer å sette ned prisene på aidsmedisin, særlig til gravide kvinner. De fleste av disse løftene ble gitt med forbehold, og noen amerikanske medisinfabrikanter ville ikke gjøre noen avtaler dersom de ikke fikk enerett på aidsmedisiner i Sør-Afrika. Tilbudene ble avvist, og kampen fortsatte.

I APRIL 2001 ble rettssaken gjenopptatt, under internasjonale anklager om grove overtredelser av menneskerettighetene, og spørsmål om viktigheten av afrikanske liv for disse «livreddende» medisinprodusentene. Aidsepidemien har fått et så katastrofalt omfang i Afrika, at hvilke som helst medisiner betraktes som bedre enn ingen. Økonomer

sier at innen 2010 vil utviklingen i Sør-Afrika være 17,5 prosent under det forventede på grunn av aids.

Under intenst press bøyde legemiddelindustrien av og droppet saken uten betingelser.

Medisinindustriens helomvenning var en PR-strategi for å berge et allerede frynsete image. Ved å forsøke å hindre Sør-Afrika i å produsere billig aidsmedisin, hadde de levd opp til det aller styggeste bildet av kapitalismen, det som gjør vold på den mest grunnleggende rettigheten av alle: retten til å leve.

Legemiddelindustrien var blitt et gedigent, globalt, rikt og grådig monster, som uten å nøle satte profitt foran menneskeliv. Dette monstret vil bli husket som selve symbolet på grådighet. I valget mellom liv og død, valgte de å la folk dø for å beskytte legemiddelindustriens fortjeneste. De ville forhindre millioner av mennesker retten til å leve, og trodde at verden ville forstå dem. Dessverre måtte det en internasjonal alarm til før legemiddelindustrien husket hvorfor de finnes.

Nel Lwali er journalist fra Kenya, for tiden redaktør i BBC World Service. Hun er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Presse & Informasjon.

Utviklingspolitisk debatt er viktig!

AV ANNE KRISTIN SYDNES, UTVIKLINGSMINISTER

UTVIKLINGSDEBATT

Jeg var nylig i Stortinget for å forsvare vår utviklingspolitikk. Det ble et ordskifte med mye engasjement, både i og utenfor Stortingssalen. Det satte jeg stor pris på. Utviklingshjelpen er en viktig del av vår innsats for å skape en bedre og mer rettferdig verden. Det er også en viktig del av det bilde vi presenterer av oss selv overfor den øvrige verden. Jeg er overbevist om at vi trakk gode vekslere på dette i kampanjen vår for å få et sete i FN's Sikkerhetsråd.

Vi har en bred oppslutning om norsk utviklingshjelp. Jeg er sikker på at både kvaliteten i vårt arbeid og det langsiktige engasjementet vil tjene på en åpen og reflektert debatt om vårt forhold til den fattige del av verden.

udsyn

Anne Kristin Sydnes.

I stortingsdebatten gav partiene støtte til arbeidet med å avvikle toll og kvoter på varer fra de fattigste utviklingslandene. Dette er veldig hyggelig. Forslaget om «Null toll for MUL», som Regjeringen nå formelt fremmer, er et stort framskritt for en integrert og troverdig utviklingspolitikk, et meningsfullt bidrag til utviklingslandenes eksportnæring og en god nyhet for norske forbrukere. Men jeg blir litt skuffet over at enkelte partier fortsatt mener at åpne grenser betyr mindre behov for bistand. Slik er det ikke. Bistand er nødvendig, ikke minst for å bidra til å utvikle et konkurransedyktig næringsliv i fattige utviklingsland, og dermed en levedyktig eksportnæring.

Et viktig effektiviseringsstiltak er avbinding av bistanden. Medlemslandene i OECDs utviklingskomite ble i april enige om felles retningslinjer for avbinding. Dette er et meget viktig vedtak, som mange land, inklusive Norge, har arbeidet lenge for å få i stand.

Jeg kan berolige en bekymret stortingsrepresentant og tidligere utviklingsminister - Hilde Frafjord Johnson - med at den norske avbindingsstrategien vil gå lenger enn det vi internasjonalt har forpliktet oss til. Men en «maksimumsløsning», slik min forgjenger krevde i Stortinget, kan jeg ikke love. Dette ville bety avbinding av all bistand, også den faglige. Ville det også bety at den store andelen av norsk bistand - om lag 25 prosent - som nå forvaltes av norske frivillige organisasjoner ville måtte gjøres til gjenstand for internasjonale anbudsrunder?

Vi synes det ville være en for stor omlegging. Vi vil snarere bygge videre på de frivillige organisasjonenes engasjement og dyktighet. Vi vil samarbeide nært, men vi vil også forvise oss om at deres arbeid bidrar til helheten på en best mulig måte. Det er utviklingslandenes interesser som skal bestemme innretningen av utviklingssamarbeidet.

Det er mai. Det er nasjonaldag. Og det er høysesong for norsk selvfølelse. Derfor, kjære leser, når du går i 17. mai, husk at vi bærer med oss en nasjonalformue i bunader og bunadssølv som trolig er betydelig større enn et samlet norsk bistandsbudsjett. I årene som kommer bør vi derfor også ha rygg til å bære et skikkelig løft for bistanden.

E-kurs sprenger grenser

Utenriktjenesten tar i bruk ny teknologi for å undervise ansatte spredt ut over hele verden.

OPPLÆRING

• CAMILLA SOLHEIM

Utenriktjenestens kompetansesenter (UKS) holder på med et prøveprosjekt i internettbasert opplæring, såkalt e-læring, for å etter- og videreutdanne ansatte i utenriktjenesten. I vår er ansatte ved ti ambassader kurset i korrupsjon og godt styresett, menneskerettigheter, naturressursforvaltning og norsk utenriks- og utviklingspolitikk.

Billig undervisning. – Den store delen er at det er billig og fleksibelt. Vi slipper å invitere folk hjem til Norge for å gå på kurs. Samtidig har vi mulighet til å gi lokalt ansatte et opplæringstilbud. UKS «sørver» 99 utestasjoner med opplæring og informasjon, og med dette verktøyet kan vi få med flere, sier prosjektleder Terje Barstad.

Prøveperioden har vist at det er

ulike problemer knyttet til e-læring, så som dårlig tilgang til internett og hvordan opplæringen organiseres ute på stasjonene.

– Den største utfordringen vi møter ved bruk av e-læring, er den sosiale kontakt mellom deltakerne. Den er erfaringsmessig meget lav ved bruk av e-læring, men svært viktig for læringsprosessen, spesielt når vi tilbyr kurs av typen «soft-skills». Dvs at det ikke finnes noe galt eller riktig svar i forhold til problemstillingen. Kursdeltakerne må selv vurdere seg fram til løsninger. Vi forsøker derfor å appellere til at flere ved samme utestasjon eller avdeling tar kursene sammen, sier Barstad.

Ved kurs av lengre varighet vil man kombinere e-læring med fysiske samlinger, enten i regionen eller hjemme. Kursene er lagt opp slik at deltakerne kommuniserer via e-post – med hverandre og med læreren.

Fortsatt usikkert. De kursansvarlige er blitt klar over at det kan oppstå

Prosjektleder Terje Barstad.

problemer med tanke på «hacking» når en av kursoppgavene går ut på å beskrive menneskerettighetssituasjonen i det landet man jobber i. E-post og internett er mindre sikre enn «gammeldagse» diplomatiske kanaler.

– Jeg hadde ikke tenkt på dette før vi startet kurset, men det har slått meg når jeg leser noen av besvarelsene, sier konsulent Nils Haugstveit, som har laget kurset om norsk utenriks- og bistandspolitikk.

Dette kursets målgruppe er lokalt ansatte rådgivere ved de norske ambassadene. Kurset gir en kort innføring i norsk utenriks- og utenrikspolitikk, NORADs strategi og ansvarsdelingen mellom blant annet Stortinget, UD og NORAD.

Det er lagt opp til tett kontakt mellom lærer og elev. På slutten av hvert kapittel blir det gitt oppgaver. Læreren skal gi tilbakemelding på elevenes svar i løpet av 48 timer.

Bare en bærbar pc. Bertha Mokgoro ved den norske ambassaden i Preto-

ria er svært fornøyd med kursinnholdet, men forteller at det var problemer med datatilgangen.

– Vi var flere ved ambassaden som tok ulike kurs, og vi hadde bare tilgang til én bærbar pc med internetttilgang. Alle ønsket å bruke den, og det endte med at vi var nødt til å skrive ut kurset på papir, sier Mokgoro.

I slutten av mai foreligger en evaluering av kursene. I etterkant skal UD-ledelsen avgjøre om e-læring er noe det skal satses på. Prosjektgruppen – Terje Barstad, Isobel Simonsen og Heidi Aakre – vil justere enkelte deler, men mener absolutt at ordningen bør fortsette.

– Vi har fått én million kroner fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Statskonsult til e-læringsprosjektet, og har forpliktet oss til å være med å utvikle et masterprogram i «Development Cooperation», sier Barstad.

Norfund danner globalt fond med britisk partner

Sammen med sin britiske søsterorganisasjon CDC Capital Partners, har Norfund opprettet et globalt fondsforvaltningsselskap, Aurora Capital. – Selskapet vil gi oss langt større muligheter til å påvirke investeringene i Sør, sier Norfunddirektør Per Emil Lindøe.

• BIBIANA DAHLE PIENE

Et nytt kapittel i iverksettingen av den nye strategien for næringsutvikling i Sør. Slik beskriver Per Emil Lindøe, direktør i Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund), det nye fondsforvaltningsselskapet. I midten av

mai signerte Norfund og CDC samarbeidsavtalen om joint venture-selskapet.

Risikokapital. Aurora Capital vil bli et av de sentrale internasjonale fondsforvaltningsselskapene som tilbyr risikokapital for investeringer i kommersielle prosjekter i utviklingsland. Under seg har selskapet 14 lokale landfond i Sør, som til sammen forvalter 1,5 milliarder kroner. Norfund har kapital i fire av disse fondene.

– Vi regner med at flere fond vil slutte seg til Aurora Capital, sier Lindøe til Bistandsaktuelt.

Aurora Capital skal være ansvarlig for investeringene på vegne av fondene, og sørge for kontakt og oppfølging av bedriftene.

– Vi kan dermed tilby norske be-

drifter en unik kombinasjon av kapital, risikoavlastning og kompetanse for investeringer i utviklingsland, sier Lindøe.

Lokal kompetanse. Tilsluttet selskapet er også lokale investorer i utviklingslandene.

Investerer i Kenya

Norfund har gitt tilsagn på å investere 3 millioner kroner i Jiffy Kenya. Selskapet skal produsere briketter for hagebruksindustrien. Morselskapet Jiffy International eies av Johan G. Olsen AS som hadde en omsetning på rundt 2 milliarder kroner i 2000. Investeringen i Jiffy Kenya vil bidra til økt sysselsetting lokalt og til økt handel over landegrensene. Rå-

stoffet, kokosstøv, vil bli importert fra Sri Lanka.

Jiffy Kenya lager forskjellige størrelser av komprimerte kokosstøvbriketter "Jiffy Belt" for planteformering. Hensikten med etableringen i Kenya er å oppnå nærmere kontakt med et kraftig økende antall eksportorienterte småplanteproducenter.

Sinte på Norfund etter konkurs

Flere investorer i Telemark vurderer å gå til rettssak mot Norfund (Statens investeringsfond for næringsutvikling i utviklingsland) etter at virksomheten i limtrebedriften Maxi Vigas i Paraguay ble avvirket tidligere i år.

Også Bamble Mekaniske Industri i Telemark står i fare for å tape mellom tre og fire millioner kroner etter den styrtede utviklingen av bedriften. Investorene, som har investert rundt ti millioner kroner i selskapet, er sinte på Norfund, som de mener har hovedansvaret for problemene i bedriften. Norfund eier 49 prosent av aksjene i Maxi Vigas.

Forretningsideen til Maxi Vigas var å bruke harde latinamerikanske treslag til limtreproduksjon. Hovedmarkedet var Mersour-landene i Sør-Amerika, og virksomheten skulle både skape arbeidsplasser og overskudd.

Bamble Mekaniske Industri ble spurt om å levere produksjonsutstyr, skogsmaskiner og lastebiler til bedriften, og var svært fornøyd med den store ordren. Men etter hvert fikk Maxi Vigas økonomiske problemer, og det hele endte med en styrt utvikling tidligere i år.

I tillegg til investorenes tap har Bamble Mekaniske Industri tapt penger på utstyr de ikke har fått betaling for. Overfor Telemarksvisa beklager Norfunds direktør Per Emil Lindøe dette.

Nå ønsker Norfund å selge sine aksjer i Maxi Vigas, og en lokal kjøpergruppe er interessert. Denne gruppen vil imidlertid kjøpe alle aksjene, men foreløpig vil ikke investorene fra Telemark selge ut sine eierandeler til den prisen kjøperne er villige til å betale.

(SØRVIS)

DIS - Diakonhjemmets internasjonale senter

Diakonhjemmets internasjonale senter, DIS, er en virksomhet ved Diakonhjemmets høgskole. DIS er et kompetansesenter som på oppdrag utfører anvendte forsknings- og utredningsprosjekter, evalueringer og rådgiving i bistands- og utviklingsprosjekt med hovedvekt på helse- og sosialsektoren. DIS har et bredt nettverkssamarbeid med internasjonale organisasjoner og kirkelige nettverk og er en arena for kritiske fagdebatter og internasjonal utviklingsdialog. DIS har for tiden 10 ansatte.

Direktør

DIS søker etter ny direktør med tiltredelse høsten 2001. DIS er inne i en spennende utviklings- og vekstfase og direktørstillingen byr på interessante utfordringer og samspill med organisasjoner og offentlig virksomhet i det internasjonale og norske bistands- og utviklingsmiljøet. DIS er i hovedsak oppdragsfinansiert og Direktøren har det faglige, administrative, personalmessige og økonomiske ansvaret for virksomheten i linje til Høgskolens rektor. Direktøren har også et spesielt ansvar for Diakonhjemmets samlede internasjonale engasjement. Direktøren er medlem av Høgskolens lederteam. Stillingen er en åremålsstilling for en periode på 4 år med mulighet for ytterligere en periode. Etter endt åremål er direktøren sikret rett til overgang til en annen høvelig stilling ved Høgskolen.

Søkere må ha akademisk kompetanse på høgskolelektor-nivå eller høyere innenfor samfunnsvitenskapelige fag og/eller helse- og sosialfag. Det kreves bred internasjonal erfaring innenfor DIS sine virksomhetsområder samt kunnskap om bistands- og utviklingsprosjekt. Gode samarbeids- og lederegenskaper er vesentlig. Direktøren må kunne identifisere seg med Diakonhjemmets målsettinger og verdigrunnlag.

Lønn etter kvalifikasjoner i Statens lønnsregulativ.

Spørsmål om stillingen kan rettes til høgskolerektor Einar Vetvik, tlf. 22 45 19 00.

Søknad innen 1. juni 2001 sendes til

Høgskolerektor Einar Vetvik
Diakonhjemmets høgskole
Postboks 184 Vinderen
0319 Oslo

Bedre enn såpedrama

RIO DE JANEIRO (IPS): TV-overføringene fra utspørringen av tre kongressrepresentanter som er tiltalt for korrupsjon, topper seeropplutningen i brasiliansk fjernsyn. Fremstående politikere som hulkende bryter sammen har sendt seertallet i været for en el-

lers så nøktern tv-stasjon, som vanligvis overfører kjedelige debatter fra Senatets overhus. Populære såpeoperaer må nå se seg slått av det ekte korrupsjonsdramaet, der medlemmer fra alle de tre partiene i koalisjonsregjeringer står tiltalt.

nytt om navn?

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: paal@sorvis.no eller på telefon 37 14 98 95.

Siri Gloppen er ansatt som forsker ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) i Bergen i et engasjement fra 15. mars.

Gloppen jobber med prosjektene Forskning og demokratisering, Menneskerettighetsprogrammet og Political Institutions in Africa. Hun har vært stipendiat ved Institutt for

Sammenlignende politikk (Universitetet i Bergen) og har skrevet doktorgradsavhandling om demokratiutvikling i Sør-Afrika.

Anne Johanne Retterholt (30) startet 15. desember 2000 i et ettårig engasjement som bistandskonsulent i Norge Handikapforbund. Hun er utdannet sykepleier. Hun har videreutdanning i administrasjon fra Høgskolen i Oslo, og er snart ferdig med mastergrad i internasjonal folkehelse, fra Universitetet i Oslo. Hun har tidligere jobbet for Sentalmisjonen i Aserbajdsjan, og som fri-

villig ulike prosjekter, blant annet i Ecuador.

Linda Solheim (32) startet 15. februar 2001 i en ettårig prosjektlederstilling for prosjektet dokumentasjon og ressursbank i Atlas-alliansens sekretariat. Solheim er utdannet bibliotekar med videreutdanning i informasjonsteknologi og oppbygning av databaser. Hun har jobbet som bibliotekar i Telenors konsernbibliotek fra 1995.

Linde Borgen er ansatt som redaktør i «Brennpunkt FN», FN-sambandets avis og som redaktør av FN-sambandets websider. Hun kommer fra jobben som redaktør i bladet Folkeveit. Hun har ellers bakgrunn som frilansjournalist og er forfatter. Hun har tidligere jobbet i APOR, Arbeiderpressens Oslo-redaksjon.

Bjørn Lindgren, daglig leder i Utviklingsfondet skal ha ett års permisjon fra 1. august. **Arvid Solheim** som nå er leder for prosjektavdelingen, skal fungere som daglig leder i Lindgrens fravær.

Svend T. Skjønberg, som nå er prosjektleder for Latin-Amerika, går inn som leder av Prosjektavdelingen i Utviklingsfondet.

Pål Vedeld (43) har begynt som førsteamanuensis ved NORAGRIC, NLH. Han har arbeidet to år som miljørådgiver for NORAD ved ambassaden i New Delhi, India.

Kari Lande er ansatt i et ettårig vikariat som internasjonal konsulent i LNU (Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner). Hun vikarierer for **Ane Mykland**. Kari Lande er nyutdannet sosialantropolog fra NTNU.

Oddvar Læg Reid, underdirektør, er utnevnt til spesialutsending (ambassade-råd) ved ambassaden i Colombo, for et tidsrom av inntil 2 år, med tiltredelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Jon Dagfinnson Bech, spesialrådgiver, ble i statsråd den 20. april utnevnt til ambassadør i Pretoria, Sør Afrika.

Sigrud Romundset spesialrådgiver er utnevnt til ambassadør i Dar es Salaam

Tore Gjøs, seksjonssjef, er utnevnt til ambassadør i Kampala, Uganda..

Per Gullik Stavnum, ambassadør i Hanoi, Vietnam, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Vientiane, Laos.

Dag Nissen, underdirektør er utnevnt til ambassadør i Lagos, Nigeria.

Leif Sauvik, ambassaderåd, er utnevnt til spesialutsending (ministerråd) ved ambassaden i Dar es Salaam, Tanzania.

Ingebjørg Støfring, underdirektør, er utnevnt til ministerråd ved ambassaden i Harare.

Guri Solberg har gått tilbake til stillingen som førstekonsulent i bilateral avdeling, Midtøsten-desken fra februar.

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 20. juni

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Joseph Stiglitz, tidligere sjef-økonom i Verdensbanken
2. Eva Bjøreng
3. Morgan Tsvangirai
4. Bombay.
5. Ljubco Georgievski
6. Sju
7. Gul, blå, hvit, rød og grønn
8. Samarbeidssystem mellom EU og utviklingsland i Afrika, Karibia og Stillehavsområdet
9. Philadelphia og London
10. Afrikansk og mellomamerikansk slaginstrument. I Øst-Afrika er marimba også betegnelsen på et tommelfinger-piano.
11. Coltan
12. United Nations Conference on Trade And Development
13. Stephen Biko
14. Middelhavet i nord, Rødehavet i nordøst, Indiske hav i øst og sørøst og Atlanterhavet i vest
15. FTAA – Free Trade Area of the Americas
16. Landet grenser i sørøst og sørvest til Mosambik, i nordøst til Tanzania og i nordvest til Zambia
17. Katmandu
18. 1993
19. Bengali
20. Over 2 millioner

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-18: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

FLYKTNINGERÅDET

Flyktningerådet er en privat, frivillig og humanitær organisasjon som har spesialisert seg på å yte nødhjelp og beskyttelse til flyktninger og internt fordrevne. Organisasjonen har ca. 70 ansatte ved hovedkontoret i Oslo, og ca. 650 medarbeidere ved prosjekter i Afrika, Asia, Latin-Amerika og Europa. En svært viktig ressurs er beredskapsstyrkene på om lag 600 kvinner og menn som på 72 timers varsel kan rykke ut med hjelp i flyktningkatastrofer.

Flyktningerådet søker (for programvirksomheten):

Seksjonsleder

I Avdeling for Utenlandsoperasjoner er det ledig et vikariat som seksjonsleder for programvirksomheten. Vikariatet er ett-årig med mulighet for forlengelse. Avdelingen er inndelt i tre enheter: human resource, program og fagutvikling. Stillingen inngår i avdelingens lederteam.

Ansvars- og arbeidsoppgaver:

- lede programvirksomheten og ha personalansvar for programkoordinator-gruppen
- delta i strategisk planlegging
- igangsette nye programområder
- ha koordinator-ansvar for et programland
- koordinere kontakt med donorer, herunder søknader og rapportering
- veilede medarbeidere
- organisere og tilrettelegge arbeidet i enheten

Kvalifikasjoner:

- høyere utdanning innen samfunnsvitenskap, utviklingsgeografi, e.l.
- erfaring fra internasjonalt hjelpearbeid
- ledererfaring
- administrasjons- og budsjettkunnskaper
- samarbeidsorientert på tvers av faggrenser
- strukturert og initiativrik, og trives i et hektisk arbeidsmiljø
- meget gode engelskkunnskaper, skriftlig og muntlig
- gode datakunnskaper

Kontraktperiode: ett år fra ansettelsesdato

Lønn: kategori E, lønnstrinn 40-50 i Statens regulativ, avh. av kvalifikasjoner Opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til utenlandssjef Oddhild Günther eller nestleder Toril Brekke, begge på telefon 23 10 98 00. **Søknadsfrist: 31. mai 2001.**

Søknad med attester og vitnemål, merket **11/01 S**, sendes Flyktningerådet, Postboks 6758 St. Olavs Plass, 0130 Oslo.

For øvrig informasjon om Flyktningerådet, se våre nettsider: www.nrc.no

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

VISSTE DU AT...

verdens utviklingsland i gjennomsnitt hadde en per capita vekst på 5,5 prosent i 2000, og at Kina og Singapore hadde vekstrater på over 10 prosent. Dessverre klarte Afrika bare 3,5 prosent.

Kilde: Trade and Development Report, Unctad, 2001.

«En stygg person vil trøste seg selv ved å si at skjønnhet er forfengelig.»

Ordtak fra igbo-folket (Nigeria).

Lån til gode ideer

Strømmestiftelsen finansierer gründertalenter i Kenya

Gode ideer til forretningsdrift bør belønnes. Det mener Strømmestiftelsen, som i samarbeid med den lokale mikrofinansbanken Jamii Bora Trust har startet et eget program for «talentfinansiering» i slummen i Nairobi.

KENYA

• PAAL ECKHOFF SALVESEN

- Det handler om å ta vare på de beste ideene, sier den norske investoren Terje Mikalsen. Han er leder av Strømmestiftelsens råd og kom nylig hjem fra Nairobi.

- Utgangspunktet for å satse på et eget talentfinansieringsprogram er å gi muligheter for å gi større lån, der tradisjonelle mikrofinansprogrammer kommer til kort. Lånene går til mennesker som har spesielt gode ideer og en vilje til å satse litt ekstra, sier Mikalsen.

Entreprenørskap. Mikalsen har ingen aktiv rolle i prosjektet men tilfører erfaringer fra sin lange fartstid som investor og gründer i Norge. Nylig var han i Nairobi for å dele ut diplomer til dem som har gjennomgått første fase av opplæringsprogrammet.

- Jeg har holdt på med entreprenørskap i hele mitt voksne liv, og det er ikke noen særlig prinsipiell for-

Det er ikke noen særlig prinsipiell forskjell mellom det jeg finner her hjemme og det jeg ser i slummen i Nairobi.

Terje Mikalsen, leder av Strømmestiftelsens råd.

skjell mellom det jeg finner her hjemme og det jeg ser i slummen i Nairobi. Det handler om talent, vilje, evne og visjoner her som der, sier Terje Mikalsen entusiastisk.

For halvannet år siden lanserte han begrepet talentfinans, men det er Strømmestiftelsens partnerorganisasjon Jamii Bora Trust i Nairobi som har ansvar for programmet.

- Lånene fungerer som egenkapital, sier Terje Mikalsen. I motsetning til de tradisjonelle mikrofinansordningene, yter talentfinans større lån over lengre tidsrom.

Eksempel. - Jeg møtte en kvinne som levde av å strikke barnetøy til torgkonene i nærmeste storby, Hun hadde flere i arbeid, og hadde kommet i gang ved hjelp av et mikrofinanslån. Hun ønsket seg en strikkemaskin til 6000 dollar for å videreutvikle ideen sin. Ut i fra mine erfaringer som investor er jeg overbevist om dette ville lønne seg, og at satsingen kunne skape flere arbeidsplasser. Det er denne typen gründere og talenter vi vil hjelpe fram med disse lånene, understreker Mikalsen.

Norske sparebanker. Terje Mikalsen trekker paralleller til oppblomstringen av sparebankene i Norge i tidligere tider og ser klare likhetstrekk med den utviklingen som skjedde i distrikts-Norge.

- De små sparebankene kjente lokalmiljøet og visste hvem som kunne betale for seg. De som fikk lån brukte pengene til det beste for samfunnet, og de skapte arbeidsplasser. Det er dette som nå skjer i Nairobi.

Mikalsen er imponert over det han har sett så langt. Han nevner blant annet en gruppe kvinner som har startet en kinokjede basert på enkelt teknisk utstyr og en annen gruppe kvinner som har startet en kjede av frisørsalonger.

Lokalt ansvar. Jamii Bora Trust har om lag 5000 - 6000 lånekunder, men det er bare et lite utvalg av disse som får talentfinanslån.

- Det er i dag mellom 100 og 150 personer som er omfattet av programmet. Stort sett er det mennesker som driver med salg og serviceyrker som har fått støtte. Vi har eksempler på folk som bygger opp kjeder av virksomheter og flere som har ansvar for ansatte. Størsteparten av lånene hittil har gått til kvinner, sier rådgiver Åsa Silnes i Strømmestiftelsen, som har samarbeidet med Jamii Bora om utformingen av programmet.

De lokale talentene som omfattes av programmet får tilbud om opplæring i regnskap, ledelse og forretningsdrift. Dessuten skal de tidligere ha mottatt og tilbakebetalt minst tre mikrofinanslån for å komme i betraktning.

Miljøvernere i Indonesia er redde for at skogen forsvinner. FOTO: SCANPIX

Ber giverne stans massehogst

JAKARTA (IPS): Indonesiske miljøaktivister henter støtte hos utenlandske givere i kampen mot den storstilte hogsten i landet.

Miljøvernere har sett seg lei på myndighetene som de mener ikke har gjort stort for å endre forholdene - til tross for iherdige oppfordringer og krav om dette fra aktivistenes side. Nå håper de at internasjonale donorer kan legge økonomisk press på indonesiske myndigheter for å kunne tvinge gjennom en stopp på industriell hogst.

- Den tropiske skogen forsvinner alarmerende raskt. Vi ber utenlandske donorer om å sette en hogststopp som betingelse for at Indonesia skal få ytterligere lån, sier Longgena Ginting, leder for den lokale miljøvernorganisasjonen Indonesisk miljøforum, bedre kjent under forkortelsen WALHI.

Det anslås at rundt 72 prosent av Indonesias tropiske skoger har gått tapt siden man begynte med kommersiell hogst i landet. Mer enn halvparten av de resterende 28 prosentene trues av omfattende ulovlig hogst.

Internasjonale bidragsyterne har også tidligere bestrebet seg på å overtale Indonesia til å ta affære mot miljøsynderne. Blant annet innkalte president Abdurrahman Wahid givelandene inn til et møte i februar 2000 for å komme fram til strengere tiltak mot massehogsten.

Men miljøvernere i landet mener det har blitt gjort svært lite utover å love gull og grønne skoger.

Det er i første rekke Rådgivergruppen for Indonesia (CGI) som står sterkt nok til å øve press på den indonesiske regjeringen. I denne gruppen befinner Verdensbanken, Det internasjonale pengefondet (IMF), Den asiatiske utviklingsbanken og statene Japan, USA, Australia og Nederland seg.

Terje Mikalsen deler ut diplom til Clarice Adiambo, en av kvinnene som er med i Jamii Bora - Soweto Town branch, Clarice har fullført første del av studiene i Jamii Boras business academy. Studiene gir deltakerne kunnskap om hvordan de skal drive sin egen forretning, husholdningsbudsjetter, ernæring, helse og hygiene.

FOTO: JAMII BORA